

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗΣ, Ο ΜΑΪ·ΣΤΩΡ, ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ ΑΥΤΟΥ

Ἡ παροῦσα περὶ τοῦ μαΐστορος τῶν μαϊστόρων μελέτη ἀποσκοπεῖ νὰ ἐπανορθώσῃ ἱστορικὴν πλάνην ἀφορῶσαν τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει ἀσφαλεστάτων πηγῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς ἱερᾶς τέχνης παρέμειναν μέχρι τοῦδε ἀνεξερευνήτοι, ἀρκεσθέντων εἰς τὰ πενιχρὰ καὶ ψευδῆ μυθεύματα τῆς περὶ τοῦ Κουκουζέλη φερομένης «Διηγήσεως».

Μῦθοι καὶ θρύλοι ἀπλοϊκῶς ἐξυφασμένοι καὶ διὰ τῆς φαντασίας διατρεφόμενοι καὶ ὀγκούμενοι, διέπλασαν καὶ ἐχάλκευσαν εἰς τὰ μοναχικὰ κελλῖα τὴν εἰκόνα τοῦ Κουκουζέλη, οἷαν μετεβίβασεν εἰς ἡμᾶς ἡ κακότεχος καὶ νοσηρὰ φαντασία τοῦ πλάσαντος τὴν «Διήγησιν».

Οὔτε σύγχρονος, οὔτε πιστὸς διερμηνεὺς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει φερομένης εἰς τὰ στόματα τῶν μοναχῶν περὶ τοῦ Κουκουζέλη παραδόσεως ἐγένετο ὁ βιογραφήσας μυθολόγος τὸν γίγαντα τῆς τέχνης. Κάτω συρόμενος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀτενίσῃ τὴν ὑψηλὴν προσωπικότητα τοῦ Κουκουζέλη, ἠρκέσθη εἰς μυθεύματα, τὰ ὁποῖα διέτρεφον αἱ ζῶνται περὶ τοῦ μαΐστορος ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἀναμνήσεις καὶ τὰ ἀσκητικὰ αὐτοῦ παλαισματα. Ἡ φωνὴ του δὲν εἶχε σβεσθῆ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τόπου, τοῦ ὁποίου τὴν τραχύτητα ἐγλύκανε διὰ τῆς λύρας του, ἠκούετο εἰσέτι ὑπὸ τοὺς θόλους τῶν Μονῶν, καὶ τὸ ἀσκητήριον κατάνυκτον διὰ τῆς φωνῆς καὶ τῆς μελωδίας του ἔδοξολόγει τὸν Κύριον. Ἡ μουσικὴ αὐτοῦ ρητορεία, ἢ περὶ τὴν τέχνην δεινότης, ἢ ἀναστάτωσις, τὴν ὁποῖαν ἐπέφερον εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον, ἢ λαμπρότης καὶ γλυκύτης τῆς φωνῆς του, τῆς ὁποίας ἢ ἠχὼ ἠκούετο εἰς τὰς νύκτας τῆς Ἁγιορειτικῆς ζωῆς, ταῦτα καὶ μόνον παραλαβοῦσα ἡ φαντασία περιετύλιξεν εἰς μῦθον καὶ παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς «Διήγησιν» πτωχὴν, ἀπλοϊκὴν, ἄχρηστον εἰς τὸν ἱστορικόν, παχυλῶς σκοτεινὴν, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ διασχίσωμεν τὸν πέπλον αὐτῆς καὶ ἀποκαλύψωμεν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀοριστία τῶν ἐν αὐτῇ ἐκτεθειμένων, αἱ φανταστικαὶ τιμαὶ ὧν ἠξιώθη ὁ Κουκουζέλης παρ' ἀνωνύμων βασιλέων, αἱ φιλοδοξίαι τῆς Θεοτόκου διὰ χρυσῶν νομισμάτων καθ' ὕπνου, ὅλα ταῦτα καὶ τὰ παρόμοια ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὸν Κουκουζέλην ὡς μεμακρυσμένης ἐποχῆς πράγματα καὶ προσδιώρισαν τὴν

ἀκμήν αὐτοῦ εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἐπαναλαμβάνοντες καὶ τὰ μυθεύματα τῆς «Διηγήσεως».

Ἄπο τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ἀφ' οὗτου ἐνεφανίσθη ὁ περὶ τοῦ Κουκουζέλη μῦθος καὶ διεδόθη εἰς πάσας τὰς Ἁγιορειτικὰς Μονὰς, σφζόμενος εἰς πλείστους κώδικας, οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων προσέθηκεν ἢ ἀφῆρεσέ τι ἐκ τῶν περιεχομένων τούτων, οὐδὲ ἐπεχείρησε σοβαρῶς νὰ ἀσχοληθῆ περὶ τὸν βίον τοῦ μοναδικοῦ τούτου μουσικοῦ φαινομένου, τὸ ὅποσον τσαυτὴν μεταβολὴν ἐπέφερον εἰς τὴν ὠραίαν τέχνην καὶ ἐπλοίτισεν αὐτὴν δι' ἐξόχων κλασσικῶν μελωδιῶν. Οἱ λόγιοι Ἁγιορεῖται, καὶ πρὸ πάντων οἱ Λαυριῶται, οἱ ὅποιοι καθήκον εἶχον διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν ἀρχαίων αὐτῶν νὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πᾶν ὅ,τι εἰς τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς Μονῆς των περὶ τοῦ συνασκητοῦ αὐτῶν μαῖστορος ἐσφζετο, ἐσιώπησαν καὶ ἀφῆκαν νὰ ἐπιπλεύσῃ τὸ μύθευμα. Τοῦτο, καίτοι γνωστόν, οὐκ ἦττον θεωρῶ ἀπαραίτητον νὰ δημοσιεύσω ἐνταῦθα, τὸ μὲν ἵνα συγκεντρωθῆ ἐπὶ τὸ αὐτὸ πᾶν εἶτι γραπτὸν περιεσώθῃ περὶ τοῦ Κουκουζέλη πρὸς ἐνδοκλίαν τῶν ἀσχοληθησομένων ἐν τῷ μέλλοντι, τὸ δὲ διότι ἢ εἰς τοὺς κώδικας φερομένη «Διήγησις» δὲν εἶναι ὁμοιόμορφος, ὡς μαρτυρεῖ ἢ παρηλλαγμένη ταύτης ἕκδοσις ἢ φερομένη εἰς δύο Λαυριωτικούς κώδικας, τὸν Ι 45 καὶ Ι 23, ἐξ ὧν καὶ παρελήφθη, οὕτως ἔχουσα :

*Διήγησις εἰς τὸν βίον τοῦ μεγάλου μαῖστορος τῆς μουσικῆς τέχνης
κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη.*

Κῶδ. Ι 45 φ. 58

Λαύρας

Δεῦτε οἱ τῶν ἀγαθῶν ἔργων εὐήκοοι ἀκροαταὶ καὶ τῶν καλῶν κατορθωμάτων πανηγυρισταὶ καὶ δαιτυμόνες, δεῦτε, καὶ διηγῆσομαι ὑμῖν τὴν πολιτείαν καὶ τὸν βίον τοῦ μουσικωτάτου καὶ μεγάλου μαῖστορος κυροῦ Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Κουκουζέλη¹, ὃν ἤνεγκε (μὲν) ἡ μεγαλόπολις Λυρραχίου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς. Ἀπορφανισθεὶς οὖν ἐκ πατρὸς ἔτι ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ἡ μήτηρ αὐτοῦ δέδωκεν αὐτὸν εἰς σχολεῖον τοῦ μανθάνειν τὰ ἱερὰ γράμματα· ἐνδιατρίβων δὲ ἐκεῖ μετὰ τῶν παίδων, ὡς ἔθος ἐνὶ αὐτοῖς, ἠρώτησαν αὐτόν ποτε λέγοντες· τί ἔφαγες σήμερον, Ἰωάννη; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· κουνία καὶ ζέλια ἔτι τὴν ρωμαϊκὴν γλῶτταν οὐκ ἐπιστάμενος. διὰ τοῦτο καὶ οἱ παῖδες Κουκουζέλην αὐτὸν ἐπωνόμασαν. ἦν δὲ πάνυ καλλίφωνος καὶ ἔνεκεν τούτου ἐκάλουν αὐτὸν ἀγγελόφωνον.

¹ Ἐν τῷ Λαυριωτικῷ κῶδ. Ι 23 ἡ ἀρχὴ τῆς διηγῆσεως ἔχει οὕτως : «Δεῦτε πάντες οἱ λαοὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων ἀκούσατε· δεῦτε καὶ διηγῆσομαι ὑμῖν τὰ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Κουκουζέλη τὴν πολιτείαν καὶ τὴν βίωσιν αὐτοῦ, ὃν ἤνεγκε μὲν . . . »

Ὅμως, ὡς ἔθος ἔνι τοῖς βασιλεῦσιν ἐκλέγεσθαι παῖδας εὐλόλους καὶ εὐφυεῖς καὶ καλλιφώνους, ἔλαβον καὶ τοῦτον καὶ δεδώκασιν εἰς σχολεῖον βασιλικὸν μανθάνειν καὶ ἐκπαιδεύεσθαι τὴν μουσικὴν τέχνην, ὡς καλλιφῶνος· ὅτι ἄλλους μὲν εἶχον εἰς φιλοσοφίαν, ἑτέρους εἰς καλλιγραφίαν.

Οὗτος τοίνυν ἐκ φύσεως τυχὼν δξύνους καὶ εὐφυῆς προέκοπτε ταχέως τοῖς ἔμπροσθεν, ὥστε πάντας θανμάζειν τὴν ἀγγίνοιαν αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ πάντας ὑπερέβη καὶ ὑπερήλασεν εἰς τὴν μουσικὴν τέχνην. ὄθεν καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγάπα αὐτὸν κατὰ πολλὰ καὶ ἐτέρπετο εἰς τὴν προκοπὴν αὐτοῦ. Καὶ καιροῦ παρωχηκότος ὀλίγου ἐβούλετο γυναικὶ συζεῦξαι αὐτόν· ὁ δὲ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως ἔφη· «ἀντιβολῶ καὶ δέομαι τῆς βασιλείας σου ὅπως μοι παράσχῃς θέλημα τοῦ ἀπελθεῖν καὶ θεάσασθαι τὴν μητέρα μου, ἔπειτα τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τοῦ βασιλέως γενέσθω»· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξαπέστειλεν αὐτὸν ἐντίμως.

Ὡς οὖν ἀφίκετο πλησίον τοῦ πατρικοῦ οἴκου τῶν γονέων αὐτοῦ, ἀκούει θρῆνον καὶ ὀλολυγμὸν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δακρυρροοῦσης καὶ λεγούσης· «μῶε δέτε μίλω Ἰωάννη γδέμησι» τούτέστιν, ᾧ φίλτατέ μου καὶ ἠγαπημένε υἱὲ Ἰωάννη, ἄρα ποῦ διάγεις; ὁ δὲ εἰσελθὼν ἀθρόως ἐντὸς τοῦ οἴκου λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· «ἰδοὺ ἐγὼ πάρεμι, μῆτερ, μόνον μὴ λυποῦ»· ἡ δὲ ὡς εἶδεν αὐτὸν ἄφνω ἐξεπλάγη καὶ ἐνηγκαλίσατο καὶ περιπλακῆσα αὐτὸν μόλις κατέπαυσε τὸν θρῆνον καὶ τὸν στεναγμὸν ἐπὶ ὧραν ἱκανήν. ἐγένετο δὲ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις εἰς πάντας τοὺς περιοικοῦντας ἐκεῖσε, καὶ συνευφρανθέντες καὶ ἀγαλλιῶμενοι ἐν ἡμέραις ρηταῖς καὶ ἐν λόγοις καὶ ἔργοις καταπραΰνας καὶ ἀναπαυσάμενος τὴν μητέρα αὐτοῦ ἀνεχώρησεν.

Ἡ μὲν μήτηρ αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς προσμείνασα ἕως τέλους, ὁ δὲ Κουκουζέλης ὑπέστρεψε πάλιν εἰς τὰ βασίλεια, ὃν ἰδὼν ὁ βασιλεὺς μεγάλως ἐχάρη καὶ ἀσμένως ἐδεξιώσατο. Ἀναπαυσάμενος δὲ ὁ Ἰωάννης ἐν ἡμέραις ἱκαναῖς καὶ ἡσυχάσας, ἀναλαβὼν τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὸν θρῆνον καὶ ὀλολυγμὸν καὶ τὴν φωνὴν αὐτῆς συναρμόσας τὸν Πολυέλεον ἐντέλως ἐποίησε καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὸν τῆς *Βουλγάρως*.

Ὅμως μὴ φέρων τὴν πολλὴν δόξαν καὶ τὴν φαντασίαν τὴν βασιλικὴν ἐκεῖνην, ἐξήτει καιρὸν καὶ ἄδειαν τοῦ ἀναχωρῆσαι τοῖς βασιλείοις καὶ γενέσθαι μοναχός, ὁ καὶ Θεοῦ οἰκονομία ἐγένετο. ὁ γὰρ ἡγούμενος τῆς μεγίστης Λαύρας τοῦ ἁγιωνύμου Ὁρους τοῦ Ἄθω παρεγένετο εἰς τὴν Βασιλεῦσαν διὰ τινα χρεῖαν κατεπείγουσαν τὴν μονὴν καὶ ἐντυχὼν τῷ βασιλεῖ καὶ καλῶς διορθωσάμενος τὰ περὶ αὐτὸν ἀνέκαμψε ταχέως εἰς τὸ Ὄρος. Ὁ δὲ Κουκουζέλης ἰδὼν τὴν τοῦ ἡγουμένου εὐκοσμίαν¹ καὶ

¹ Ἐν τῷ κώδ. I 23 ἄλλως ἱστοροῦνται ταῦτα· «τοῦ ἡγουμένου εὐκοσμίαν εὔρεν ὡς ἤθελε· καὶ εὐθέως λαβὼν ἱμάτια οἰκτρὰ καὶ σβολώσας τὸ πρόσωπον αὐ-

ὡς εἶπειν ἀγγελικὴν πολιτείαν καὶ κατάστασιν πνευματικὴν οὐκ ἦν καθεκτὸς ἑαυτῷ, ἀλλὰ πάντα καταλιπὼν, δόξαν, φαντασίαν, τιμὴν βασιλικὴν καὶ αὐτὰ τὰ σηρικὰ ἱμάτια καὶ ράβδον ἐργατικὴν ἐπὶ χεῖρα λαβὼν εἶχετο τῆς ὁδοῦ καὶ καταλαβὼν τὸ Ἁγιώνυμον Ὅρος τοῦ Ἄθω παραγίνεται ἐν τῇ μεγίστῃ λαύρᾳ καὶ καθίσας, ὡς ἔθος, ἔξω τῆς θύρας ἠρουνᾶτο παρὰ τοῦ θυρωροῦ, τίνος χάριν ἐλήλυθε καὶ τί ζητῶν ἐν τῇ μονῇ παρεγένετο καὶ τίνα ἐπιστήμην ἐργάζεσθαι. ὁ δὲ «τὸ μὲν ἐξαίρετον τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀφίξεως μοναχὸς γενέσθαι ἐπιποθῶ, ἐπίσταμαι δὲ καλῶς τοῦ νέμειν καὶ τράγους». Ταῦτα ἀκούσας ὁ θυρωρὸς ἀνήγγειλε τῷ ἡγουμένῳ· ἀκούσας δὲ ὁ ἡγούμενος ὅτι ποιμὴν αἰγῶν ἐν τῇ μονῇ παρεγένετο λίαν ἐχάρη, ὅτι ἑστερημένοι τοιοῦτου ἀνδρὸς ἐτύγγανον τότε, καὶ κελεύει εἰσαχθῆναι τὸν Κουκουζέλην ἐντὸς τῆς μονῆς. Ὀλίγου δὲ καιροῦ παρωχηκός, ἐποίησεν αὐτὸν μικρόσχημον καὶ κατηγήσας καλῶς ἀπέστειλε τοῦ νέμειν τοὺς τράγους. Ὁ δὲ τῆς ποθομένης ἐρημίας ἐπιτυχῶν ἔνεμεν ἐπιμελῶς τοὺς τράγους ἐν τῷ ὄρει.

Ὁ δὲ βασιλεύς, ἀναχωρήσαντος τοῦ Ἰωάννου καὶ μηδαμοῦ εὐρισκόμενου, ἐν μεγάλῃ λύπῃ καὶ ἀδημονίᾳ ἐγένετο καὶ ἀποστείλας πανταχοῦ ἀνηρευνᾶτο τὰ περὶ τοῦ Κουκουζέλη τί ἄρα ἐγένετο.

Ὁ δὲ μὲν τῶν ἡμερῶν νέμων τοὺς τράγους ἐν τινὶ ἀκρωτηρίῳ καὶ ἐνθεν κἀκεῖθεν θεασάμενος καὶ μὴ εἰδὼς ποθὲν ἀνθρώπον ἦρξατο ψάλλειν τεχνηέντως ὕμνον κατασκευασμένον. ἀσκητὴς δὲ τις ἐν τινὶ σπηλαίῳ πλησίον ἐκεῖ που οἰκῶν καὶ τὴν ὕμνωδιαν ἐκείνην ἀκηκοώς, ἐθαύμασε καὶ καθ' ἑαυτὸν διηπόρει τί ἐνὶ ὁ ὕμνος ὁ ἀκούόμενος· ἐδόκει γὰρ ἀγγελικὴν μελωδίαν ἀκούειν καὶ οὐκ ἀνθρώπου. Ἐξεληθὼν δὲ ἠρέμα πῶς τοῦ σπηλαίου καὶ θεασάμενος, ὄρᾳ τὸν βοσκὸν ἰστάμενον καὶ ψάλλοντα, τοὺς δὲ τράγους μὴ νεμομένους, ἀλλὰ ἀκρωμένους καὶ ἀτενίζοντας πρὸς αὐτὸν ὡσπερ ἐκκληττομένους καὶ χαίροντας. Ταῦτα ὁ ἀσκητὴς θεασάμενος ἔγνω κατὰ νοῦν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Κουκουζέλης ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως πανταχοῦ ἐρευνώμενος καὶ μὴ εὐρισκόμενος. δορυμαῖος τοίνυν τῇ λαύρᾳ παραγίνεται καὶ τῷ καθηγουμένῳ ἐντυχῶν ἄπερ εἶδε λάθρα πάντα ἀπήγγειλεν. ὁ δὲ τὸν βοσκὸν εὐθύς ἐκαλέσατο καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφησε· «σὺ εἶ Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως ζητούμενος; καὶ διατί τοσοῦτον καιρὸν τὰ κατὰ σοῦ μοι ἀπέκρυψας; διὸ εἰς Θεόν σε ἀνατίθμι ὅπως μοι εἴπησ τὴν ἀλήθειαν». ὁ δὲ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἡγουμένου, ἐζήτηε συγγνώμην μετὰ δακρύων λέγων· «ἐγὼ εἰμι ὁ ἁμαρ-

τοῦ τοῦ μὴ γνωσθῆναι καὶ ράβδον ἐργατικὴν ἐπὶ χεῖρας λαβὼν ἠκολούθει κατ' ὀπισθεν μακρόθεν τῷ ἡγουμένῳ χαίρων ἕως ὅτου εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος παρεγένετο καὶ εἰς τὴν Λαύραν εἰσῆλθοσαν· καὶ ὁ μὲν ἡγούμενος ἐντὸς εἰσελήλυθεν, ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης ἔξω τῆς πόρτης ὡς ἰδιώτης ἐκαθέετο καὶ παρὰ τοῦ θυρωροῦ ἠρωτάτο τί ἂν θέλῃ ἐλήλυθε καὶ τίνα ἐπιστήμην ἐργάζεσθαι...»

τωλὸς καὶ ἀνάξιος δοῦλος τῆς ἀγιωσύνης σου, θειότατε δέσποτα· ὅμως δέομαι καὶ παρακαλῶ σε πολλὰ ἵνα με ἀφήσης εἰς τὸ ἔργον ὃ μοι ἐκέλευσας ἐξ ἀρχῆς τοῦ ποιμαίνειν τοὺς τράγους· θεασάμενος γὰρ ὅτι τοῦ κόσμου ἡ δόξα καὶ ἡ ἀνάπανσις ζημίαν προξενοῦσι τῇ ψυχῇ καὶ πάντα σκιά καὶ καπνὸς καὶ εἰς οὐδὲν ὑπάρχουσι, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ κόσμου ἀνεχώρησα». ὁ δὲ ἠγούμενος πρὸς αὐτόν· «ἐμοὶ μόνον ἄκουσον, τέκνον, κἀγὼ σε ποιήσω ἐκ πάντων ἐλευθέρον». διὸ καὶ δέδωκεν αὐτῷ κελλίον ἐντὸς τῆς μονῆς καθέζεσθαι καὶ ἡσυχάζειν ἕως οὗ τὰ περὶ αὐτοῦ καλῶς οἰκονομήσει· ὃ καὶ πεποίηκεν.

Ἰκανοῦ καιροῦ παρωχηκότος, πάλιν ἀπαίρει εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ὁ ἠγούμενος καὶ τῷ βασιλεῖ προσαγορευσας λέγει σὺν ἄλλοις ρήμασι καὶ ταῦτα· «δέομαι καὶ ἐκλιπαρῶ τὸ κράτος τῆς ἐξουσίας σου, δέσποτα βασιλεῦ, ὅπως (μοι) παράσχῃς χάριν τινὰ [εἰς] ἄνθρωπον ἕνεκα ψυχικῆς σωτηρίας· καὶ εἰ ἐλύπησε καὶ τι τὴν σὴν βασιλείαν σύγγνωθι αὐτῷ». ὁ δὲ βασιλεὺς διαπορούμενος ἐπυνθάνετο τίς ὑπάρχει ὁ ζητούμενος τὴν ἐλευθερίαν; καὶ ὁ ἠγούμενος· «εἰ μὴ δώῃς μοι ἐγγράφως τὸ συμπαθές, οὐ λέξω σοι»· καὶ ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς δοῦναι γράμμα χάριν ἐλευθερίας τοῦ ζητουμένου ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἠγούμενος διηγῆσατο πάντα καταλεπτῶς τὰ περὶ τοῦ Κουκουζέλη καὶ πῶς δι' αὐτὸν ζητεῖ καὶ ταύτην τὴν χάριν τοῦ διάγειν ὅποι καὶ βούλοιο. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πολλὴν ταπεινώσιν τοῦ Κουκουζέλη, ἐθαύμασε καὶ πολλὰ τὸ ἐχάρη· ὅμως ἐμεταγνώμησεν ὅτι ἐγγράφως δέδωκε τῷ ἠγουμένῳ τὴν χάριν αὐτῷ· ἐβούλετο γὰρ ἔχειν αἰεὶ ἐν τοῖς βασιλείοις αὐτόν. ὁ δὲ ἠγούμενος λόγους παρακλητικοῖς καταπραΰνας αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν εἶχετο τῆς ὁδοῦ καὶ καταλαβὼν τὸ ἀγιώνυμον Ὁρος καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ λαύρᾳ γενόμενος, διηγεῖται πάντα τοῖς ἀδελφοῖς καὶ περὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Κουκουζέλη¹.

Ὁ δὲ Κουκουζέλης ἐλευθερωθεὶς ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ βασιλέως καὶ ἀνενόητος γενόμενος ἐκ πάντων καὶ ἀνεπηρέαστος, ἀκαταπαύστως ἦν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑμῶν καὶ δοξολογῶν τὸν Θεόν. Μετὰ ταῦτα δὲ συγγνώμην λαβὼν παρὰ τοῦ καθηγουμένου, ἐποίησε μικρὸν κελλίον ἔξω τῆς μονῆς καὶ ἐκκλησίαν τῶν ἀρχαγγέλων τοῦ ἡσυχάζειν ῥηταῖς ἡμέραις ἐν αὐτῷ, ἡγουν Δευτέρα καὶ Τρίτη καὶ ταῖς λοιπαῖς τῆς ἐβδομάδος ἡμέραις, ταῖς δέ γε Κυριακαῖς καὶ ταῖς Δεσποτικαῖς ἑορταῖς οὐ διέλειπεν ἐκ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τῆς μεγίστης ἐκκλησίας ψάλλον καὶ ὑμῶν τὸν Θεὸν ἡμέρας καὶ νυκτός.

¹Ἐν δὲ τῷ κώδ. I 23 οὕτω: «ὁ δὲ βασιλεὺς τριῆρεις ἐφαρματώσας, ἅμα τῷ ἠγουμένῳ τῇ λαύρᾳ ἐπιφοιτᾷ καὶ τὸν Κουκουζέλην ἀσπάζεται. ἔνθα καὶ εὐωχηθέντες δαψιλῶς καὶ εὐφρανθέντες σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἀπ' ἀλλήλων διεχωρίσθησαν· ὁ μὲν βασιλεὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπελθὼν, ὁ δὲ Κουκουζέλης...»

Ποτὲ γὰρ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ ἐν τῷ Σαββάτῳ τῆς Ἀκαθίστου ψάλλοντι τῷ ἀδελφῷ τὰ τῆς Θεοτόκου ἰδιόμελα καὶ τοὺς Κανόνας ἐπιμελῶς, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς λοιπῆς ἀκολουθίας ἀπονυστάξας μικρὸν ὄρθιος, ἐφάνη αὐτῷ ἡ κυρία Θεοτόκος λέγουσα· «χαίροις Ἰωάννη» δεδοκυῖα ἀνὰ χειρας αὐτῷ χρυσοῦν νόμισμα εἰποῦσα· «ψάλλε μοι καὶ οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω». ἔξυπνος δὲ γενόμενος εὔρε τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἐντὸς τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, χαρᾶς δὲ ἀπάτου καὶ δακρύων πλησθεὶς ἠὲ χαρίσται καὶ ἐδοξολόγει τῇ Θεομήτορι. ἐκεῖνο γοῦν τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἀπέθετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπερ οὐκ ὀλίγα σημεῖα καὶ θαύματα ἐποιεῖ πάντοτε. Ἐκτοτε οὖν οὐ διέλειπεν ἐκ τῆς στάσεως τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τῆς ἐκκλησίας ψάλλων καὶ δοξολογῶν τὸν Θεόν, διὸ καὶ ὁ πους αὐτοῦ σέσηπται καὶ ἰχώρ πολὺς ἔρρεεν ἐξ αὐτοῦ, ἕως οὗ τρήσαντες (sic) τὸ μάραρον, ἐφ' ᾧ ὁ πους ἴστατο, ὅπως τὸ ἔλκος ἀφανὲς γίνεται καὶ μὴ τινα ἀηδῖαν παρέξει τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλ' ἡ Θεοτόκος ἴασατο αὐτοῦ καὶ τὸν πόδα, ὅς ποτε Ἰωάννου τοῦ Λαμιασκηνοῦ τὴν χεῖρα, εἰποῦσα αὐτῷ· «ἔσο ἀπὸ τοῦ νῦν ὑγιής», ὅθεν καὶ διαμείνας ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑγιής ἠὲ χαρίσται τῇ Θεομήτορι.

Καὶ οὕτω βιώσας καὶ ἀγωνισάμενος ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ ἐν πολλῇ ταπεινώσει καὶ εἰρηνικῇ καταστάσει, προεῖδε καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν, καὶ συνταξάμενος τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπευξάμενος, παρήγγειλεν αὐτοῖς ἐνθάψαι αὐτὸν ἐν τῷ σηκῷ τῶν ἀρχαγγέλων ᾧ αὐτὸς ἀνοικοδόμησε.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰπεῖν ὡς ἐν συντόμῳ οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ κατορθώματα καὶ ἡ πολιτεία τοῦ μεγάλου μαΐστορος κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη, ὃν ἡ Θεοτόκος ἴασατο αὐτοῦ τὸν πόδα καὶ χρυσοῦν νόμισμα ἐδωρήσατο διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν στοργὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ἣν εἶχεν εἰς τὰς δοξολογίας καὶ ἀγρυπνίας τῶν θείων καὶ ἁγίων ἑορτῶν, ὅτι πᾶς ὕμνος καὶ δοξολογία διὰ Θεὸν γινόμενος πρὸς αὐτὸν ἔστιν ἀναγόμενος καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν χάριν κομίζεται ὁ ἀγωνιζόμενος¹, καὶ αὐτῷ πρέπει

¹ Ἐν τῷ κώδ. I 23 μετὰ τὴν λέξιν «ἀγωνιζόμενος» ἐπιφέρονται ταῦτα: εἰς ὑγίαν ψυχῆς καὶ σώματος τοῖς ὀλοφύχως αὐτὸν ὕμνοισι καὶ δοξολογοῦσι καὶ οὐ μόνον διὰ στόματος, ἀλλὰ καὶ ἐν σάλπιγγι ἡσμάτων καὶ ἐν κυμβάλοις εὐήχοις ἀλλαγμοῦ καὶ ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανοις, κατὰ τὸν θεῖον Δαυὶδ, καὶ ταῦτα εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ καὶ εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ὅτι πολλήν. τὰ δὲ θυμικῶς καὶ οὐχ ὡς πνευματικῶς γινόμενα βδελυκτὰ εἰσι τῷ Θεῷ καὶ ἀπρόσδεκτα, ὅτι ἐν γελίῳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ γίνονται, ἅπερ ὁ διάβολος ἀκούων τέρπεται καὶ οἱ ἅγιοι σὺν τοῖς ἀγγέλοις λυποῦνται καὶ μυσάττονται καὶ ἀποστρέφονται. ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ὡς παρελάβομεν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ θαυματουργῶν οὕτω κρατήσομεν καὶ ποιήσομεν ἵνα αὐτῶν εὐπρόσδεκτων δεήσεων τύχωμεν σὺν αὐτοῖς τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν».

πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Προφανῶς ἡ ἀνωτέρω μυθολογία περὶ τοῦ βίου τοῦ Κουκουζέλη εἶναι πλάσμα ἀτυχῆς καὶ κακόζηλον ἀπλοῦκοῦ μοναχοῦ ἀποπειραθέντος νὰ παραστήσῃ τὰ περὶ τὸν Κουκουζέλη ὅσον τὸ δυνατὸν περιφανέστατα κοσμικῶς. Περὶ τοῦ μεγάλου μαῖστορος ἐσφάζοντο ἐκ παραδόσεως ἐν τῇ Μεγίστῃ Λαύρᾳ, ἔνθα ἐμόνασε, ποικίλα ἀνέκδοτα περὶ τῆς γλυκύτητος τῆς φωνῆς καὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ, περὶ τοῦ ἀσκητικοῦ καὶ ἑναρέτου αὐτοῦ βίου, περὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, θὰ ἦτο δὲ μέγα τὸ κέρδος ἂν ὁ βιογράφος αὐτοῦ ἐγνωρίζεν εἰς ἡμᾶς πότε ἤκμασεν, πότε εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λαύραν πρὸς ἀσκησιν, τίς ὁ ἠγούμενος τῆς μονῆς, ὁ τόσον ἐπιδειξάμενος ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀσημιον βοσκόν, τίς ὁ αὐτοκράτωρ ὁ κρατῶν αὐτὸν εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα, ὃς περιλύπος γενόμενος διὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ καὶ μαθὼν τὰ κατ' αὐτὸν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Λαύραν καὶ εὐχάδι μετὰ τῶν μοναχῶν! ἐπὶ τῇ εὐρέσει αὐτοῦ, τίνες ἐμορφώθησαν ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ, πότε ἀπέθανεν ἢ μετὰ τὸν Λαμασκητὸν περιφανέστερα αὕτη μουσικὴ ἀξία, περὶ ὄλων τούτων οὐδὲ ὑπαινιγμὸν ἀφήκεν ἱστορικοῦ τινος γεγονότος ἢ ὀνόματος ἵνα ἀπὸ τοῦ μύθου μεταφερθῶμεν εἰς τὴν πραγματικότητα. Τὰ πάντα ἀόριστα, σκοτεινά, μυθώδη, ἀνάξια προσοχῆς, τερπνὰ μὲν ἴσως ὡς μῦθος διὰ τοὺς ἀπλοῦς, ἄχρηστα δ' ὅμως διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ὁ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Ἄλβανὸς τὴν καταγωγὴν βιογράφος τοῦ Κουκουζέλη περιέσωσεν ἐν τῇ «Διηγῆσει» αὐτοῦ ἀλβανιστὶ τὰς λέξεις τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων ἐτήρησεν ἐξ ἀγνοίας σιγὴν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξερευνηθῶσιν ἐπισταμένως τὰ Ἁγιορειτικὰ ἀρχεῖα, νὰ μελετηθῶσι οἱ κώδικες οἱ περικλείοντες τὰ ἔργα τοῦ διασήμου μελωδοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκύρων πηγῶν νὰ ἐπισυναχθῇ τὸ ἀπαιτούμενον ὕλικὸν πρὸς σύνταξιν σοβαροῦ βιογραφικοῦ ὑπομνήματος καὶ ἀπαλλαγῶμεν τῆς δουλείας τῶν μύθων.

Αἱ περὶ τοῦ βίου τοῦ Κουκουζέλη γνώσεις ἡμῶν εἶναι πενιχραί, σχετιζόμεναι κυρίως μὲ τὸν ἀσκητικὸν αὐτοῦ βίον ἐν τῇ Μεγίστῃ Λαύρᾳ, ἐν ἣ διασφάζονται πολύτιμα λείψανα τῆς ἐγκαταβιώσεως καὶ διαμονῆς αὐτοῦ. Τὸ παρὰ τὴν Λαύραν πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων μέγα σπήλαιον, ἔνθα ἀσκούμενος ἐμελώδει, τὸ Κάθισμα τῶν Ἀρχαγγέλων παρὰ τὴν Μονήν, τὸ φέρον μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ ἐντὸς τῆς μεγάλης εἰσόδου τῆς Μονῆς ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Κουκουζελίσσης, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ψάλλον τὴν νύκτα τῆς Ἀκαθίστου Ἀκολουθίας καὶ μικρὸν ὑπνώσας εὔρε τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἐν τῇ παλάμῃ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Θεοτόκου φιλοδωρηθέν, αἱ εἰκόνες αὐτοῦ αἱ σφζόμεναι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ νάρθηκος καὶ τῆς Λιτῆς τῆς Μονῆς καὶ εἰς τὸ Κάθισμα τῶν Ἀρχαγγέλων, καὶ ἡ ἁγία αὐτοῦ κάρα ἢ σφζομένη ἐν τῷ

Σκευοφυλακίῳ τῆς Μονῆς, ἄφωνοι ἀλλ' εὐγλωττοὶ μάρτυρες διαλαλοῦσι ταῦτα πάντα τὴν ὅσιν αὐτοῦ ἐκεῖθεν διάβασιν. Πότε ἀνεφάνη ὁ πολύφωτος οὗτος ἀστὴρ εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς Λαύρας, πότε ἐσβέσθη ἡ λάμψις του, τὰ σφζόμενα λείψανα σιωπῶσι.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ὁ Κουκουζέλης ἔψαλλεν εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν τῆς Λαύρας, καὶ ταύτην ἐπιβεβαιοῖ ἡ πληθὺς τῶν μελωδιῶν αὐτοῦ ἢ διαφυλαχθεῖσα ἀκεραία εἰς τὰς Ἀγιορειτικὰς μονὰς εἰς πολυαριθμοὺς κώδικας· ἐκ τῆς μελέτης δὲ τούτων ἀνακαλύπτομεν καὶ μαθητὰς τοῦ διδασκάλου, ἐξ οὗ βεβαιούμεθα ὅτι ἐδίδαξεν τὴν ἱερὰν τέχνην καὶ εἰς ἄλλοις πολλαπλασιάσας τὸ τάλαντον, πρὸς τούτοις δὲ ἀνακαλύπτομεν καὶ ἀρχαιότερους μουσικοὺς Ἀγιορείτας, τῶν ὁποίων καλλωπίζει τὰ ἔργα, ὧν διασημότερος ἦν Βαρθολομαῖος ὁ Ἰμβριος, ὁ τῆς Λαύρας δομῆστικός. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ μουσικὴ ἐκαλλιεργεῖτο μετὰ ζήλου πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κουκουζέλη ἐν Ἀγίῳ Ὁρει καὶ οὐδόλως ἀπίθανον ἐκεῖ νὰ ἐδιδάχθη ὁ Κουκουζέλης, παρὰ τὰ λεγόμενα τῆς «Διηγήσεως» ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξεπαιδεύθη μουσικῶς, ὡς ὑπότροφος τῆς βασιλείας.

Ἐκ τῶν σφζομένων ἔργων αὐτοῦ οὐδὲν προοιδεῖ σχέσιν τινὰ μὲ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἢ μὲ τὸ παλάτιον, ἐν ᾧ δῆθεν ἔψαλλε κατὰ τὸν μυθολόγον βιογράφον αὐτοῦ. Ἄν μεταξὺ τῶν μελωδημάτων αὐτοῦ σφζεται χερουβικὸν παλατινὸν λεγόμενον, ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι ἔψαλλεν ἐν τῷ παλατίῳ· ὅπως δὲν δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἔψαλλεν εἰς τὴν ἀλλήν τοῦ Πέρσου διότι εὔρηται μελωδῆμα αὐτοῦ *Περσικὸν* καλούμενον ἢ *Ἑθνικόν*. Εἰς τὸ παλάτιον κατὰ τὰ ἐπίσημα γεύματα καὶ τὰς μεγάλας ἑορτὰς ἐψάλλοντο ὑπὸ τῶν ψαλτῶν τῆς Ἀγίας Σοφίας τὰ ἐκλεκτότερα μέλη τῶν διασημοτέρων μουσικῶν, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ τινὰ τοῦ Κουκουζέλη, ὡς τὸ σφζόμενον εἰς τὸν Λαυριωτικὸν κώδικα Λ164 εἰς γεῦμα τοῦ βασιλέως «ὄπου γὰρ βασιλέως παρουσία καὶ ἡ τάξις παραγίνε-ται» καὶ ἄλλα τινὰ περὶ ὧν κατοτέρω ὁ λόγος. Ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς μαῖστορος τῆς τέχνης, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ ἦσαν εὐρύτατα διαδεδομένα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἔχομεν δὲ μαρτυρίας ἐκ τῶν κωδίκων ὅτι ὁ διάσημος λαμπαδάριος τῆς Ἀγίας Σοφίας Ἰωάννης ὁ Κλαδᾶς καὶ ἄλλοι αὐτοῦ σύγχρονοι ἀπετείνοντο εἰς τὸν Κουκουζέλην ἐπιζητοῦντες τὴν μελοποίησιν τῶν στιχουργημάτων αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη δὲ σχέσις καὶ ἐπικοινωνία τοῦ Κουκουζέλη κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ μετὰ προσώπων γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν παρέχει εἰς ἡμᾶς ἀσφαλεστάτην βάσιν νὰ ὀρίσωμεν κατὰ προσέγγισιν τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη, τὸν μέγρι τοῦδε ἄγνωστον.

Ἡ μέγρι σήμερον ἐπικρατοῦσα παρ' ἡμῖν γνώμη εἶναι ὅτι ὁ Κουκουζέλης ἠκμαζε κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα· τοῦτο ἐγράφη καὶ ἐπανελήφθη κατὰ κόρον, καὶ ὁ ΙΒ' αἰὼν ἐθεωρήθη ὡς νέα περίοδος ἀναγεννήσεως καὶ προαγωγῆς τῆς τέχνης, ἧς περιφανέστατος ἐκπρόσωπος ἐνεφανίσθη

ὁ Κουκουζέλης. Τὴν κατάρουψιν δὲ τῶν τεθέντων ὄριων καὶ τὴν μετακίνησιν αὐτῶν εἰς ἄλλην χρονικὴν περίοδον, ἀπὸ τοῦ ΙΒ' δηλαδὴ αἰῶνος εἰς τὸν ΙΔ' σκοπεῖ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἢ παροῦσα μελέτη, διὰ τῆς ὁποίας γίνεται ἀπόπειρα πρὸς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν παντὸς ἀφορῶντος τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀθανάτου μαῖστορος.

Τὰς περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη μαρτυρίας, τὰς τε ἐμμέσους καὶ ἀμέσους, ἔχομεν ἐκ τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ ἔργων, τὰ ὁποῖα παρῆμειναν ἀνερευνήτα. Οἱ κώδικες οἱ περικλείοντες τὰ ἅπαντα οὗτως εἰπεῖν τοῦ μαῖστορος εἶναι προφανῶς οἱ τῆς Λαύρας, τινὲς μὲν σύγχρονοι τοῦ Κουκουζέλη, οἱ πλείστοι δὲ μεταγενέστεροι. Ἐκ τῶν Λαυρωτικῶν δὲ τούτων κωδίκων ἐσταχυολογήθη πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἐποχὴν τοῦ διδασκάλου, εἴτε γεγονότα, εἴτε πρόσωπα. Τὰς ἐκ τῶν κωδίκων δὲ μαρτυρίας διακρίνομεν εἰς δύο, εἰς ἐμμέσους καὶ ἀμέσους.

Πρώτη ἔμμεσος ἀπόδειξις ὅτι ὁ Κουκουζέλης ἀκμάζει οὐχὶ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἀλλ' εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, εἶναι ὅτι εἰς οὐδένα ἀρχαιότερον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κώδικα ἀπαντῶσιν ἔργα αὐτοῦ ἢ ὑπαινιγμός τις οἷος δήποτε περὶ τῆς τέχνης ἢ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἁγιορειτικοὶ μουσικοὶ κώδικες καὶ δὴ τῆς Λαύρας οἱ περικλείοντες τὰς συνθέσεις τοῦ διδασκάλου ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἢ εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΔ'. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ὄνομα τοῦ Κουκουζέλη εἶναι ἄγνωστον εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον. Ὁ ἀρχαιότερος κώδιξ τῆς Λαύρας, ὁ Ι 175, ἀυτόγραφον ἴσως τοῦ Κουκουζέλη, φαίνεται γεγραμμένος περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' ἢ ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ ἐν λόγῳ κώδιξ, ἐφθαρμένος καὶ ἑλλειπής, περιλαμβάνει ἔργα μόνον τοῦ Κουκουζέλη καὶ φέρει ἐπιγραφὴν¹ «Ἀρχὴ τῶν ἀκολουθιῶν σὺν Θεῷ ἁγίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἐσπερινοῦ μέχρι συμπληρώσεως τῆς θείας λειτουργίας παρὰ Ἰωάννου Κουκουζέλη». Ἡ ἀπλότης τοῦ τίτλου καὶ ἡ παράλειψις ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τῆς συνήθους προσθήκης εἰς τοὺς κώδικας «μαῖστωρ» μὲ πείθει ὅτι ὁ κώδιξ εἶναι ἢ ἀυτόγραφον τοῦ Κουκουζέλη, ἢ σύγχρονον αὐτοῦ ἀντίγραφον· διότι ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνοδεύεται συνήθως εἰς τοὺς κώδικας μὲ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ, «ὡς μαῖστωρ» τῆς τέχνης.

Τὰς ἐμμέσους μαρτυρίας περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη ἐνισχύει καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός. Γνωστὸν ὅτι τὸν ΙΔ' αἰῶνα καθωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐορτῆ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κατὰ τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου, ἀντὶ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπὸ αἰῶνον τελου-

¹ Ἐκ τῶν 33 κωδίκων τῆς μονῆς Ξηροποτάμου τῶν περιεχόντων ἔργα τοῦ Κουκουζέλη οὐδεὶς εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐξ μόνον εἶναι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, οἱ ἕπ' ἀριθ. 100, 269, 270, 271, 272 καὶ 276, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν τριάκοντα τριῶν μεταγενέστεροι.

μένης μνήμης τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ¹. Γνωστὸν δὲ ἀκόμη ὅτι τὴν Ἀκολουθίαν τῆς νεοσυσταθείσης ἑορτῆς, τὴν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει ² συνέταξεν Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος, ὁ γνωστὸς ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς καὶ ἱστορικὸς ἀκμάζων κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα ³. Εἰς τὴν ἄγνωστον λοιπὸν πρὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἑορτὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ⁴ ὁ Κουκουζέλης ἐμελοποίησε δύο δεκαπεντασύλλαβα ποιήματα ἀποκειμένα εἰς τὸν Λαυριωτικὸν κώδικα Ε 155 (ΙΣ' αἰῶνος). Τὸ ἐν ἄρχεται «ὁ ποταμὸς τῶν δωρεῶν» καὶ τὸ ἄλλο «τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν» ἀμφοτέρω ἀνέκδοτα. Ἐὰν ὁ Κουκουζέλης ἔζη εἰς ἔποχὴν προγενεστέραν τοῦ καθορισμοῦ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς, πῶς ἐξηγεῖται ἡ παρουσία ἁμαρτιῶν κατὰ τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου σχετιζομένων μετὰ τὴν ἐν λόγῳ ἑορτὴν καὶ φερομένων ἐπ' ὄνοματι τοῦ μαίστορος; Τὰ δύο ἀνωτέρω ποιήματα προΐοντα τῆς μούσης, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου Καλλίστου ἐμελοποίησεν ὁ Κουκουζέλης, ὅστις ἐμελοποίησε καὶ ἄλλο τοῦ Καλλίστου ποίημα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ ἐπαφῆς τοῦ Κουκουζέλη μετὰ συγχρονήσαντας αὐτῷ ποιητὰς καὶ μουσικοὺς γνωστοὺς ἔχομεν τὰς ἀμέσους ἀποδείξεις περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ.

Εἰς τοὺς μουσικοὺς κώδικας τοὺς περικλειόντας τὰ ἔργα τοῦ Κουκουζέλη φέρονται διπλαῖ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν μελωδημάτων τοῦ Κουκουζέλη, ἢ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ μελοποιῦ, ἢ ἀρχαιότερου μελωδοῦ καὶ τοῦ προγενεστέρως μελωδίας. Εἰς τὰ μέλη τοῦ Κουκουζέλη προηγείται τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ καὶ ἔπεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὕτως: ποίημα δεῖνος, μέλος Κουκουζέλη ἢ μέλος δεῖνος, καλλώπισμα Κουκουζέλη. Καὶ ποιηταὶ μὲν σύγχρονοι τοῦ Κουκουζέλη, ὧν τοὺς στίχους μελοποιεῖ, φέρονται Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, Μᾶρκος ὁ Βλατῆς, Ἄνθιμος ὁ Ἀθηνῶν ὁ Ὁμοιοποιητὴς, Ἰωάννης Λαμπαδάριος ὁ Κλαδᾶς, ὁ Στάχης ἢ Σταχίτης καὶ ὁ Μόσχος, μουσικοὶ δέ, ὧν τὰ μέλη καλλωπίζει, Βαρθολομαῖος ὁ δομῆστικὸς τῆς Λαύρας, Θεόδωρος ὁ Μανουραῶς, ὁ Κλωβᾶς ἢ Κλαβᾶς καὶ ὁ Ἀβασιώτης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ποιητῶν καὶ μουσικῶν τῶν σχετιζομένων πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Κουκουζέλη γνωστότατος εἶναι Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει διανύων τὸ μοναχικὸν στάδιον ⁵, ποιητὴς ἐκκλησιαστικὸς δόκιμος, προσωπικῶς γνωρίσας, κατὰ πᾶσαν πι-

¹ Ἰδ. Δημητρεύσκη, Τυπικά Α', 176.

² Ἴδε ταύτην ἐν τῷ ἐντύπῳ Πεντηκοσταρίῳ τῆ Παρασκευῆ τῆς Διακαινησίμου.

³ Μ. Γεδεών, Ὁ Ἀθως, σ. 207. Νομίδου (Μίση), Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ σ. 143.

⁴ Ἡ μεγάλη πανήγυρις εἰς τὴν Ζωοδ. Πηγὴν ἐτελεῖτο τὴν Πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως, ὅπου μετέβαινον καὶ οἱ βασιλεῖς (Πορφυρογ., Ἐκθεσις Α, σ. 101 ἐκδ. Vogt).

⁵ Migne, Patr. Gr., τόμ. 147, σελ. 233, 634.

θανότητα, τὸν Κουκουζέλην, ὅστις ἐμελοποίησε τὸ εἰς τὸν Λαυριωτικὸν κώδ. I 185 φ. 280 σωζόμενον ποίημα τοῦ Καλλίστου φέρον ἀκροστιχίδα «Κομνηνός», ἐπιγραφὴν δὲ «ποίημα τοῦ Ξανθοπούλου, τὸ δὲ μέλος τοῦ μαῖστορος» καὶ ἔχον οὕτω :

Ἦχος β'.

Κόσμου τὴν πλάνην, ἄνθρωπε, καὶ τὴν ἀπάτην βλέπε
ὄναρ ὁ βίος ἀληθῶς φάσμα σκιά καὶ κόνις·
μένει γὰρ οὐ[τε τὸ] τερπνόν, οὐ δόξης ἢ λαμπρότης
νεότης δ' αὐ γέ καὶ τρυφή καὶ δυναστεία πλοῦτου
ἢ φαντασία σύμπασα καὶ κάλλους ἢ φαιδρότης
νάουσιν ὕδωρ ὥσπερ ἢ πομφόλυξ ρηγνυμένη
ὄναρ ὁ βίος, ἄνθρωπε, γνῶθι σαυτὸν καὶ θρήνει
στενάξει, πένθει προφανῶς καὶ θάνατον προσδόξα.

Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Καλλίστου, τοῦ καὶ Κομνηνοῦ καλουμένου, ἐμελοποίησεν ὁ Κουκουζέλης ζῶντος ἔτι τοῦ Καλλίστου ἢ πιθανόν καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Κουκουζέλης ζῆ καὶ ἀκμᾶζει κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὡς ἐπιβεβαιοῦσι καὶ τὰ ἀκόλουθα.

Ἐν τῷ Λαυριωτικῷ κώδικι E 148 φ. 315 εὔρηται δύο ἄλλα ἔργα ποιητῶν, Ἀνθίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἐπισκόπου Ἀθηνῶν, καὶ Μάρκου ἱερομονάχου τοῦ Βλατῆ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κώδικος μελοποιεῖ ὁ Κουκουζέλης. Τὰ ποιήματα ταῦτα ὅμοια κατὰ ρυθμὸν καὶ μέτρον κεῖνται γεγραμμένα ὁμοῦ διὰ ψιλογραφίας τὸ ἐν ἄνωθεν τοῦ ἄλλου· καὶ τὸ μὲν διὰ κινναβάρεως ἄνωθεν, τὸ δὲ διὰ κοινῆς μελάνης κάτωθεν, καὶ ἐπιγράφονται «Λόγοι παρακλητικοὶ εἰς τὴν Θεοτόκον ποιηθέντες παρὰ τοῦ Βλατῆ ἱερομονάχου κυροῦ Μάρκου» (διὰ κοινῆς μαύρης μελάνης) καὶ «τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν τοῦ Ὁμολογητοῦ· τὸ δὲ μέλος τοῦ μαῖστορος» (διὰ κινναβάρεως). Τὸ προτασσόμενον ποίημα εἶναι τὸ τοῦ Ἀθηνῶν Ἀνθίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ εἰς τὸν Χριστόν, τὸ δὲ κάτωθεν τούτου γεγραμμένον, ὑπὸ τὰς λέξεις «τοῦ Ἀνθίμου», εἶναι τὸ τοῦ Μάρκου Βλατῆ εἰς τὴν Θεοτόκον. Ἐνωθεν τούτων τὰ μουσικὰ σημαδόφωνα τοῦ Κουκουζέλη· καὶ ἔχουσιν οὕτω:

(Τοῦ Ἀνθίμου). «Τίς οὐ λαλήσει, Χριστέ μου καὶ ποιητὰ καὶ κριτὰ Κύριε, τερατουργήματα τοῦ Θεοῦ, Χριστέ Λόγε σοφία καὶ δύναμις, ζωὴ ὅστις ἐκ μὴ ὄντων παρήγαγες πᾶσαν τὴν οὐράνιον ὑπαρξιν, δύναμιν ἀόρατον, ἅπαν αὐθις ἀνάστημα καθορώμενον, οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν σὴν ὁμοιότητα, ὃν καὶ ἀπολλύμενον ἀνεκαίνισας· ζωῶν νεκρῶν, νόσημα πᾶν ἰώμενος, τυφλῶν ἀνοίγων ὄμματα καὶ ὠτα κωφῶν, μόνη παράλυτον φωνῇ ἀποκτώμενον ἅπαν αἴτημα, ἅπαντι χρῆζοντι θέμενος ἔτοιμον ὡς Θεὸς φιλόανθρωπος, σαρκὶ δὲ

ἔπειτα σεαυτὸν ἔδωκας ἐπὶ θάνατον ἅπασι τὴν ἀνάστασιν ὑποδεικνύς, ἀναστάσει τῇ σῆ. ἅπαντα ὑπέστης, θεότητι πάθος ἄγευστος ὢν, ἀγαθὲ, τὴν φύσιν ἡμῶν πατρὶ σύνθρονον τῷ σῶ πεποίηκας. συνέντισον ἡμᾶς σὲ ὑμνοῦντας γινῶναι τὸ σὸν θέλημα, ἐνίσχυσον, ζώωσον, καὶ ὡς ἂν ἐργαζόμενοι αὐτῷ ἔρωτι ψυχῆς θεομῶς ὀφθῶμεν ἱκανοὶ ἦξιν σοι μέλλοντι εἰς κρίσιν, Λόγε».

(Τοῦ Μάρκου Βλατῆ) «Μόνη Παρθένε καὶ μήτηρ τοῦ ποιητοῦ μου, ἀγνή, σῶσόν με, καταποντιζόμενον ἐν βυθῷ παθῶν νῶ καὶ αἰσθήσει, καὶ μὴ παραδῶς βρομῶ με γενέσθαι τοῦ δράκοντος ὄλον, ἀλλ' ἀνάστησον, Δέσποινα, δέομαι, καθάρασα πνεῦμα σῶμα ἀφώτιστον καὶ ἀκάθαρτον· εἰ γὰρ σὺ ἀποσκορακίσῃς με, παναμώμητε, ἀπὸ τῆς σῆς ἀντιλήψεως ἀποπεμπομένη με τὸν ἀνάξιον, καταβαλὼν ὄφιν με ἐπιχαρήσεται δεινῶς τῇ ἀπωλείᾳ μου, καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ λύσαν τὴν ἄπληστον φαγῶν, σκότει δώσει με αἰωνίζοντι. Πρόστηθι, πρόφθασον, ἄχραντε, λύτρωσαι τοῦ μεγάλου πτόματος. ἀπ' ἄρτι δός μοι μετανοεῖν, ἄσπιλε καὶ ὑπέραγνε, κοίμησον τὴν ἐμπάθειαν τῶν λογισμῶν καὶ τῶν ἔργων μου, δάκρυά μοι δίδου καὶ σύννοιαν καὶ κατάνυξιν, γλώττης σιγῆν, μνήμην τῶν παθῶν σου υἱοῦ δι' ὧν ἔσωσε βροτοὺς ὡς εὐσπλαγχνος, ἐγρήγορσιν, εὐχὴν, ταῦτα πάντα μετὰ ταπεινώσεως, οὐ κέκτημαι ἄλλην γὰρ σοῦ χωρὶς, παναμώμητε, φρουρὸν ἄμαχον. διὸ βοῶ καὶ πρόσχες δυσωπῶ, πάντων προσφύγιον, χριστιανῶν ἢ ἑλπίς, καὶ δός μοι ὧν ἤτησα ἐμπόνως ἐκ καρδίας, ἀπὸ τῶν ἀχράντων θησαυρισμάτων σῆς χρηστότητος».

Ἡ μελοποίησις τῶν ἀνωτέρω δύο ποιημάτων ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη μαρτυρεῖ, ὅτι ταῦτα συνετάχθησαν πρῶτον καὶ ἐπηκολούθησεν ὕστερον ἢ μελοποίησις αὐτῶν· ἄρα οἱ τούτων ποιηταὶ Ἄνθιμος καὶ Μᾶρκος ὁ Βλατῆς ἢ ἦσαν προγενέστεροι, ἢ σύγχρονοι τοῦ Κουκουζέλη. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ ὀρισθῇ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς τῶν ἐν λόγῳ ποιητῶν, ἐξ οὗ κατὰ λογικὴν καὶ φυσικὴν συνέπειαν θὰ ἀποκαλυφθῇ κατὰ προσέγγισιν καὶ ὁ τῆς ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη χρόνος.

Περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθηνῶν Ἀνθίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ ἐκ προσφάτων δημοσιευμάτων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Δυοβουνιώτου¹, καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἐκφωνηθέντος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνθίμου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κ[πόλεως Νείλου (1380—1388) καὶ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Δυοβουνιώτου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 243 Παρισίου κώδ. Coislin² (φ.

¹ Ἴδε Ἐπετηρίδα Ἐταιρείας Βυζ. Σπουδῶν, ἔτος Θ', 47 κέ.

² Ὁ κῶδιξ οὗτος ἀνήκειν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σταυρονικήτα ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει σημειώματα.

ἐν τέλει· «Ὁ ἐν μοναχοῖς ἐλάχιστος μάρκος»

καὶ δι' ἄλλης χειρὸς «† Ἡ παρούσα θεία βίβλος ὑπάρχει τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς ἐπικεκλημένης τοῦ Σταυρονικήτα».

Καὶ ἐν ἀρχῇ δι' ἄλλης χειρὸς «† Ἐτοῦτο τὸ βιβλίον ὑπάρχει τοῦ μεγάλου μου

191^α — 204^β) βεβαιούμεθα ὅτι ὁ Ἄνθιμος ἀπέθανεν ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὡς ὀρθῶς ἀπέδειξεν ὁ Καθηγητῆς Διοβουνιώτης¹. Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Ἄνθιμου ἐγράφη πρὶν ἢ μετατεθῆ ἔκ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀθηνῶν εἰς τὴν μητροπόλιν Κρήτης, ἴσως δὲ καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς τὴν μητροπόλιν Ἀθηνῶν, καθ' ὃν ἔτι χρόνον ἦν ἀπλοῦς μοναχός. Ἡ ὁμοίότης τῶν δύο ποιημάτων, τοῦ Ἄνθιμου καὶ τοῦ Βλατῆ, καὶ ἡ συνοδεύουσα ταῦτα κοινὴ μελωδία τοῦ Κουκουζέλη προδίδει κοινήν ἀμφοτέρων συνεργασίαν, τοῦτο δὲ παρέχει εὐλόγον ὑπόνοιαν ὅτι καὶ οἱ δύο ἀνῆκον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μονὴν καὶ ἐκ συμφώνου συνέταξαν τὰ δύο ποιήματα, ὁ μὲν εἰς Χριστόν, ὁ δὲ εἰς τὴν Θεοτόκον. Ἀλλὰ ποία ἢ μονὴ ἢ πλησιεστέρα πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ πρὸς τὸν Κουκουζέλη διακειμένη; Τὸ ὄνομα Μάρκου τοῦ Βλατῆ μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν μονὴν τῶν Βλατάδων. Τὴν μονὴν ταύτην ἀνεκαίνισαν οἱ ἐκ Κρήτης καταγόμενοι Βλατάδες ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Νεΐλου (1380—1388) ὡς μαρτυρεῖ τὸ κατὰ τὸ 1580 ἐπὶ Ἱερεμίου Β' τοῦ Τρανοῦ ἐκδοθὲν σιγίλλιον καὶ τὸ ἐγγεγλυμμένον ἐπὶ ἐντετειχισμένης εἰς τὸν ἐξωνάρθηκα τοῦ ναοῦ πλακὸς ἐπίγραμμα².

Οἱ Βλατάδες, κατὰ τὸ ἐπίγραμμα, ἦσαν Κρηῆτες, καὶ ὁ Ἄνθιμος ἦτο Κρής. Τὰ ὀνόματα τούτων παρέσυρεν ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ

Νικολάου τοῦ πίκλειν Σταυρονικήτα καὶ ἦτις τὸ ἀποξενώνει νὰ ἔχει τὰς ἀράς τῶν τ. ι. καὶ ὀκτώ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν».

¹ Ἐπετηρίς, Ἔνθ' ἀνωτ.

² Τὸ ἐπίγραμμα ἔχει οὕτως: «Σωτήρι Χριστῷ τῶν ὄλων τῷ δεσπότῃ | ναὸς ὁ σεπτὸς οὗτος ἠγέρθη πάλοι.

Κρητῶν ὑπ' ἀνδρῶν Βλατέων τῶν κτητόρων
 ἕφ' ὧν γε τῆδε τῇ μονῇ τοῦπόνομον·
 ρυεῖς χρόνῳ δὲ καὶ πεσῶν ἐν τῷ μέσ[ῳ]
 ἐκ δευτέρου νῦν ὄδ' ἀνηγέρθη πόνῳ
 σπουδῇ δαπάνῃ τοῦ σεβασμιωτάτου
 κὺρ Ἰγνατίου τῆς μονῆς ἡγουμένου
 καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συμβιούντων πατέ[ρων]
 ἐν συνδρομῇ μάλιστα τοῦ Καυταντζόγλου
 ἄρχοντος ὄντως εὐκλεοῦς Ἰωάννου
 ὅτῳ πολὺς μὲν μισθὸς ἔστ' ἐν τῇ γέμῃ
 σὺν πᾶσιν ὄλωσ (;) τοῖς συνεργοῖς τῷ τέλει
 πλείων δὲ παντός (;) τέλειος ἐν πόλῳ

† ἐν ἔτει αἰα' Σεπτεμβρίου Κ»

³ Ἰδ. Β. Μυστακίδου, Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα σ. 370. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγου (1899—1900). Τὸ ἐπὶ μεμβράνης σιγίλλιδες γράμμα Ἱερεμίου τοῦ Τρανοῦ σφύζεται ἐν τῇ μονῇ τῶν Βλατάδων.

μονή τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐγνωρίζετο καὶ γνωρίζεται μέχρι σήμερον ἐκ μόνου τοῦ ἐπιθέτου αὐτῶν. Τὸ πρῶτον ἤδη γίνεται γνωστός ὁ εἷς τῶν Βλατέων, ὁ Μᾶρκος, ὅστις ἦτο ἱερομόναχος· ὁ ἄλλος ἀδελφὸς Βλατῆς παραμένει ἄγνωστος. Μὴ ὁ Ἄνθιμος εἶναι ὁ ἕτερος ἀγνοούμενος; Ὁ πατριάρχης Νεῖλος ὁ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἄνθιμου γράφας συνεδέετο διὰ προσωπικῆς φιλίας καὶ στενῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Ἄνθιμου «ὅς καὶ ζῶν ἡμᾶς ἐν τοῖς πρώτοις ἤγες τῶν φιλουμένων καὶ κοινωνοῦς, ἐν οἷς ἐξῆν ἐπεσθαι, παραλαμβάνειν οὐκ ἀπηξίλους» λέγει ὁ Νεῖλος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ (Ἐπετηρὶς ἔνθ' ἀνωτ. σ. 78, 40). Ὁ δὲ Νεῖλος δὲν φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὴν πόλιν Θεσσαλονίκης, ἀν κρίνωμεν ἐκ τοῦ ἐγκωμίου αὐτοῦ εἰς Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν περιωφθέντων ἐν τῷ μνησθέντι Παρισινῷ κώδικι, τῶν ὁποίων γραφεὺς φέρεται ἐν τέλει ὁ μοναχὸς Μᾶρκος, ὅστις πάντως εἶναι ὁ Βλατῆς. Ἡ συνεργασία τοῦ Βλατῆ μετὰ τοῦ Ἄνθιμου προδίδει στενάς τούτων σχέσεις. Τὸ ποίημα τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ Χριστὸν σχετίζεται μὲ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον φέρει ἡ μονή, τὸ δὲ εἰς τὴν Θεοτόκον μὲ τὴν ἐν τῇ μονῇ σφριζομένην ἀρχαίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν κατὰ παράδοσιν ἔργον τοῦ Πανσελίνου. Ἀλλὰ καὶ ἀν ἀκόμη ὁ Ἄνθιμος εἶναι ξένος πρὸς τοὺς κτίτορας τῆς μονῆς, πάντως ὑπάρχει σχέσις τις τοῦ Ἄνθιμου πρὸς τὴν μονὴν τῶν Βλατάδων, εἴτε ὡς ἐν αὐτῇ μονάσαντος, εἴτε φιλίως διακειμένου πρὸς αὐτὴν ὡς συμπολίτου τῶν Βλατάδων. Ἀνεξαφτήτως δὲ ὄλων τούτων, ὁ μελοποιήσας τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα τοῦ Ἄνθιμου καὶ τοῦ Μάρκου Βλατῆ μαῖστῳ Κουκουζέλης εἶναι σύγχρονος ἢ καὶ μικρὸν μεταγενέστερος αὐτῶν ἀκμᾶζων κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

Εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ ἀνωτέρω συμπεράσματος περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη ἐπέρχεται μαρτυρία ἀξιόπιστος ἐκ τῶν κωδίκων ὅτι ὁ Κουκουζέλης τῇ προσταγῇ τοῦ πατριάρχου Κων(π)όλεως Ματθαίου (1397—1411) συνεργάζεται μετὰ Ἰωάννου τοῦ Κλαδᾶ, λαμπαδαρίου τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ πατριάρχης ἐπεζήτησε παρὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ διασίμου μουσικοῦ Κλαδᾶ ¹ τὴν σύνταξιν ποιήματος εἰς τὴν Θεοτόκον, προωρισμένον πάντως εἰς θρησκευτικὴν τινα τελετὴν, ἢ πανήγυριν τῆς Θεοτόκου. Τὴν μελοποίησιν δὲ τοῦ τοιούτου ποιήματος εἴτε αὐτὸς ὁ πατριάρχης Ματθαῖος, εἴτε ὁ Κλαδᾶς ἀνέθηκεν εἰς τὸν Κουκουζέλην, ὅστις ὑπέικων συνέθεσε τὸ θανμάσιον Κράτημα, τὴν περιώνυμον βιόλλαν, τὴν ἐπικληθεῖσαν ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν Ζαμάραν. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐξ ἐξήκοντα δεκαπεντασυλλάβων στίχων ἀπαρτιζόμενον, ἀρχεται οὕτω :

¹ Τοῦ Λαμπαδαρίου Ἰωάννου Κλαδᾶ σφριζονται εἰς τοὺς κώδικας ἱκανὰ ποιήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ στίχων δεκαπεντασυλλάβων· δύο δὲ τοιαῦτα ἐμελοποίησεν ὁ Κουκουζέλης.

«Ἦν πάλαι προεκκήρυξαν τῶν προφητῶν χορεῖαι
ἀπόστολοι ἐδίδαξαν παρθένον μετὰ τόκον» ...¹.

Ἡ μελωδία αὕτη τοῦ Κουκουζέλη σφύζεται πλήρης εἰς πολλοὺς μουσικοὺς κώδικας μὲ τὰς ἐξῆς ἐπιγραφάς: Εἰς τὸν Λαυριωτικὸν κώδ. Κ 168 «Λόγοι τοῦ Κλαδᾶ, μέλος Κουκουζέλη· λέγεται ὑπὸ τῶν πολιτῶν βιόλα ὑπὸ τῶν Θετταλῶν δὲ Ζαμᾶρα». Εἰς τὸν Θ 207 τῆς αὐτῆς Λαύρας «Κράτημα βιόλλα, τὰ δὲ γράμματα ἄπερ ὄρθς πρὸς αὐτὸ γεγονάσι παρὰ τοῦ Λαμπαδαρίου διὰ στίχων δι' ὄρισμοῦ καὶ ζητήσεως τοῦ ἁγίου πατριάρχου κυροῦ Ματθαίου· καὶ εἰς τὸν κώδ. Ε 148 τῆς αὐτῆς Λαύρας «Τὰ γράμματα Ἰωάννου Λαμπαδαρίου διὰ στίχων ποιηθέντα δι' ὄρισμοῦ καὶ ζητήσεως τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ματθαίου». Ἐκ τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν τῶν κωδίκων ἐπιβεβαιοῦνται δύο τινά, πρῶτον ὅτι ὁ Λαμπαδάριος τῆς Ἀγίας Σοφίας Ἰωάννης ὁ Κλαδᾶς ἀκμάζει ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ματθαίου², καὶ δεύτερον, τὸ καὶ οὐσιωδέστερον, ὅτι ὁ Κουκουζέλης συγχρονίζει τῷ Κλαδᾶ καὶ τῷ πατριάρχῃ Ματθαίῳ, ἦτοι ζῆ καὶ ἀκμάζει περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἢ καὶ ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' ἀφοῦ ἡ πατριαρχία τοῦ Ματθαίου παρατείνεται μέχρι τοῦ 1411.

Περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν, τοῦ Μόσχου καὶ Σταχίτζη, τῶν ὁποίων μελοποιεῖ τοὺς στίχους ὁ Κουκουζέλης δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἂν ἦσαν σύγχρονοι αὐτοῦ ἢ ἀρχαιότεροι. Ἐκ τῶν Μόσχων γνωστὸς ποιητῆς καὶ στιχουργὸς εἶναι ὁ ἐκ Λακεδαίμονος Ἰωάννης Μόσχος, ποιητῆς δύο Ἀκολουθιῶν, τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος καὶ Μιχαὴλ τοῦ Μαυροειδῆ, καὶ διδάσκαλος Ἰουστίνου τοῦ Δεκαδύο, ἀλλ' οὗτος εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Κουκουζέλη ἀποθανὼν ἐν Κερκύρα τῷ 1494. Πιθανὸν ὁ πατὴρ ἢ συγγενὴς τις τοῦ Ἰωάννου Μόσχου νὰ ἦ ὁ ποιητῆς τῶν στίχων τοὺς ὁποίους μελοποιεῖ ὁ Κουκουζέλης.

Ἐκ τῶν τριῶν μουσικοδιδασκάλων, τῶν ὁποίων τὰ μέλη καλλωπίζει ὁ Κουκουζέλης, τοῦ Μανουγρᾶ, τοῦ Ἀνανεώτη καὶ τοῦ δομεστικοῦ τῆς Λαύρας Βαρθολομαίου τοῦ Ἰμβρίου, οἱ μὲν δύο πρῶτοι εἶναι πάντως ἀρχαιότεροι τοῦ Κουκουζέλη, καὶ δὴ ὁ Ἀνανεώτης Μιχαὴλ ὁ δομεστικός, καὶ ἀγνοοῦμεν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, τοῦ δομεστικοῦ ὅμως Βαρθολομαίου ἔχομεν ἀσφαλέςτάτην τὴν ἐποχὴν ἐξ ἰδιογράφου αὐτοῦ μουσικοῦ

¹ Ἰδ. τοῦτο πλήρες κατωτέρω.

² Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 9 κώδ. τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος εὑρήται τὸ ἐξῆς σημείωμα περὶ τοῦ πατρ. Ματθαίου. «Τῷ 5 θιζ' (=1409) ἐκοιμήθη εἰς Θεσσαλονίκην Ἰωάννης ὁ Β' μετονομασθεὶς Ἰωάσαφ. Τούτῳ τῷ ἔτει κατηγορήθη Ματθαῖος ὁ Πατριάρχης εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν λειτουργεῖσαι καὶ τῷ 5 θιθ (=1411) ἀπέθανεν». Δ ο σ ι θ έ ο υ, Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων, σελ. 87. Δ η μ η τ ρ ι ε υ σ κ η, Εὐχολόγια, σελ. 339.

κώδικος. Ὁ Βαρθολομαῖος ἦν μουσικὸς δοκιμώτατος, ὡς μαρτυροῦσι τὰ εἰς τοὺς Λαυριωτικὸς κώδ. Ε 39. Ε 148. Ε 155. Α 164. Θ 164 σφζόμενα μουσικὰ αὐτοῦ ἔργα, Στιχηρὰ τοῦ Μηνολογίου καὶ Πεντηκοσταρίου, Χερουβικά καὶ λοιπά. Τοῦ Βαρθολομαίου τούτου σφζεται ἐν τῇ Λαύρᾳ ἰδιόγραφος κώδιξ, ὁ Ι 178, περιέχων Ἀναγραμματοισμούς, Μεγαλυνάρια καλοφωνικά, Πολυελέους, Χερουβικά καὶ Κοινωνικά, καὶ φέρων ἐν φ. 250 τὸ ἐξῆς σημεῖωμα: «Ἐγράφησαν αἱ παροῦσαι ἀκολουθία κυρίῳ Χαρίτωνι καὶ ἐμῷ ἐπιστημονάρχη διὰ χειρὸς κάμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ Βαρθολομαίου μοναχοῦ καὶ δομειστικῶν ταύτης τῆς ἁγίας Λαύρας καὶ οἱ ψάλλοντες δότε συγγνώμην τοῖς σφάλμασιν ὡς ἀγροίκῳ πάνυ γε καὶ ἀμαθεῖ. Ἐτελειώθησαν δὲ μηνὸς Ἰανουαρίου ἰς ἔτους τρέχοντος, ἴωπερ» (=1377). Τούτου δὲ τοῦ δομειστικῶν τῆς Λαύρας Βαρθολομαίου τοῦ Ἰμβρίου, ὡς ἐπιγράφονται τὰ σφζόμενα αὐτοῦ ἔργα εἰς τοὺς κώδικας, ἐν Στιχηρὸν τῆς α' Σεπτεμβρίου «Τὸ μνημόσυνόν σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει» εἰς τοὺς Λαυριωτικὸς κώδ. τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμηθέντας φέρει ἐπιγραφὴν «μέλος Βαρθολομαίου, καλλώπισμα Κουκουζέλη¹». Ὁ καλλωπισμὸς τοῦ ἐν λόγῳ μελωδήματος ἐγένετο ζῶντος πάντως τοῦ Βαρθολομαίου, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνέψαλλεν ἐν τῇ Λαύρᾳ ὡς δομειστικὸς μετὰ τοῦ Κουκουζέλη².

Ἐκ πασῶν τῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν τῶν κωδίκων κατάδηλον γίνεται ὅτι ὁ Κουκουζέλης ἀκμάζει τὸν ΙΑ' αἰῶνα καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν ΙΒ' ὡς μέχρι τοῦδε ἐνομιζέτο. Ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ ἄς προστεθῇ καὶ τὸ ἐξῆς:

Μεταξὺ τῶν μουσικῶν συνθέσεων τοῦ Κουκουζέλη εὗρηται εἰς τὸν Λαυριωτικὸν κώδικα Α 164 καὶ ποίημα διὰ δεκαπεντασυλλάβων στίχων εἰς τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ ἀγνώστου ποιητοῦ μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη. Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ μνημονεύονται ἀωνύμως δύο βασιλεῖς συνάρχοντες ὑπὲρ μακροήμερεύσεως δὲ καὶ κραταιώσεως τούτων εὐχεται ὁ ποιητής. Εἰκάζω ὅτι τοῦτο συνετέθη εἰδικῶς διὰ τὴν ἐν τῷ παλατίῳ γενομένην κατὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου σύναξιν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ αὐτοῦ τῷ ἐν τῇ Νέᾳ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἀνεγεροθείῃ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Εἰς τὴν σύναξιν ταύτην συνίρχοντο μόνον οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγιστάνες καὶ ὁ πατριάρχης. Ἐτελεῖτο δὲ αὕτη μεγαλοπρεπέστατα, ὅπως καὶ ἡ τῶν ἐγκαινίων τελετὴ τῆς Νέας ἐκκλησίας. Ὁ Πορφυρογέννητος μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων τῆς Νέας Ἐκκλησίας προσθέτει «χρὴ εἰδέναι ὅτι κατὰ τὴν τάξιν ταύτην τῆς

¹ Τοῦ Βαρθολομαίου τούτου ἕτερον Στιχηρὸν τῆς ιδ' Ἰουνίου «Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ» ἐκαλλώπισεν ὁ ἐπὶ τῆς ἀλώσεως Λαμπαδάριος τῆς Ἁγίας Σοφίας Μανουὴλ ὁ Χρυσάφης (Κώδ. Λαύρας Α 164).

² Περὶ τοῦ Βαρθολομαίου ὁ Γ. Παπαδόπουλος γράφει ὅτι ἦτο σύγχρονος Χρυσάφου τοῦ νέου (Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, σ. 302 σημ. 1058).

ἐορτῆς καὶ τὸν τύπον ἐπιτελεῖται καὶ ἡ ἐορτὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου μηνὶ Νοεμβρίῳ ἢ εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι ταύτῃ τῇ ἐορτῇ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ναοῦ, ἤγουν τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἐπιτελεῖται ἡ τοιαύτη ἐορτὴ¹· καὶ τὰ τυπικὰ προσθέτουσιν ὅτι κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην «ἀπήρ-
χето (εἰς τὴν Νέαν Ἐκκλησίαν) ὁ πατριάρχης μετὰ λιτῆς τὴν κατὰ τύπον
λειτουργίαν ἐπιτελέσαι». Μετὰ τὴν τοιαύτην τελετὴν ὁ πατριάρχης καὶ οἱ
ἄρχοντες ἐγευματίζον μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα κατὰ δὲ τὴν
ᾠραν τοῦ γεύματος ἐψάλλετο τὸ μελισθὲν ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη ποίημα
ἔχον οὕτως·

Ἄρχων δυνάμεων Θεοῦ στρατόρχα τῶν ἀγγέλων...
τοὺς φιλοχριστοὺς ἄνακτας ἐνίσχυσον εἰς τέλος
κραταίωσον τοὺς βασιλεῖς, τοὺς δυσσεβεῖς ἐν πέδαις
καὶ τοὺς τυράννους σιδηραῖς δέσον ἐν χειροπέδαις
τοὺς ὀρθοδόξους ἄνακτας τοὺς ἐκ Θεοῦ στεφθέντας
τοὺς σὲ τιμῶντας εὐσεβῶς ἐνίσχυσον εἰς τέλος».

Ποιοὶ δὲ ἦσαν οἱ εὐσεβεῖς ἄνακτες περὶ τῶν ὁποίων εὐχεται ὁ ποιη-
τῆς; Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος συμβασιλεύουσιν ἐν
Βυζαντίῳ Ἀνδρόνικος Δ' ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης Ζ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ
(1376—1379), καὶ εἶτα Ἰωάννης ὁ Ζ' μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μανουὴλ τοῦ
Β' (1379—1402) εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ὁποίων πατριάρχης ἦν ὁ Ματθαῖος.
Κατὰ πᾶσαν λοιπὴν πιθανότητα ἡ μελοποίησις τοῦ ἐν λόγῳ ποιήματος
ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ
καὶ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ματθαίου.

Ἄν ἡ μελωδία αὕτη τοῦ Κουκουζέλη σχετίζεται μὲ τὰ γεύματα τῶν
ἀνακτόρων, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἦτο καὶ τῶν παλατιῶν ψάλτης. Εἰς τὰ
βασιλικὰ γεύματα κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ὡς τῶν Χριστουγέννων καὶ
τῶν Θεοφανείων, ἐψάλλοντο τὰ ἐκλεκτότερα σχετικὰ ἕσματα τῶν μεγάλων
διδασκάλων. Εἰς τὴν πρόκυψιν τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν
Χριστουγέννων οὐδὲ ἐν ἕσμα φέρεται τοῦ Κουκουζέλη, εἰ μὴ ἐν τοῦ Κο-
ρῶνη «Μετὰ ποιμένων ἐκ Περσίδος» οἱ Εἰρημοὶ τοῦ α' Κανόνος τοῦ Χρυ-
σάφης καὶ ἄλλων ἀνωνύμων παλαιῶν διδασκάλων μαθήματα. Κατὰ τὴν
ἐορτὴν μόνον τῶν Θεοφανείων «εἰς γεῦμα τοῦ βασιλέως» ἐψάλλοντο
«ἀρχὰ καὶ ἴσα» (κατὰ τὸν Λαυριωτ. κώδ. Α164) δύο τεμάχια τοῦ Κου-
κουζέλη ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου τῆς Λιτῆς τῶν Θεοφανείων «Σήμερον ἡ κτί-
σις φωτίζεται, σήμερον τὰ πάντα εὐφραίνονται· τὸ ἐν εἶναι «Ἰδωμεν
πάντες τὸν Ἰωάννην πῶς βαπτίζει κορυφὴν ἀχειροποίητον καὶ ἀναμάρ-
τητον» καὶ τὸ ἕτερον «ὅπου γὰρ βασιλέως παρουσία καὶ ἡ τάξις παραγίνε-

¹ Π ο ρ φ υ ρ ο γ ε ν ν ῆ τ ο υ, Ἔκθεσις, Α, 29 σ. 112 (ἐκδ. Vogt.).

ται¹»· ὁμοίως ἐψάλλετο καὶ ἄλλη μελωδία τοῦ Κουκουζέλη «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ... βαπτισθῆναι θελήσαντι».

Ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὰ ἐπίσημα γεύματα ἐγίνετο αὐστηρὰ ἐπιλογή τῶν ἄσμάτων ὑπὸ τῶν τεταγμένων ψαλτῶν· ἦτο δὲ πολὺ φυσικὸν μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν νὰ καταλεγῶσι καὶ τὰ τοῦ μαῖστορος ἐρασιζόμενα ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἡ ἔλλειψις εἰδικῶν μελωδιῶν τοῦ Κουκουζέλη σχετιζομένων μὲ τὰ ἀνάκτορα εἶναι ἀπόδειξις ὅτι οὗτος οὐδέποτε ὑπῆρξε τῶν ἀνακτόρων ψάλτης, αἱ δὲ σχετικαὶ παραδόσεις, αἱ οὐδαμόθεν ἐπιβεβαιούμεναι, εἶναι πλάσματα καλογηρικῆς φαντασίας ἀποσκοπούσης, κατὰ τὰ συνήθη λαϊκὰ διηγήματα, νὰ ἐξάρη τὴν πρὸς τὰς ἐπιγεῖους δόξας καὶ βασιλικὰς τιμὰς περιφρόνησιν τοῦ Κουκουζέλη καὶ προτίμησιν τοῦ ἀσκητικοῦ βίου ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐγκόσμιον ἀγαθόν.

Οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον, οὐδεμία ἔμμεσος ἢ ἄμεσος πληροφορία ἐπιμαρτυρεῖ τὴν παρουσίαν τοῦ Κουκουζέλη εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα. Τοῦναντίον ὅλαι αἱ παραδόσεις τῆς Λαύρας, τὰ ἐν αὐτῇ σφζόμενα μνημεῖα, ὡς εἶπον, τὸ Κάθισμα τῶν ἀρχαγγέλων ἔξωθεν τῆς Λαύρας, τὸ ὅποῖον ὁ Κουκουζέλης ἀνίγειρεν, ἔνθα ἔζησε καὶ ἐτάφη, τὸ μέγα σπήλαιον «ἡ σπηλιὰ τοῦ Κουκουζέλη», ὡς μέχρι σήμερον λέγεται, ἡ κἀρα αὐτοῦ ἢ ἐν Σκευοφυλακίῳ τῆς μονῆς τεθησαυρισμένη, αἱ εἰκόνες αὐτοῦ ἐν τῷ Καθίσματι τοῦ ἀρχαγγέλου (ἢ παλαιότερα), καὶ ἐν τῷ νάρθηκι τῆς Λαύρας καὶ ἄλλη ἐν τῷ μουσικῷ κώδικι τῆς Λαύρας Θ 178, τὰ σφζόμενα μελωδήματα αὐτοῦ εἰς τοὺς κώδικας τῆς Λαύρας, πάντα ταῦτα σχέσιν ἄμεσον ἔχουσι μὲ τὴν Λαύραν καὶ τὴν μοναχικὴν αὐτοῦ ζωὴν, οὐδεμίαν δὲ μὲ τὸν θρυλούμενον ἐν τοῖς ἀνακτόροις βίον.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ὁ λόγιος μοναχὸς Κύριλλος Λαυριώτης ὁ δυνάμενος νὰ παράσχη πολλὰς περὶ τοῦ Κουκουζέλη καὶ ἀκριβεστέρας εἰδήσεις περιορίσθη εἰς ὀλίγα μόνον περὶ αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐν χειρογράφῳ σφζομένην ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν περὶ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου ὁμιλῶν μνημονεῖε ὡς ἐν παρόδῳ καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κουκουζέλη προσθέτων πενιχρὰς τινὰς περὶ αὐτοῦ πληροφορίας, ἐν αἷς καὶ μίαν ὀπωσοῦν πολῦτιμον, ὅτι οὗτος ἔψαλλεν ἐν τῇ Λαύρᾳ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Φιλόθεος, παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου, ἐφησύχαζεν ἐν τῇ Λαύρᾳ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ πατριάρχης Φιλόθεος, ἠγούμενος διατελέσας τῆς Λαύρας καὶ εἶτα μητροπολίτης Κυζίκου γενόμενος, ἐξελέγη οἰκουμενικὸς πατριάρχης τῷ 1354—1355 τῷ αὐτῷ καὶ πάλιν μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ ἐκλήθη τὸ βῆμα τῷ 1364 καὶ παρητήθη τῷ 1376. Ὁ Λαυριώτης Κύριλλος

¹ Τὸ δεῦτερον τοῦτο ἀπόσπασμα ἐψάλλετο ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, ὅτε παρουσιάζετο τὸ πρῶτον ὁ νεοεκλεγόμενος πατριάρχης εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸς ἐπικύρωσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ (Φ ρ α ν τ ζ ἦ, Βιβλ. Γ' κεφ. ια' σ. 67, ἔκδ. Βόννης καὶ Κ ω δ ι ν ο ὦ, Περὶ τῶν ὀφρικιαλίων).

ἀγνοεῖ τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας τοῦ Φιλοθέου περιορίζων αὐτὰ εἰς μόνα τέσσαρα¹ μέχρι τοῦ 1355² ἀλλὰ ἐπιλέγει ὅτι ὁ Φιλόθεος εὗρεν ἐν τῇ Λαύρᾳ τὸν Κουκουζέλην. Τοῦτο εἶναι πιθανώτατον καὶ σύμφωνον πρὸς ὅσα μαρτυροῦσιν οἱ κώδικες περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κουκουζέλη, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν. Δεδομένου ὅτι ὁ Φιλόθεος παρητήθη τῷ 1376, ὁπότε ἀπεχώρησεν εἰς Λαύραν, καὶ δεδομένου ὄντος ὅτι ὁ Κουκουζέλης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καλλωπίζει τὰ ἔργα τοῦ συνασκητοῦ αὐτοῦ Βαρθολομαίου τοῦ δομειστίου τῆς Λαύρας, οἱ κατωτέρω στίχοι τοῦ Λαυριώτου Κυρίλλου ἀποκτῶσι τὸ προσῆκον κῦρος:

«Καὶ ὡς ἡσυχίαν φιλῶν ὁ Φιλόθεος πλείστην,
τὸν θρόνον παρητήσατο παντὶ τῷ βουλομένῳ
εἰς ἔτη μόνα τέσσαρα πόμπινας θεαρέστως·
ἀπελθὼν δὲ ἡσύχασεν ἐν τῇ μεγίστῃ Λαύρᾳ·
τότε δὲ συνευρίσκειτο ἐκεῖ ὁ θεῖος κύκνος
Ἰωάννης ὁ μελωδὸς ἡ σειρήνιος γλῶσσα
ὅ τινι τότε δέδωκεν ἡ μήτηρ τοῦ Θεοῦ μου
τὸ χρυσοῦν κείνο νόμισμα² ψάλλοντι τηνικαῦτα
εἰς ὕμνον τὸν ἀκάθιστον «Ἄγγελος πρωτοστάτης»
εἶτα τὸ «Ἐπὶ σοὶ χαίρει» παρόντος Φιλοθέου».

Διὰ τῶν ἀνωτέρω μέχρι τοῦδε λεχθέντων φρονῶ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη λύεται ὀριστικῶς, πιστεύω δὲ ὅτι ἡ περαιτέρω ἔρευνα διὰ προσεχῶν ἀνακαλύψεων θὰ ἐπικυρώσῃ τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐρεῦνῆς μου, ἡ δὲ ἐφεξῆς περὶ τὸν μαΐστορα σπουδὴ θὰ ὑποκαταστήσῃ τοὺς μύθους καὶ τοὺς θρύλους, τοὺς ὁποίους ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς διάνοια πτωχὴ καὶ φαντασία νοσηρὰ. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ φωτός τὸ σκότος καὶ ὁ μῦθος ἀμαυροῦσι καὶ ἀσχημίζουσι τὴν εἰκόνα τοῦ Κουκου-

¹ Διὰ τὴν ἀνακρίβειαν ἴσως ταύτην ἀποκαλεῖται παρὰ τοῦ Μ. Γεδεῶν πεύστης ὁ Κύριλλος (Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιον, σ. 173).

² Ἐρωτήσας τὰ περὶ τῆς φερομένης παραδόσεως περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου νομίσματος τῆς Θεοτόκου τὸν Γέροντα Σπυρίδωνα Λαυριώτην, τὸν ἱατρόν, ἔλαβον τὴν ἐξῆς γραπτὴν ἀπάντησιν: «Τὸ δὲ φλωρί, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐδωρήθη εἰς τὸν Τσάρον μέγαν Πέτρον εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἦτο χρωμένη ἡ μονὴ διὰ τὰ δοθῆ ἢ ἄδεια εἰς Λαυριώτας ἀπεσταλμένους νὰ περιέλθουν τὴν Ρωσίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων». Τούτοις ἀντίθετα γράφει ὁ Γ. Παπαδόπουλος (Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σ. 263 σημ. 928). «Τὸ νόμισμα τοῦτο, εὐρισκόμενον παρὰ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ ναῷ τῆς Μ. Λαύρας, εἵδομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει περιοδείαν ἡμῶν τῷ 1887. Σφάζεται δὲ οὐχὶ ἀκέραιον, διότι τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ζητηθέν, λόγῳ εὐλαβείας, ἐστάλη εἰς τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν». Τὰ σχόλια περιττά.

ζέλη. Ἡ βασιλικὴ εὐνοία καὶ αἱ τιμαὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ μυθολογήματος δὲν προσθέτουσι τίποτε εἰς τὴν ἀξίαν καὶ δόξαν τοῦ Κουκουζέλη. Βασιλεὺς αὐτὸς τῆς τέχνης, ἐπλήρωσε δόξης καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ βασίλεια.

Θεωρῶ ματαιοπονίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ καθέκαστα τῆς φανταστικῆς «Διηγέσεως». Αὐτὴ καὶ μόνη ἡ αἰτιολογία καὶ ἀφορμὴ τῆς συντάξεως τῆς Βουλγάρως, τοῦ γνωστοῦ πολυελέου τοῦ Κουκουζέλη, ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὸ γελοῖον τῆς «Διηγέσεως». Ὁ μυθογράφος λέγει ὅτι ὁ Κουκουζέλης «ἀναλαβὼν τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὸν θρηῖνον καὶ δολογμὸν καὶ τὴν φωνὴν αὐτῆς συναρμόσας τὸν πολυέλεον ἐντέχνως ἐποίησε καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὸν τῆς Βουλγάρως». Τί σχέσιν ἔχει ἡ ὄνομασία «Βουλγάρω» μὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὸν θρηῖνον αὐτῆς; πιθανὸν τὸ μέλος νὰ εἶναι θρηινῶδες, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν θρηῖνων τῆς μητρὸς του, ἂν θρηῖνοι ἀληθῶς καὶ ὀδυρμοὶ ἔλαβον χώραν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, θὰ προσέδιδε τρυφερότερον, γλυκύτερον καὶ περιπαθέστερον ὄνομα. Ἡ Βουλγάρω ἔχει τόσην σχέσιν μὲ τὴν μητέρα τοῦ Κουκουζέλη, ὅσην ἔχει ἡ «Κατσιβέλα» ἢ Βατοπεδινὴ μὲ τὴν μητέρα τοῦ Βατοπεδινοῦ μουσικοῦ. Ὁ Κουκουζέλης, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν παλαιῶν μουσικῶν, εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ἰδίως εἰς τὰ Κρατήματα καὶ τοὺς Πολυελέους, ἔδιδεν ἐν οἰονδήποτε διακριτικὸν ἀφηρημένον ὄνομα, τὸ ὁποῖον πολλάκις δὲν εἶχε σχέσιν μὲ τὴν μελωδίαν αὐτοῦ· καὶ ὡς ὠνόμασε τὸν Πολυέλεον Βουλγάρων, οὕτως ὠνόμασε καὶ ἄλλα αὐτοῦ μαθήματα ροδακινάτον, ὁ νέος, ἰσπαχούμ, ροδάνι, φράγκικον, πολιτικόν, παλατινόν, ἐθνικόν, μαργαριτικόν, περσικόν, βιόλλα, κινύρα κλπ. Ἄλλων ἀρχαιότερων καὶ νεωτέρων διδασκάλων ποιήματα ἔφερον ἔτι παραδοξότερα ὀνόματα, Κατζιβέλα (ἢ Βατοπεδινὴ), ἄγαλμα λατρυνόν, ἄγαλμα δεξιόν, ἄγαλμα ἀριστερόν, χερουβικὸν δυσικόν (τοῦ Γλυκέος), σύραξ (Κράτημα Ἀρσενίου τοῦ μικροῦ), πεστράφη (Κράτημα τοῦ Μπερεκέτου), μασκάλι, χερουβικὸν περσικόν, χερουβικὸν διπλοκατάληκτον, πολυέλεος περσικός, (τοῦ Κλαδᾶ «Ἄνωθεν οἱ προφήται»), ψαλιτήρας (τοῦ Πρασίνου), ἀασκάρη, πρόλογος, ἰσοφωνία, συρλᾶς (τοῦ Χρυσάφη), πολυέλεος ἀνατολικὸς (τοῦ Κουκουμᾶ), τατάρικον, τούρκικον, φράγκικον, σήμαντρον, ποταμίδα, ὄργανικόν, σημαντήρι, σημαντήρος μίμησις, μικρὸν σήμαντρον, μέγα σημαντήρι, ἀηδῶν, ἀηδονάτον, μεγάλου πριμικηρίου, μουσχάλι, ναΐ, πολεμικόν, ὄρφανόν, δίσφυρον, καμπάνα, ροδάκινα, ἀνυφαντής, μονόπνους, παπαδοπούλλα, δύσκολον, τροχός, ἀπλοῦν, βουλγάρικον, χορός, παρόμοιον χοροῦ, ἀνακακαρᾶς, ἐμπαλουμᾶ, βασιλέως, μαργαρίτης, μέσος, διὰ τριῶν μελῶν (τοῦ Κορῶνη). Ἄλλα ἐκ τοῦ τύπου τῆς προελεύσεως των ἔκαλοῦντο Θεσσαλικόν, Ἁγιοσοφίτικον, Ναυπλιώτικον, Ἁγιορεΐτικον, Θεσσαλονικαῖον, Πολίτικον κλπ. Ἄλλων διδασκάλων ἔργα φέρουσι τὸ αὐτὸ ὄνομα διὰ τὴν συγγένειαν αὐτῶν πρὸς ἀρχαίαν πρότυπον μελωδίαν, ὡς οἱ Πολυέλεοι τοῦ Κορῶνη, τοῦ Ἀγαλλιανοῦ, τοῦ

ἱερομονάχου Γρηγορίου, τοῦ Κλαδᾶ, τοῦ Λογγίνου, τοῦ Ἡθικῆ καὶ αὐτοῦ τοῦ Κουκουζέλη καλοῦνται πάντες Λατρινοί, διότι ἐποικήθησαν κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχαίου Λατρινοῦ Πολυελέου, «ὅστις ἔχει ἀλληλοῦτα παλαιὰ καὶ νέα (καθ' ἃ σημειοῖ ὁ ὑπ' ἀριθ. 214 φ. 86 κῶδ. τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος), καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται Λατρινός».

Ὅτι πολλοὶ τῶν ἀνωτέρω τίτλων τῶν ἀποδοθέντων εἰς τὰ ἄσματα ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ ἐκφραζόμενον μέλος (πολεμικόν, ἀηδών, καμπάνα, σήμαντρον κλπ.), τοῦτο εἶναι εὐνόητον, ἀλλ' ἡ Βουλγάρα, ἡ κασιβέλα, ἡ ποταμίδα καὶ τὰ ὅμοια τίνα σχέσιν δύνανται νὰ ἔχωσι μὲ τὴν μελωδίαν τοῦ ποιήματος; Βεβαίως οἱ μελωδοὶ οἱ τὰς τοιαύτας ὀνομασίας προσδῶσαντες εἰς τὰ μουσικὰ αὐτῶν ἔργα εἶχόν τινες λόγους καὶ ἀφορμὰς πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ὁ Κουκουζέλης ὁ τοὺς θρήνους καὶ ὀλολυγμοὺς καὶ τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ διαιωνίσας διὰ θαυμασίας μελωδίας, ὡς λέγει ἡ Διήγησις, δὲν θὰ ἐκάλει Βουλγάραν τὸ ἄσμα του, ἀλλὰ θὰ ἐτιτλοφόρει αὐτὸ ἢ διὰ τοῦ μητρικοῦ ὀνόματος, ἢ διὰ λέξεως τρυφερωτέρας ἀνταποκρινομένης πρὸς τὸ αἶσθημα καὶ τὸν πόνον τῆς καρδίας του. Ὁ Κουκουζέλης καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τῆς ἐπιθέσεως τίτλων κατ' ἀρέσκειαν εἰς τὰς μελωδίας του ἠκολούθησε τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαιοτέρων διδασκάλων. Αἱ ἀρχαῖαι μελωδαὶ μὲ τοὺς παραδόξους καὶ ξενικοὺς τούτους τίτλους ἦσαν γνωσταὶ εἰς τὸν Ἀγιορειτικὸν κόσμον, καὶ ὁ Κουκουζέλης χωρὶς νὰ σκανδαλίζη τοὺς μοναχοὺς ὑπέγραφε τὰ ποιήματά του ὅπως ἤθελε κατὰ τὴν παλαιοτέραν συνήθειαν καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐλευθερίαν. Ὁ Κουκουζέλης ἦτο αὐστηρὸς τηρητὴς τῶν παραδόσεων. Ὁ νέος Χρυσάφης Ἰωάννης (οὐχὶ ὁ Μανουήλ) περὶ τῆς συντηρητικότητος αὐτοῦ γράφει ὅτι «ὁ χαριτάνυμος Κουκουζέλης, ὃς καὶ μέγας τῷ ὄντι διδάσκαλος ἦν, εἶπετο κατ' ἴχνος αὐτοῖς (τοῖς παλαιοτέροις διδασκάλοις) καὶ οὐδέν τι τῶν ἐκείνοις δοξάντων καὶ δοκιμασθέντων καλῶς, δεῖν ᾤετο καινοτομεῖν, διὸ οὐδὲ ἐκαινοτόμει ¹».

Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, ἐλέχθη καὶ ἐγράφη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Ἐμ. Βαμβουδάκη ² ὅτι ὁ Κουκουζέλης ἐγένετο εἰσηγητὴς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ νέων μελωδημάτων, τῶν καλουμένων Κρατημάτων, διαμετακομίσας τὰ κοσμικὰ ταῦτα ἄσματα ἐκ τοῦ παλατίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· πρῶτον διότι ἦτο ἀδύνατον ὁ Κουκουζέλης νὰ εἰσαγάγῃ κοσμικὰ μέλη ἀγνωστα εἰς τὸν θρησκευτικὸν κόσμον τοῦ Ἁθῶνος, τὰ ὁποῖα θὰ εὗρισκον φοβερὰν ἀντίδρασιν ἀπὸ μέρους τῶν μοναχῶν εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ λατρεία ἐν τοῖς καθόλου καὶ τοῖς ἐπὶ μέρους, ἐν τοῖς τύποις καὶ τῇ οὐσίᾳ ἦτο ἤδη κατηρτισμένη καὶ ἀποκρυσταλλωμένη εἰς

¹ Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σ. 274.

² Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζ. Σπουδῶν, τόμ. I, 358.

σχέδιον μόνιμον καὶ πάγιον, καὶ δεύτερον διότι τὰ τοιαῦτα κοσμικῆς φύσεως Κρατήματα ἦσαν ἤδη ἀπὸ αἰώνων γνωστὰ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει πολλῶ ἐνωρίτερον τοῦ Κουκουζέλη καὶ ἐν πολλῇ μάλιστα χρήσει, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ Ἀγιορειτικοὶ κώδικες, οἱ περιλαμβάνοντες πᾶσαν τὴν σχετικὴν μουσικὴν παραγωγὴν, ἣτις ἠκούετο εὐαρέστως κατὰ τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς τελετὰς τῶν μονῶν. Κρατήματα πρὸ τῆς ἐμφάνισεως τοῦ Κουκουζέλη ψαλλόμενα εἰς τὰς μονὰς φέρονται πλεῖστα ὅσα εἰς τοὺς Λαυριωτικὸς κώδικας, τοῦ Γλυκεὸς Ἰωάννου (ἑπτὰ εἰς τοὺς κώδ. Ε 9 καὶ Ε 49), Ξένου τοῦ Κορώνη (14 εἰς τὸν κώδ. Ε 7 ἔξ εἰς τὸν Ε 9 καὶ 53 Κρατήματα εἰς τοὺς Ε 36 καὶ Ε 49), τοῦ Κοντοπετροῦ (2 εἰς τοὺς κώδ. Ε9 καὶ Ε49), Κωνσταντίνου τοῦ Μαγουλᾶ (3 εἰς τοὺς κώδ. Ε 9, Ε 36, Ε 49), (τοῦ Μαγουλᾶ δὲ τούτου τὰ μέλη καλλωπίζει ὁ Κουκουζέλης), τοῦ Πρασίνου (εἰς τοὺς κώδ. Ε 9, I 147, I 184, K 137). Ὅλοι οὗτοι οἱ διδάσκαλοι ἦσαν προγενέστεροι τοῦ Κουκουζέλη καὶ ἀρχαιότεροι ποιηταὶ Κρατημάτων ψαλλομένων ἐν Ἀγίῳ Ὁρει. Ἐπομένως ὁ Κουκουζέλης εὗρεν ἤδη ἐν τῷ Ἄθῳ καθιερωμένην τὴν χρῆσιν τούτων καὶ ἐκαλλιέργησε θαυμασίως τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ῥαμάτων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ μοναχοὶ ἐποίκιλλον τὴν μονοτονίαν τῶν μακροσκελεστάτων καὶ ἀτελευτήτων νυκτερινῶν ἀκολουθιῶν. Ἀπόδειξις δὲ ὅτι ὄχι μόνον ἀντίδρασιν ἀπὸ μέρους τῶν συντηρητικῶν ἀσκητῶν δὲν εὗρισκον τὰ κοσμικὰ ταῦτα μέλη, ἀλλὰ τὸναντίον ἐνθερμον ὑποδοχὴν, εἶναι ἡ μεγάλη σχετικὴ παραγωγὴ τοῦ Κουκουζέλη, τοῦ ὁποίου μόνον εἰς ἓνα κώδικα τῆς Λαύρας, τὸν Ε 49, σφύζονται 86 Κρατήματα, ἀλλὰ δὲ κατ' ἐκλογὴν ἐσκορπισμένα εἰς πολλοὺς Ἀγιορειτικούς κώδικας. Δὲν ἐγένετο λοιπὸν εἰσηγητὴς τῶν Κρατημάτων ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὁ Κουκουζέλης, οὐδὲ ἐκ τοῦ παλατιοῦ μετέφερε τὸ κοσμικὸν τοῦτο μέλος εἰς τοὺς ἀσκητάς. Ὁ κατὰ τὸν Ἰ' αἰῶνα ἀκμάζων Γλυκεὺς εἶναι, ὡς εἴπομεν, ποιητὴς τοιούτων Κρατημάτων, δικαιοῦμεθα δὲ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ταῦτα ἦσαν γνωστὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πολὺ πρὸ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἴσως τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν ἀρχαίων μουσικῶν κωδίκων, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀπολεσθέντων καὶ εἰς λήθην περιπεσόντων ὀνομάτων τῶν ποιητῶν αὐτῶν σημειοῦσι τὰς λέξεις «παλαιὰ» ἢ «ἀρχαῖα».

Ὁ Κουκουζέλης, ὁ μετὰ τὸν Δαμασκηνὸν διασημότερος μελωδὸς τῆς ἐκκλησίας, ἐπέφερε μὲν τροποποιήσεις καὶ μεταβολὰς εἰς τὴν συμβολικὴν γραφὴν τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ νεωτερισμοὺς εἰς τὰ καθιερωμένα εἶδη τῶν ῥαμάτων δὲν εἰσήγαγεν, οὐδὲ ἠδύνατο, μεθ' ὅλον τὸ κῆρος αὐτοῦ, τοιούτους νὰ ἀποτολμῆσθαι διὰ τὸ αὐστηρὸν καὶ συντηρητικὸν τοῦ περιβάλλοντος ἐν ᾧ ἔζη ἠκολούθησεν ὅθεν τὰ καθεστῶτα, ἐσεβάσθη τὰς Ἀγιορειτικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς τύπους τῆς λατρείας, ἐπλούτισε τὴν μουσικὴν διὰ πολλῶν καὶ ἀξιοθαυμάστων μελωδημάτων, ἤνοιξε νέους δρόμους ἐν τῇ ἱερᾷ τέχνῃ, ἐμόρφωσε μαθητάς, ὧν διάσημος ὑπῆρξεν ὁ δομέστικος

Δημήτριος Δοκειανός¹, μετέδωκε τὴν φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν μουσικὴν ἀνά τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ τὸν ἔξω κόσμον, κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ σύμβολον τῆς μουσικῆς τελειότητος², κατέστησε

¹ Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Γ. Παπαδόπουλος (Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλ. μουσικῆς σ. 308) ὀρίζει τὴν ἀκμὴν τοῦ Δοκειανοῦ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν πολλῶν κωδίκων, οὗτος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κουκουζέλη καὶ συνθέτης λαμπρῶν ᾠμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ εὗρηται εἰς τὸν κώδ. τῆς Λαύρας Ε 173 χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1436. Μουσικά ἔργα τοῦ Δοκειανοῦ, ἥτοι μαθήματα τοῦ Ἐσπερινοῦ, Στιχηρὰ τοῦ Τριψίδου, Κατανυκτικά, Πολυέλειοι, Κοινωνικά τῶν Κυριακῶν καὶ τῆς ἑβδομάδος, ᾠδαί, Θεοτοκία, Κρατήματα, Στίχοι καλοφωνικοὶ καὶ Εἱρμὸι καλοφωνικοὶ εὗρηται εἰς τοὺς κώδικας τῆς Λαύρας Π184. Ε 128. Ε130. Ε 148. Ε 155. Ε 173. Κ. 173. Θ 154. Α 166. Ε 49. Μ 16. Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Δοκειανῶν γνωστός εἶναι ὁ βιβλιογράφος Ἰωάννης Δοκειανός, ὅστις, μεταξὺ ἄλλων, ἔγραψε καὶ τὸν Παρισινὸν κώδ. 2685 κατὰ τὸ ἐν τέλει κείμενον σημεῖωμα:

Τέριμ' εὐκτὸν λάχ' Ὀμηρος Ἰωάννοιο πόνοισι
βασιλίδος πολίτῃο ἐκ γενεῆφι Δοκειῆς
ἐπίγραμμα Ἰωάννου Δοκειανοῦ βιβλιογράφου».

Ὁ Ἰωάννης οὗτος εἶναι γνωστός καὶ ἐξ ἄλλων κωδίκων. Ὁ κώδ. 356 τοῦ Τουρίνου (ὁ περιέχων ἐπιστολὰς Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου καὶ μὴ σωζόμενος πλέον) ἦτο κτήμα αὐτοῦ «ἡ βίβλος αὕτη τοῦ Δοκειανοῦ πέλει» (Pasinì, Κατάλογος, τόμ. Α, 484), ὁμοίως καὶ ὁ Ἀμβροσιανὸς 69 (Martini et Bassi, Κατάλ.) ὅστις ἐν φ. 344 περιέχει κατάλογον τῶν βιβλίων τοῦ Δοκειανοῦ· τοῦτον ἐδημοσίευσεν ὁ Λάμπρος ἐν Νέφ Ἑλληνομ. Α'(1904) σ.300-301 καὶ εἰς τὰ Παλαιολόγια καὶ Πελοποννησιακά Α, (1912—1913) σ. 254—255. Περὶ τοῦ Ἰωάννου Δοκειανοῦ ἴδ. καὶ Marie Vogel et Victor Gardthausen, Die griechischen Schreiber des Mittelalters, Leipzig 1909 σ. 169 κέ. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐπιγράμματος γίνεται ἄλλοτε ὅτι ὁ Δοκειανὸς κατήγετο ἐκ Κωνιπόλεως καὶ οὐχὶ ἐκ Πελοποννήσου ὡς ἐνομίζετο· ὁ δὲ ἡμέτερος Δημήτριος Δοκειανὸς ἀνήκεν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, ἀδελφὸς ἂν ἴσως τοῦ Ἰωάννου, διότι ἀμφότεροι ἀκμάζουσι περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

2 Τὸ ὄνομα Κουκουζέλης ἀπεδίδετο εἰς τοὺς καλλιφώνους καὶ ἐξέχοντας εἰς τὴν ἱερὰν τέχνην· ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο γνωρίζονται οἱ ἐξῆς τέσσαρες:

α) Ἰωάσαφ ὁ δομῆστικὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἀκμάζων περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τοῦτου εὗρηται εἰς τὸν Λαυριωτικὸν κώδ. Κ159 μάθημα «τῆ δ' (γρ. ιδ') Φεβρουαρίου λεγόμενον εἰς τὸν ἅγιον νέον ὀσιομάρτυρα Λαμνανὸν τὸν ἐν τῇ Λαρίσσει μαρτυρήσαντα († 1568) πονηθὲν τὰ μὲν γράμματα κυρίου Ματθαίου ρήτορος, τὸ μέλος δὲ Ἰωάσαφ τλήμωνος Κουκουζέλη τὴν ἐπωνυμίαν.» Ὁ ρήτωρ Ματθαῖος εἶναι ὁ ἀγνωστὸς ποιητὴς τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὁσ. Λαμνανοῦ, τῆς ὁποίας ὁ Κανὼν (ὁ α') φέρει ἀρροστιχίδα εἰς τὰ Θεοτοκία «Ματθαῖος». Τὴν ἀκολουθίαν ἐξέδωκεν ὁ Σεβ. μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος Ἰερεκὴλ ἐν Ἐπετηρίδι Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν τόμ. Ζ, 55.

β) Νέος Κουκουζέλης ὠνομάσθη ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' ἢ ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀκμάσας Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου (Σωφρονίου Εὐστρατιᾶδου, Θράκες μουσικοὶ ἐν Ἐπετηρ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, τόμ. ΙΒ, 68).

γ) Ὁ Κύπριος ἱερομόναχος Ἰερόθεος (νέος Κουκουζέλης) σύγχρονος τοῦ ἐξ

τὸ Ὅρος μουσικὴν κυψέλην, ἀκαδημίαν τῆς ὠραίας τέχνης, ἐν ἣ ἔτηρεῖτο μετ' εὐλαβείας ἄσβεστον καὶ ἀκοίμητον τὸ ἀναφθὲν ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη φῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μεταλαμπαδευόμενον, ὡς μαρτυροῦσι τὰ γραπτὰ τοῦ Ὁθω μνημεῖα. Ἡ ἐπισταμένη τούτων ἐξερεύνησις θὰ ἀποκαλύψῃ ζῶν πνευματικὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ θὰ διαπιστώσῃ ὅτι οἱ Ἁγιορεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κουκουζέλη μέχρι σήμερον δὲν ἔπαυσαν καλλιεργοῦντες μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης τὸν μουσικὸν ἀγρόν. Ὁ ἱερός ἔρως πρὸς τὴν ἱερὰν τέχνην εἶχε κατακτήσει καὶ τὰς μονὰς καὶ τὰ ἀσκητήρια καὶ οἱ μυσταγωγοὶ δὲν κατέχωσαν ὑπὸ τὴν γῆν τὸ τάλαντον, οὐδὲ τὸ φῶς ὑπὸ τὸν μόδιον ἔκρυσαν· ὅτι παρὰ τοῦ μαῖστορος ἐδιδάχθησαν καὶ παρέλαβον, μετέδωκαν ἐν εὐλογίαις εἰς πάσας τὰς γενεάς. Τὰ δνόματα τῶν μεμνησμένων περιῆλθον εἰς λήθην, ἀλλ' οἱ μοναχοὶ ἔχουσι διαφυλάξει εὐλαβῶς ταῦτα εἰς τὰς δέλτους τῶν μονῶν των, ὡς διέσωσαν καὶ τὰ μελωδήματα αὐτῶν. Ἡ εἰς τὰ Ἁγιορειτικὰ μνημεῖα ἐπιπόλαιος ἔρρινα ἔφερον εἰς φῶς τοὺς ἀκολούθους Ἁγιορείτας μουσικούς, τῶν ὁποίων καὶ τὰ ἐναπομείναντα εἰς τοὺς κώδικας ἔργα ἐπιφυλάσσομαι νὰ καταστήσω γνωστά. Εἶναι δὲ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν οὗτοι :

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος Ἰβηρίτης ἐκ Θεσσαλίας, Ἀνατόλιος ἱερομόναχος, Ἀνθίμος ἡγούμενος Λαύρας (ὑπῆρξε καὶ δομῆστικος τῆς Λαύρας), Ἀνθίμος ἱερομόναχος Ἰβηρίτης, Ἀρσένιος ἱερομόναχος Βατοπεδινός ὁ μικρός, Βαρθολομαῖος ὁ Ἰμβριος δομῆστικος Λαύρας, Βενέδικτος δομῆστικος Καρακάλου, Γαβριὴλ ὁ Λαυριώτης, Γεράσιμος ὁ Λαυριώτης δομῆστικος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, Γεράσιμος ἱεροδιάκονος ὁ Λαυριώτης, Γερμανὸς ἱερομόναχος ὁ Βατοπεδινός, Γρηγόριος ὁ Ἀλυάτης, Γρηγόριος ὁ δομῆστικος Λαύρας (ὁ σύγχρονος τοῦ Κουκουζέλη), Γρημάνης Νεκτάριος ἐκ Μυτιλήνης, Δαμασκηνὸς ἱερομόναχος Παντοκράτορινός ὁ Θεσσαλονικεύς, Δαμασκηνός ὁ Ἰβηρίτης, Δαμιανὸς ἱερομόναχος ὁ Βατοπεδινός, Λαυῖβ (ὁ καὶ Δανιὴλ) Ροδεστινός δομῆστικος μονῆς Παντοκράτορος, Θεόδουλος ὁ μοναχὸς (μαθητὴς Σεραφεῖμ τοῦ Λεσβίου), Θεωνάς ἱερομόναχος ὁ Σιμωπετρίτης, Ἰωαννίκιος ἱερομόναχος ὁ Βατοπεδινός, Ἰωάσαφ δομῆστικος Βατοπεδίου, ὁ νέος Κουκουζέλης Ἰωάσαφ ὁ Διονυσιάτης, Ἰωάσαφ μοναχὸς δομῆστικος Λαύρας, Ἰωσήφ ὁ Βατοπεδινός, Κλήμης ἱερομόναχος ὁ Λέσβιος, Κορνήλιος μοναχός, Κοσμάς ἱερομόναχος Ἰβηρίτης ὁ Μακεδών, Κοσμάς ὁ Δοχειαρίτης, Κυπριανὸς μοναχός ὁ Χιλανδαρινός, Κύριλλος Ἰβηρίτης ὁ Λέσβιος, Λαυρέντιος ἱερομόναχος Σιμωπετρίτης, Λογγῖνος μοναχός, Λουκάς

Ἀγχιάλου Κωνσταντίνου. Οὗτος ἔγραψε καὶ τοὺς μουσικούς κώδ. 160 τοῦ Ξηροποτάμου (τῷ 1588), τὸν 176 Ξηροποτάμου (τῷ 1610) καὶ τὸν 206 τῆς μονῆς Φιλοθέου (τῷ 1626).

δ) Γεώργιος ὁ Ραιδεστινός (ὁ παλαιός), ὁ μαθητὴς τοῦ ἐπισκόπου Ραιδεστοῦ Μελχισεδέκ καὶ διδάσκαλος Χρυσάφη τοῦ νέου. (Ἐπετηρίς, Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 52).

μοναχός, Ματθαῖος μοναχός ὁ Βατοπεδινός, Μελέτιος μοναχός ὁ Βατοπεδινός, Μελχισεδὲκ ἱεροδιάκονος Δοχειαρίτης, Νικόλαος ἱερομόναχος Δοχειαρίτης, Παγκράτιος Παιδεστηνὸς δομέστικος Ἰβήρων, Παῖσιος ὁ Λαυριώτης, Σεραφεῖμ προηγούμενος Λαύρας ὁ Λέσβιος, Σερεμέτης Νεκτάριος Σιμωπετριῆτης, Στέφανος μοναχός ὁ Ξηροποταμινός, Συνέσιος ὁ Σταυρονικιανός ὁ Σάμιος, Συνέσιος ὁ Ἰβηρίτης, Φιλάρετος ἱερομόναχος ὁ Λαυριώτης, καὶ Χρυσόστομος ἀρχιμανδρίτης Μιδύτιος ὁ Λαυριώτης.

Μέγα ἀληθῶς ἠθικὸν κεφάλαιον καὶ ἔνδοξος σελὶς τοῦ Ἁγιορειτικοῦ βίου σκοτεινὴ παραμένουσα καὶ ἄγνωστος. Τίς θὰ ἐγείρῃ τὸ λαμπρὸν τοῦτο τρόπαιον τόσης μουσικῆς δόξης καὶ λαμπρότητος τοῦ μοναχικοῦ βίου; τίς θὰ κυλίῃ τοὺς λίθους ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν ἀφανῶς κατακειμένων τούτων μελωδῶν, ὧν ἡ φωνὴ παραμένει ἀνάγλυφος εἰς τὰ φύλλα τῶν περγαμηνῶν; τίς θὰ δώσῃ ψυχὴν εἰς τὴν φωνὴν τῶν ἀλάλων νεκρῶν διὰ νὰ ἀκούσωμεν τὸ ῥοσὶά των;

Ἄν ὁ Ἄθως ἐξακολουθῇ νὰ νανουρίζῃ μὲ τὴν σιγὴν του τὴν ἀφωνίαν τῶν τάφων, θὰ ἔλθῃ ὥρα ὁπότε βροντῆ ἐκ τῆς Δύσεως θὰ ἀναστήσῃ καὶ μεταφέρῃ τὰ λείψανα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς τάφους εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ σοφοῦ κόσμου τῆς Δύσεως καὶ οἱ στεναγμοὶ τῶν περιφρονηθέντων νεκρῶν θὰ ἀκούονται εἰς τὰς Ἁγιορειτικὰς ἀκτὰς αἰωνίως πικροί.

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ ΕΡΓΑ

Ἄν μὴ τὸ σύνολον, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς μουσικῆς παραγωγῆς τοῦ μεγάλου διδασκάλου περικλείουσιν οἱ ἀπειροπληθεῖς κώδικες τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μεγίστης Λαύρας, (ἴδ. χειρόγραφον Κατάλογον Χρυσοστόμου Λαυριώτου καὶ ἔντυπον Λαύρας), ἐξ ὧν ἠντλήθη πᾶσα εἶδησις ἀφορῶσα τὸν μαῖστορα καὶ ἀπηρτίσθη μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας ὁ ἐπιφερόμενος Κατάλογος τῶν ἔργων αὐτοῦ μετὰ ὑποδείξεως τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ γράμματος τῶν κωδίκων, ὅπου ταῦτα ἀπόκεινται.

1) Προπαιδευτικὰ περὶ τῶν σημείων τῆς μουσικῆς¹ Ε 32. Ε 34 (Σημάδια ψαλλόμενα κατ' ἤχον). Ε 128. Θ 197 (Σημάδιά τινα τῆς μουσικῆς ὀκτάηχον), Ι 79. Ι 174. Κ 188. Μ 45.

2) Μέθοδος παραλλαγῆς Κ175 (ἢ «ἡ σοφωτάτη παραλλαγὴ μὲ φθοράς», κατὰ τὸν κώδ. 269 φ. 15 Ξηροποτάμου).

3) Μάθημα περὶ φωνῶν Ε 6.

4) Τὸ μέγα ἴσον Ε 103 φ. 150 (ἐξηγηθὲν παρὰ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου).

¹ Εἰς τὸν Παντοκρατορικὸν κώδ. 214 φ. 15—17 ἐπιγράφονται οὕτω: «Σημάδια ψαλλόμενα κατ' ἤχον μετὰ πάσης χειρονομίας καὶ συνθέσεως ποιηθέντα παρὰ τοῦ κυρίου Ἰωάννου μαῖστορος, τοῦ Κουκουζέλη».

5) Μαθήματα τοῦ μεγάλου Ἑσπερινοῦ I 88. I 175. I 184.—«Μακάριος ἀνήρ» E 25. E 128. (αὐτόθι ἕτερον φράγρικον «Σὺ δὲ Κύριε ἀντιλήπτωρ μου εἶ». E 130. E 148. I 88—Ἐνοξάνταριον E 103. E 128. E 148. E 130. I 171. (Τὰ μεγάλα τοῦ Κουκουζέλη Ἐνοξάνταρια καὶ ἐν τῷ Βατοπεδινοῦ κώδ. 1372, ἐν δὲ τῷ Παντοκράτορινοῦ 214 (τοῦ IΕ' αἰῶνος) τὰ ἐξῆς : «Καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν — Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου—Ἐδυνθείη αὐτῷ ἢ διαλογία μου — Ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι»).

6) Προκειμένα ἢ Λοχαί. E 128. E 130. E 38 («Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν).

7) Θεοτόκε Παρθένε εἰς τὴν ἀρτοκλασίαν E 128. E 130 I 184 φ. 87 (ἀναγραμμιστὸς ψαλλόμενος εἰς τὴν ἀρτοκλασίαν).

8) Ἀντίφωνα ἦτοι ἀλλάγματα ψαλλόμενα εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου καὶ εἰς τὰς μεγάλας δεσποτικὰς ἑορτὰς (κώδ. 214 Παντοκράτορος).

9) Πασαπνοῦρια τῶν Εὐαγγελίων E 14. E 18. E 25. E 32. E 38 (δύο). E 52. E 128. E 130. E 132. K 168.

10) Πολυέλεοι E 108 (Ἐξομολογεῖσθε). E 128. E 148.—Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος» E 128.—Ἡ Βουλγῶρα E 8. E 128. I 184. I 171.—Ἐνωθεν οἱ προφῆται» E 1. E 20 (αὐτόθι καὶ μάθημα «τὴν ὄντως Θεοτόκον»). Θ 157 φ. 321. E 22. E 24 (αὐτόθι καὶ ἄλλα μαθήματα). E 25. E 44. E 57.—«Λόγον ἀγαθὸν» E 130. Λ 151. Λ 157.

11) Ἐκλογαί E 128.

12) Εἶρημοὶ καλοφωνικοὶ I 171 «Ἐνωθεν οἱ προφῆται — Ἐφοριξε γῆ — Ἐσεῖσθησαν λαοί».

13) Ἄμωμος E 173.

14) Ἀλληλονόριον E 132. E 128.

14) Μεγαλυνῶρια E 115 «Μεγάλυνον ψυχὴ μου τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ».

16) Ἡ τιμιώτερα μετ' ἀναγραμμισμῶν E 173.

17) Ἐωθινὰ E 47.

18) Δειτουργικά E 148. («Δύναμις ἅγιος ὁ Θεός» ἐν κώδ. 214 Παντοκράτορος).

19) Χερουβικά E 6. I 184 (τὸ λεγόμενον παλατινὸν) — «Νῦν αἱ δυνάμεις» E 30. E 46. E 115. E 177. Λ 157. K 168.

20) Κοινωνικά τῶν Κυριακῶν «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον» E 128. E 173.—«Γεύσασθε» E 128. E 172.

21) Ἀκολουθία ἀκάθιστος «Τῇ ὑπερμάχῳ» E 22. E 38. I 150 φ. 1—14 (μετὰ τῶν Οἰκων).—Ἐγγελοσ πρωτοστάτης» μέχρι τοῦ «Ἐξένον τόκον ἰδόντες» E 148. E 38 («Γνώσιν ἄγνωστον») K 185 («Θεοδόμον ἀστέρα»). E 7 («Νέαν ἔδειξε κτίσιν») ¹.

¹ Ἐν κώδ. L36 sup. τῆς Ἀμβροσιανῆς Βιβλιοθήκης φ. 273—296β εὐρηται εἰς

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΪΣΤΩΡ, Ο ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗΣ
(Έκ τῶν Λαυριωτικῶν κώδικων Θ 178.)

22) *Μαθήματα* Ε 4 (τὴν ὄντως Θεοτόκον). Ε 6. Ε 22. Ε 34. Ε 50. Ε 55 (μὲ τίτλους τὸ ροδάκινον, τὸ ροδάκι, ὁ νέος, τὸ ἔμπαχούμι). Θ 207. Ι 185. Κ 168. Κ 188.

23) *Στίχοι καλοφωνικοὶ* (ἐκ τοῦ πολυελέου) Ε 7. Α 166.

24) *Ῥοδή* Α 166.

25) *Ποίημα* λεγόμενον ἔθνικὸν καὶ μαργαριτικὸν Θ 207 φ. 357.

26) *Μάθημα*, οὗ ἡ ἀκροστιχίς «Κοιμηνός» («τὰ γράμματα τοῦ Ξανθοπούλου, τὸ δὲ μέλος Κουκουζέλη») Ι 185 φ. 280.

«Κόσμου τὴν πλάνην, ἀνθρώπε, καὶ τὴν ἀπάτην βλέπε» . . .

27) *Ἀναγραμματισμοὶ* Η 138. Θ 207. Ι 90. Ι 184 (εἰς τὴν ἀρτοκλασίαν).

28) *Κρατήματα* Ε 7 (Κρατήματα 14). Ε 9 (Κρατήμ. 45). Ε 25 (δύο). Ι 147. Ε 36 (τρία). Ε 49 (Κρατήματα 86). Θ 207 φ. 165 «Κράτημα βιόλλα. τὰ δὲ γράμματα, ἄπερ ὄρθς, πρὸς αὐτὸ γεγονάσι παρὰ τοῦ Λαμπαδαρίου (Κλαδᾶ) διὰ στίχων δι' ὀρισμοῦ καὶ ζητήσεως τοῦ ἁγίου πατριάρχου κυροῦ Ματθαίου»·

Ἦν πάλαι προεκήρυξαν τῶν προφητῶν χορεΐαι . . .

Κ168 «Λόγοι Κλαδᾶ, μέλος Κουκουζέλη» λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν βιόλλα, ὑπὸ τῶν Θειταλῶν δὲ ζαμάρα». Ε 148 «Μέλος Κουκουζέλη, τὰ δὲ γράμματα Ἰωάννου Λαμπαδαρίου διὰ στίχων ποιηθέντα δι' ὀρισμοῦ καὶ ζητήσεως τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ματθαίου».

29) *Στιχηρὰ καλοφωνικά* τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ «ἐποιήθησαν μὲν παρὰ διαφόρων ποιητῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, ἐκαλλωπίσθησαν δὲ παρὰ τοῦ μαΐστρου Κουκουζέλη Κ134.

30) Πολυχρονισμὸς πατριάρχου καὶ «Ἅγιος ὁ Θεὸς» ἐν κώδ. 100 φ. 178 Ξηροποτάμου.

Α' ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΗΝΑΙΟΙΣ ΣΤΙΧΗΡΑ ΙΔΙΟΜΕΛΑ

Ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ

Τῇ Α' Συμεὼν τοῦ Στυλίου «Τὸ μνημόσυνόν σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει» — («Μέλος Βαρθολομαίου, καλλώπισμα Κουκουζέλη») Ε 155.

— *Τῆς Ἰνδίκτου* «Σὺ βασιλεῦ ὁ ὢν καὶ διαμένων» Ε 155.

Τῇ Γ' Ἀνθίμου ἱερομάρτυρος «Ἱερεὺς ἐννομώτατος μέχρι τέλους ἐχρημάτισας» Ε 148. Ε 155. Α 164.

μέλος ἀργὸν ὄλος ὁ ὕμνος τῆς Ἀκαθίστου ἑορτῆς μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη καὶ ἄλλων διδασκάλων καὶ διὴ κατὰ δύο διαφόρους τρόπους· μετὰ τὸ τέλος τῶν 24 Οἰκων κεῖται ἐν τῷ αὐτῷ κώδ. καὶ «ἑτέρα Ἀκάθιστος ἔχουσα τὸν τελευταῖον οἶκον μετὰ τοῦ πρώτου ὁμοῦ, ποίημα κυροῦ Ἰωάννου μαΐστρος τοῦ Κουκουζέλη».

Τῆ Η' Τὸ γενέθλιον τῆς Θεοτόκου «Αὕτη ἡμέρα Κυρίου ἀγαλλιᾶσθε λαοὶ» E 155.— «Σήμερον ὁ τοῖς νοεροῖς θρόνοις ἐπαναπαυόμενος Θεὸς» (Μέλος Ἀβασιώτου, καλλώπισμα Κουκουζέλη) E 155. A 164.— «Ἐξ ἀκάρπου γὰρ ρίζης φυτὸν ζωηφόρον» (τὸ τέλος τοῦ ἀνωτέρω ἰδιομέλου) E 38. E 155. E 173. A 163. A 164.— «Ἡ παγκόσμιος χαρὰ ἐκ τῶν δικαίων ἀνέτειλεν ἡμῖν» E 148. E 155. A 164.— «Ὅνκ ἔτι γυναῖκες ἐν λύπαις τέξονται τέκνα» (τὸ ἥμισυ τοῦ Ἰδιομέλου «Στεῖρα ἄγονος ἢ Ἄννα σήμερον χειρας κροτεῖτω») E 38.

Τῆ ΙΑ' Ἡ ἔψωσις τοῦ τιμίον σταυροῦ «Σήμερον διὰ πιστῶν βασιλέων ἡ κτίσις φανεροῦται» (συνέχεια τοῦ Ἰδιομέλου «Σήμερον ξύλον ἐφανερώθη» εἰς τὰ Ἀπόστιχα τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς 18ης Σεπτεμ.) E 38. E 173. E. 155 (φέρεται διπλοῦν). A 164.— «Ἴνα πίστει καὶ πόθῳ προσκυνῶ καὶ δοξάζω σε» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Σύ μου σκέπη κραταία») E 4. E 155.— «Χριστοῦ σταυρός» (δεκαπεντασύλλαβον μάθημα) A 166.

Τῆ ΚΖ' Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος» (μέρος Ἰδιομέλου «Ἀναπεσὼν ἐν τῷ στήθει τοῦ διδασκάλου»· εἰς ἄλλους κώδ. πληρῆς τὸ ἰδιόμελον) E 155. E 173. A 164.— «Ἀναπεσὼν τῷ στήθει τοῦ διδασκάλου», A 164. E 148.— «Θεολόγε παρθένε μαθητὰ ἡγαπημένε» E 38 A 164.— «Ὁρθοδόξως τῷ κόσμῳ τὴν ἄχραντον πλευρὰν» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Εὐαγγελιστὰ Ἰωάννη ἰσάγγελε παρθένε») A 164. πληρῆς εἰς τοὺς κώδ. E 173. E 148.

Ἐν μνητῷ Ὀκτωβρίῳ

Τῆ ΚΖ' Δημητρίου μεγαλομάρτυρος «Δημήτριον τὸν πανένδοξον ἀθλητὴν» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Εὐφραίνου ἐν Κυρίῳ πόλις Θεσσαλονίκη») E 38. E 155. A 164 — «Ἀπόλαυε τῶν θαυμάτων τὰς ἰάσεις» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 155. E 173. A 164.

— «Καὶ τὰ νικητήρια ἐνδόξως ἀπενεγκάμενος» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Τῆ τῶν ἁσμάτων τερπνότητι τὴν παροῦσαν φαιδρύνωμεν ἡμέραν») E 155. E 173. A 164.

— «Φροῦρησον, πανεύφημε, τὴν σὴν μεγαλύνουσαν πόλιν» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Ἐχει μὲν ἡ θειοτάτη σου ψυχὴ καὶ ἄμωμος») E 38. E 173. A 164.

— Μάθημα εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον εἰς στίχους δεκαπεντασύλλαβους. «Τὰ γράμματα τοῦ Μόσχου, τὸ δὲ μέλος Κουκουζέλη» E 155. E 173. A 164.

«Κατὰ τὴν ἁσματίζουσαν τοῦ Σολομῶντος λύραν,
ἦν ἀνεκρούσατο σαφῶς πνεύματος θείου πλήκτρον
ὁ Λόγος ὁ παντέλειος ἐκκενωθεὶς ἀρρητῶς
μύρον ἐκλήθη κενωθὲν καὶ σύμπασαν τὴν κτίσιν

δοσμῆς εὐώδους καὶ τερπνῆς ἐνέπλησεν ἐνθέως.
ἀλλὰ καὶ σύ, μάρτυς Χριστοῦ, χριστομιμῆτως λόγχαίς
τὴν σὴν πλευρὰν ἐκκεντηθεὶς κρουνοὺς ἐκβλύζεις μύρων
καὶ φερονύμως κέκλησαι μυροβλυτῶν ἀκρότης».

Ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ

Τῆ Α' Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ:

— «Ἀτελευτήτος ὑπάρχει τῶν μαρτύρων ἡ χάρις» Α 164.

— «Γῶν ἀνιάτων ἀλγηδόνων ἀπαλλάττουσιν» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) Ε 155. Ε 173. Α 164.

Τῆ Η' Ἡ σύναξις Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ:

— «Συγγάχητε ἡμῖν ἅπασαι αἱ τῶν ἀγγέλων χοροστασίαι» Ε155.

— «Σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν περὺγων σου» (τὸ τέλος τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) Ε 4. Ε 39. Ε 155. Ε 173. Α 163. Α 164.

— «Τῆ μεσιτεία σου λυτρούμενος ἡμᾶς» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Ὅπου ἐπισκίαση ἡ χάρις σου ἀρχάγγελε») Ε 148.

— «Ὁ πρωτοστάτης γὰρ ἡμῶν καὶ ἡμέτερος προστάτης» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Συγγάχητε ἡμῖν ἅπασαι αἱ τῶν ἀγγέλων χοροστασίαι») Α164.

— «Τῆς ἀύλου οὐσίας τῶν νοερῶν δυνάμεων» (μέλος Κουκουζέλη, ἐκαλλωπίσθη δὲ παρὰ Ἀργυροπούλου») Α 164.

— *Πεντηκοστάριον* (δεκαπεντασύλλαβον) μέλος Κουκουζέλη.

Κωδ. Α164 «Ἄρχων δυνάμεως Θεοῦ στρατάρχα τῶν ἀγγέλων
σύντριψον ἔθνη καὶ λαοὺς βαρβάρων πολεμίων
ὡς μυριάδας ὄλεσας ποτὲ τῶν Ἀσσυρίων
καὶ πάλιν ἐν πολέμοις δὲ ἡμῶν τῶν ἱκετῶν σου
5 τῶν σὲ τιμώντων εὐσεβῶς πρόμαχος προπορεύου
τοὺς δὲ τοῦ στέφου; ἀρχηγοὺς τοὺς ἐκ Θεοῦ στεφθέντας
δευτέρους τε μετὰ Μωσῆν θεράποντας Κυρίου
τοὺς φιλοχρίστους ἀνακτας ἐνίσχυσον εἰς τέλος
κραταίωσον τοὺς βασιλεῖς, τοὺς δυσσεβεῖς ἐν πέδαις
10 καὶ τοὺς τυράννους σιδηραῖς [δέσον] ἐν χειροπέδαις.
τοὺς ὀρθοδόξους ἀνακτας τοὺς ἐκ Θεοῦ στεφθέντας
τοὺς σὲ τιμώντας εὐλαβῶς ἐνίσχυσον εἰς τέλος
ὡς ἂν ἡμεῖς ἐπὶ ταῖς σαῖς θαρροῦντες συμμαχίαις
πανηγυρίζομεν αἰεὶ καὶ μεγαλύνωμέν σε».

— «Τοὺς ὀρθοδόξους ἀνακτας» (ἀπὸ τοῦ 11 στίχου τοῦ ἀνωτέρω Πεν-

τηροσταρίου, εὔρηται μέχρι τέλους τὸ ποίημα εἰς τοὺς κώδ. E 155 καὶ E 173).

— Ἔτερον Πεντηκοστάριον «Τὰ γράμματα τοῦ Σταχίτζη,¹ τὸ μέλος Κουκουζέλη» — ἤχος δ΄.

Κωδ. Λ164 «Πέτρα πηγάζει ποταμούς Ἰσραηλίταις πάλαι
πέτρα καὶ νῦν τοὺς ποταμούς βυθίζει καινοτρόπως.
ἔκει Μωσῆς τερατουργός, ὁ Μιχαὴλ ἐνθάδε
πλήττει χειρὶ τῇ σθυναρᾷ τῶν ἀλαστόρων στίφη
ὁ καὶ ῥίγνυσιν ἀσώματος τὸ σῶμα τὸ τῆς πέτρας
καὶ χώνην φαίνει ποταμῶν βυθίζουσας τὸ νᾶμα
καὶ περισφύζει τέμενος σὺν ἰαμάτων ρεῖθροις.
ἕμνοῦμέν σου, πρωτάγγελε, τοὺς τῶν θαυμάτων τρόπους.

Τῆ ἸΑ' Μηνα, Βίκτορος καὶ Βικεντίου:

— «Δεῦτε, φίλαθλοι τὴν τρισυαγῆ τῶν μαρτύρων τιμήσωμεν χορείαν»
E 155. Λ 164.

Τῆ ἸΓ' Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου:

— «Σὲ τὸν μέγαν ἀρχιερέα καὶ ποιμένα» Λ 164.

— «Ἄνευφημοῦντες πόθῳ δεόμεθα» (τὸ τέλος τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 155. E 173. Λ 164.

— «Μετάδος ἡμῖν τῶν πρεσβειῶν σου πάτερ» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 155.

— «Σάλπιγξ χρυσόφωνος ἀνδείχθης» Λ 164.

— «Προφητικῶς γὰρ ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος» (μέρος τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 155. E 173. Λ 164.

— «Τῆς μετανοίας τὸν κήρυκα, τὸ χρυσίπνοον στόμα» (μέρος τοῦ Ἰδιομέλου «Σὲ τὸν μέγαν ἀρχιερέα») E 155.

— «Ὅσιν τρισμάκαρ ἀγιώτατε πάτερ» Λ 164.

Τῆ ΚΑ' Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου:

— «Μετὰ τὸ τεχθῆναί σε, θεόνυμφε δέσποινα» Λ 164.

— «Ἄγγελοι τὴν εἴσοδον τῆς πανάγνου» E 155. E 173. Λ 164.

— «Ἄσπιε ἀμόλυντε» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Μετὰ τὸ τεχθῆναί σε») E 155.

— «Εὐλογημένη Θεοτόκε» E 173.

— «Ἀγαλλιάσθω ὁ Δαυὶβ» ἐν κώδ. 100 φ. 176 Ξηροποτάμου.

¹ Εἰς ἄλλους κώδ. λέγεται Στάχης.

Μηνι Δεκεμβρίῳ*Τῆ Δ' τῆς ἁγίας Βαρβάρας:*

—«Τὴν πανήγυριν σήμερον τῆς ἀθλοφόρου Βαρβάρας» (μέλος τοῦ Κλωβᾶ (ἢ Κλαβᾶ), ἐκαλλωπίσθη ὑπὸ Κουκουζέλη) Ε 155. Λ 164.

Τῆ Ε' Σάββα τοῦ ἡγιασμένον:

—«Τῶν δαιμόνων ὄλεσας τὰς φάλαγγας» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Ὅσιε πάτερ, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν») Ε 155. Ε 38 (ψαλλόμενον εἰς πάντα τοὺς ὁσίους) Ε 173.

Τῆ ς' τοῦ ἁγίου Νικολάου:

—«Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ καὶ πιστὲ θεράπον» Ε 24. Λ 163.

—«Πανάγιε Νικόλαε, πρόφθασον ἐξελοῦ ἡμᾶς» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Σαλπίζωμεν ἐν σάλπιγγι») Ε 155. Ε 173. Λ 141. Λ 164.

—«Τῶν ἀνδραγαθημάτων σου, ὅσιε πάτερ ὁ καρπὸς» Λ 164. Ε 155.

—«Πανάγιε Νικόλαε, πρόφθασον, ἐξελοῦ ἡμᾶς» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Σαλπίζωμεν ἐν σάλπιγγι») Ε 155. Ε 173. Λ 141. Λ 164.

—«Τῶν ἀνδραγαθημάτων σου, ὅσιε πάτερ, ὁ καρπὸς» Λ 164. Ε 155.

—«Ἡ ζωὴ σου ἐνδοξος καὶ ἡ κοίμησις μετὰ ἁγίων» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Κληρονόμο Θεοῦ») Ε 155. Ε 173. Λ 164.

—«Τῶν θλιβομένων ἡ θεία χαρμωσύνη» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Ἱεραρχῶν τὴν καλλονὴν») Ε 155. Ε 173. Λ 164.

Τῆ ΙΕ' Παύλου τοῦ ἐν τῷ Λάτρῳ:

—«Ὅσιε πάτερ, τῆς φωνῆς» Ε 148. Ε 173.

Τῆ ΚΒ' Προεόρτια τῶν Χριστουγέννων:

—«Σπήλαιον εὐπρεπίζου· ἡ ἀμνὰς γὰρ ἤκει» Ε 155. Λ 164.

—«Ἐπιλαβέτω τρόμος τὰ καταχθόνια» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου τῶν Ὁρῶν «Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ») Ε 155.

—«Ὁ βᾶθος πλούτου σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ» (μέρος ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου τῶν Ὁρῶν) Ε 155. Λ 141. Λ 163. Λ 164. Ε 173.

—«Μητέρες ἠτεκνοῦντο καὶ ἡ ἄωρος ἡλικία τῶν βρεφῶν» (μέρος τοῦ Ἰδιομέλου τῶν Ὁρῶν «Ἐξεπλήττετο ὁ Ἡρώδης ὀρῶν τῶν μάγων τὴν εὐσέβειαν») Ε 155. Λ 164. Ε 173.

—«Ἀδάμ ἀνανεοῦται σὺν τῇ Εὔᾳ κρᾶζοντες» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου τῶν Ὁρῶν «Βηθλεὲμ ἐτοιμάζου εὐπρεπιζέσθω ἡ φάτνη») Ε 155. Λ 142. Λ 164 (δὶς). Ε 173.

—«Οὐκέτι φέρω λοιπὸν τὸ ὄνειδος ἀνθρώπων» (μέρος τοῦ Ἰδιομέλου τῶν Ὁρῶν «Ἰάδε λέγει Ἰωσήφ πρὸς τὴν Παρθένον») Ε 155. Ε 173. Λ 142. Λ 164.

Τῇ ΚΕ' Ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ :

— «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ » E 24. E 128. E 155. Λ 141. Λ 163, E 132. E 34 (ἀναγραμματισμός). E 130. E 173.

— «Ἐκ παρθένου κόρης» (ἀπόσπασμα ἐξ Ἰδιομέλου) E 173. Λ 164.

— «Σήμερον ὁ Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ γεννάται» E 148. Λ 164.

— «Μεγάλυνον ψυχὴ μου» (μετὰ τοῦ Εἰρημοῦ) Λ 164. E 155.

Τῇ ΚΖ' Στεφάνου ἀρχidiaκόνου :

— «Χαίροις ἐν Κυρίῳ, στεφανηφόρε Στέφανε» E 155. Λ 164.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ :

— «Ἐν ὥρᾳ φρικτῇ ὅταν μέλλω τῷ φρικτῷ θρόνῳ παρίστασθαι» Λ 164.

Ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ

Τῇ Α' Βασιλείου τοῦ μεγάλου :

— «Σοφίας ἐραστὴς γενόμενος, ὅσιε» E 155. E 173. Λ 164.

— «Μνημόνευε καὶ ἡμῶν παρεστὸς» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «ὦ θεία καὶ ἱερὰ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας μέλισσα») E 155. E 173. Λ 163. Λ 164.

— «Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Πάντων τῶν ἁγίων ἀνεμάξω τὰς ἀρετάς») Λ 164.

Τῇ Σ' Τῶν Θεοφανείων :

— «Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις» Λ 164.

— «Σήμερον ἡ κτίσις φωτίζεται» E 155 (μέλος Θεοδώρου Μανου-
γρᾶ, καλλωπισμός Κουκουζέλη).

— «Ἰδωμεν πάντες τὸν Ἰωάννην πῶς βαπτίζει» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 155. E 38. E 39. E 24. E 173. Λ 142. Λ 163. Λ 164 (εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον κώδικα ἐπιγράφεται «Εἰς τὸ γεῦμα τοῦ βασιλέως ἀργὰ καὶ ἴσα»· ὁμοίως καὶ τὸ ἐπόμενον).

— «Ἵπου γὰρ βασιλέως παρουσία ἡ τάξις παραγίνεται» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) Λ 164.

— «Ἄλλὰ πᾶσαν ἐπλήρωσας οικονομίαν» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιο-
μέλου «Ἐτρομεν ἡ χεὶρ τοῦ βαπτιστοῦ») E 38. E 24. E 155. E 173. Λ 142. Λ 164.

— «Διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, φιλόανθρωπε» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Ὡς ἄνθρωπος ἐν ποταμῷ») E 155. E 173. Λ 142. Λ 164.

— «Ἦλθες, Κύριε, μορφὴν δούλου λαβὼν» (τεμάχιον ἐκ τοῦ Ἰδιομέ-
λου «Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ») E 155.

— «Ὁ αἴρων τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν» (τὸ τέλος τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 173. Λ 164.

— «Ὁ Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ μοι» (ἀπόσπασμα Ἰδιομέλου) E 173.

— «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ . . . βαπτισθῆναι θελήσαντι» E 128. E 132. E 155. A 164.

— «Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα» (μετὰ Μεγαλυναρίου) E 155. E 173. A 142. A 164.

— «Ἐτρεμεν ἡ χεὶρ τοῦ βαπτιστοῦ» (Ἀναγραμματισμός) E 24.

Τῆ ἸΖ' Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου:

— «Ὅσιε πάτερ» E 155. A 164.

— «Συνόμιλε ἀγγέλων» (τεμάχιον Ἰδιομέλου) E 173.

Τῆ Κ' Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου:

— «Εὐθυμεῖτε ἔλεγε τοῖς γεννήτορσιν ἄγγελος» E 155. A 164.

Τῆ ΚΕ' Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου:

— «Λόγῳ Θεοῦ ἀνοίξας τὸ στόμα σου» E 155. A 164. A 173.

Τῆ Α' Τῶν τριῶν ἱεραρχῶν:

— «Τοὺς κήρυκας» E 173.

Ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ

Τῆ Β' τῆς Ὑπαπαντῆς:

— «Ἀκατάληπτόν ἐστι τὸ τελούμενον ἐν σοί» E 155. E 173. A 164.

— «Ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον σῶσαι γένος ἀνθρώπων» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Ἀνοιγέσθω ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ σήμερον») E 155. E 173. A 142. A 164.

— «Αὕτη γὰρ θρόνος χερουβικὸς ἀνεδείχθη» (μέρος τοῦ Ἰδιομέλου «Κατακόσμησον τὸν νυμφῶνά σου Σιών») E 38. A 142. A 164 (μέλος Θεοδώρου Μανουργᾶ, καλλωπισμὸς Κουκουζέλη).

Ἐν μηνὶ Μαρτίῳ

Τῆ Θ' Τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων:

— «Προφητικῶς ἀνεβόα ὁ Δαυὶβ ἐν ψαλμοῖς» E 155. A 163. A 164.

— «Μὴ ἐν ποταμοῖς ὀργισθῆς ἡμῖν Κύριε» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Τὴν τετραδεκάριθμον χορείαν τῶν μαρτύρων») E 155. A 164.

Τῆ ΚΕ' Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ:

— «Εὐαγγέλιζται ὁ Γαβριὴλ τῇ κεχαριτωμένη σήμερον» E 155. E 38. E 39. E 173. A 142. A 164.

— «Ὅφισ ἐξηπάτησεν Εὐᾶν ποτὲ» (τεμάχιον ἐκ τοῦ ἀνωτέρου Ἰδιομέλου) E 38. A 142.

—Τί οὖν ἴσταμαι καὶ οὐ λέγω τῇ κόρῃ» (μέρος τοῦ Ἰδιομέλου «Ἄπεστάλη ἐξ οὐρανοῦ ὁ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος») Ε 38.

—«Εὐαγγελίζου γῆ χαρὰν μεγάλην» Ε 155. Ε 173. Λ 164.

—«Χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ» (τεμάχιον ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Τῷ ἔκτω μηνί») Ε 155.

Ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ

Τῇ ΚΓ' Γεωργίου μεγαλομάρτυρος :

—«Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ δεῦτε εὐωχηθῶμεν» Λ 164.

—«Οὐκ ἔλεησε τὸ σκεῦος τὸ πῆλινον» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) Λ 164.

—*Πεντηκοστάριον* (ἀνέκδοτον) Λ 164. Θ 168.

«Ἦς ῥόδον ἐξανέτειλεν ἡ μνήμη Γεωργίου...»

Ἐν μηνὶ Μαΐῳ

Τῇ ΙΕ' Ἀχιλλίου Λαρίσσης :

—«Ἦς ἀστήρ πολύφωτος τῇ οἰκουμένη ἔλαμψας» (ἀνέκδοτον) Θ 158. Λ 164.

Τῇ ΚΑ' Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης :

—«Ὁ τῶν ἀνάκτων ἀναξ καὶ Θεός» Λ 164.

—«Τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἡ μνήμη» Ε 155. Λ 164.

Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ

Τῇ Η' Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου :

—«Μακαρίσωμεν πάντες ἐπαξίως» (τεμάχιον ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ὡς ἐπώνυμον») Ε 173.

Τῇ ΙΗ' Λεοντίου μάρτυρος :

—«Ἀθλοφόρε Λεόντιε πανεύφημε τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ σε οὐ πῦρ οὐ μᾶστιγες οὐ ξίφος χωρῖσαι ἴσχυσαν» (ἀνέκδοτον) Λ 164. Τὸ ἰδιόμελον τοῦτο εὔρηται καὶ εἰς μὴ μουσικούς κώδικας τῆς Λαύρας, Ε 16 φ. 36. Θ 54. Γ 86 φ. 129. Γ 71 φ. 140β, φέρεται δὲ μελοποιημένον καὶ ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου τοῦ Κλαδᾶ. Ἐπίσης σφύζεται εἰς τοὺς Βατοπεδινοὺς κώδικας 1493 καὶ 1499, καὶ εἰς τοὺς Παρισινοὺς 345 φ. 129. 1566 φ. 145β . 1567 φ. 45. 1569 φ. 115β . καὶ 1575 φ. 121.

Τῇ ΚΔ' Τὰ γενέθλια τοῦ Προδρόμου :

—«Ὁ τὸν ἄμνον προμηνύων» (ἀνέκδοτον) Ε 38. Ε 155. Ε 173. Λ 164.

Τῆ ΚΘ' Πέτρον καὶ Παύλου :

— «Τῷ τριτῷ τῆς ἐρωτήσεως» Ε 155. Α 164.

— «Ὅθεν πρὸς αὐτὸν ὁ σωτήρ» (ἀναγραμματισμὸς τοῦ ἀνωτέρου Ἰδιομέλου) Ε 38. Ε 155. Ε 173. Ε 128. Α 142. Α 164.

— «Στηρίζατε ποιμνὴν ἣν ἐκτίσασθε διδαχαῖς ὑμῶν» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὁ συναΐδιος Λόγος τοῦ πατρὸς») Ε 38. Ε 155. Ε 173. Α 164.

— «Παῦλε στόμα Κυρίου ἡ κρηπίς τῶν δογμάτων» Ε 155. Α 163. Α 164.

— «Δεῦτε σὺν ἐμοὶ καὶ τῶν ἀγαθῶν μὴ ὑστερηθῶμεν» (τὸ τέλος τοῦ ἀνωτέρου Ἰδιομέλου) Ε 173. Α 142. Α 164.

*Ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ**Τῆ Ε' Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶν :*

— «Περικυκλοῦντες τὴν λάρνακα τῶν λειψάνων σου» (ἀνέκδοτον) Ε 38. Ε 148. Ε 155. Ε 173. Α 149. Α 164.

— «Τὴν τοῦ Κυρίου πτωχείαν ἐλόμενος» (ἀνέκδοτον) Ε 155.

— «Ἡ καὶ πρесеβύει ὑπὲρ ἡμῶν» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «τὸν τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμον») Ε 155. Ε 173. Α 164.

— «Τῶν μοναζόντων» (ἀνέκδοτον) Ε 155.

— «Ὅμως κἄν ᾄδῃς τῷ τάφῳ καλύπτῃ» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Ὡς ἔνθεος ἡ ζωὴ σου καὶ πανίερὸν σου τὸ τέλος») Ε 155.

Τῆ Η' Προκοπίου μεγαλομάρτυρος :

— «Ὡσπερ ὁ Παῦλος τὴν κλῆσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ δεξάμενος» Ε 155.

Τῆ ΙΑ' Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος :

— «Πᾶσα γλῶσσα κινεῖσθω πρὸς εὐφημίαν» Ε 155.

— «Νομίμως ἀνδρῶσαμένη» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρου) Ε 155.

Τῆ ΙΕ' Κυρίκου καὶ Ἰουλίτης :

— «Δεῦτε θεάσασθε ἅπαντες ξένον θέαμα» Ε 155.

— «Παῦσον, ὦ μήτηρ, τὸν ὀδυρμὸν τῶν δακρῶν» (τεμάχιον ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Ὁ τριετὴς τὴν Τριάδα ἐκήρυττε» Ε 173. Ε 155. Α 164.

Τῆ ΙΖ' Μαρίνης μεγαλομάρτυρος :

— «Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ, ἐν ὄρει ἀγίῳ αὐτοῦ» Α 164.

Τῆ ΚΖ' Παντελεήμονος μεγαλομάρτυρος :

— «Ἄλλ' ὃ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Παντελεῆμων» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Σήμερον ἐξέλαμψε τοῦ ἀθλοφόρου ἡ μνήμη») Ε 155.

Τῆ ΚΗ' Εὐζήνης τῆς δόσιας τῆς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀλείφης :

— «Τὴν ἀγνὴν περιστερὰν τὴν περιηργυρωμένην ἐν πτέρυξιν» (ἀνέκδοτον) E 148 φ. 210β . E 178. εἰς δύο ἄλλους κώδ. τῆς Λαύρας Θ 168 καὶ Λ 164 ἢ μνήμη τῆς ὁσίας Εἰρήνης φέρεται τὴν 5 Μαΐου.

Ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ

Τῆ Α' Θεοδώρας τῆς μυροβλύτιδος :

Ἡ μνήμη τῆς ἁγίας Θεοδώρας κατὰ τὴν 1ην Αὐγούστου δὲν σημειοῦται εἰς τὰ ἔντυπα Μηναῖα. Εἰς τὸν κώδ. E 155 παρατίθεται Ἰδιόμελον «Τῆ τῶν πειρασμῶν», μέλος Κουκουζέλη, ἀλλ' εἰς τὸν Λ 164 τὸ αὐτὸ Ἰδιόμελον ἀποδίδεται κατὰ τὴν 3ην Αὐγούστου εἰς Θεοδοσίαν τὴν μυροβλύτιδα, καὶ ταύτην μὴ ἀναγραφομένην εἰς τὰ ἔντυπα· εἰς τὴν αὐτὴν μυροβλύτιδα εἰς τοὺς κώδ. E 155 καὶ Λ 164 εὔρηται καὶ ἕτερον Ἰδιόμελον «Ἡ μυροχεύμων» (γραμμάτια τοῦ Στάχυος ἢ Σταχίτζη, μέλος Κουκουζέλη).

Τῆ ΖΤ' τῆς Μεταμορφώσεως :

— «Ὅρος τὸ ποτὲ ζοφῶδες καὶ καπνώδες» E 155.

— «Τὸ Θαβώριον ὄρος φωτὶ ἐσκέπετο» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Προτυπῶν τὴν ἀνάστασιν τὴν σὴν») E 155. E 173. Λ 163. Λ 164.

— «Οὐρανοὶ ἔφριξαν, γῆ ἐτρόμαξεν» (μέρος ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 130. E 155. E 173. K 185. E 38. Λ 164.

Τῆ ΙΕ' ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου :

— «Τῆ ἀθανάτῳ σου κοιμήσει» E 38.

— «Ἡ τῶν οὐρανῶν ὑψηλότερα ὑπάρχουσα» E 155. Λ 163. Λ 164.

— «Καὶ σὺν αὐτῇ πληροῦται τὰ σύμπαντα χαρᾶς» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἰδιομέλου) E 155. E 173.

— «Ἄλλ' ὦ Παρθένε» (τεμάχιον Ἰδιομέλου) E 38. E 155. E 173. Λ 164.

— «Χαῖρε κεχαριτωμένη παρθένε μήτηρ ἀνύμφευτε» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Τῆ ἀθανάτῳ σου κοιμήσει») E 155. E 173. Λ 142. Λ 164.

— «Τρόμῳ ἐώρων σε» (τεμάχιον Ἰδιομέλου) E 155.

— «Καὶ οἱ μὲν ἀτενίζοντες» (τεμάχιον Ἰδιομέλου) E 155.

Τῆ ΚΘ' Προδρομὸν ἀποτομῆς :

— «Ὁρχήσατο ἡ μαθήτρια» E 173.

— «Ἄλλ' ἡμεῖς τὸν βαπτιστὴν» (τὸ τέλος τοῦ ἀνωτέρω) E 38. E 155. E 173. Λ 149. Λ 163. Λ 164.

— «Ὁ ὄρχημα δόλιον καὶ πότος μετὰ δόλου» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Πάλιν Ἡρωδιάς μαίνεται») Λ 164.

— «Πᾶσα πνοή» E 148. E 173.

—«Τὴν κεφαλὴν τοῦ βαπτιστοῦ» Λ 164.

—«Στίχοι» (δεκαπεντασύλλαβοι) (ποίημα Μόσχου μοναχοῦ, μέλος Κουκουζέλη) Λ 164. Ε 15ῶ.

«Λαμπρά σου τὰ γενέσια...»

Β' ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΩΔΙΩ

Τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου :

—«Μὴ προσευξώμεθα φαρισαϊκῶς» Ε 128.

—«'Αλλ' ὡς οἰκτιρῶν κάθαρον» (τὸ τέλος τοῦ «Τῆς μετανοίας ἄνοιξον») Ε 15ῶ. Ε 173.

—«Τῆς μετανοίας ἄνοιξόν μοι πύλας» Ε 15ῶ.

Τοῦ Ἀσώτου :

—«'Ω πόσων ἀγαθῶν ὁ ἄθλιος ἔμαυτὸν ἐστέρησα» Ε 15ῶ. Λ 163.

Τῷ Σαββάτῳ τῆς Ἀπόκρεω :

—«'Ηχος δ'. ὄντως φοβερῶτατον τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον» Ε 148. Ε 15ῶ. Ε 173.

—«'Ω τοῦ θαύματος τί τὸ περὶ ἡμᾶς» Ε 15ῶ. Ε 173.

Τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω :

—«Οἴμοι μέλαινα ψυχὴ ἕως πότε τῶν κακῶν» Ε 15ῶ.

—«Λοιπόν, ψυχὴ, ὁ χρόνος ἐφέστηκε» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρου Ἰδιομέλου) Ε 15ῶ. Ε 173.

Τῇ Κυριακῇ τῆς Τυρινῆς :

—«'Αλλ' ὃ παράδεισε, οὐκέτι σου τῆς τρυφῆς ἀπολαύσω» (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «ἐκάθησεν Ἀδὰμ ἀπέναντι τοῦ παραδείσου») Ε 38. Ε 15ῶ. Ε 173.

—«Εὐρίσκω τὴν εἰσέλευσιν» (εἰς στίχους δεκαπεντασύλλαβους) Ε 173.

—«'Αλλὰ πενθῶν, ἀλλὰ θρηνῶν» (ἴδ. Κατανυκτικῶν ἀριθ. 43,3) Ε 108.

Τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυήσεως :

—«'Ινα σώσῃ τὸν κόσμον ἐκ πλάνης» (τὸ τέλος τοῦ Ἰδιομέλου «Σήμερον ὁ ἀπρόσιτος ἐν οὐσίᾳ») Ε 173.

—«'Ηλιος ἀκτῖνας» (τεμάχιον ἀγνώστου) Ε 15ῶ.

—«Χριστοῦ σταυρὸς» (δεκαπεντασύλλαβον) Λ 166.

Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων :

—«Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος» (ἐκ τοῦ τέλους τῶν Στιχηρῶν τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ) Ε 38. Ε 15ῶ. Ε 173.

—«Ὁ δὲ ἀπέστειλεν αὐτούς» (ἐκ τοῦ «Πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα») Ε 148.

Τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ :

—«Ἐπὶ ξύλου βλέπουσα κρεμάμενον» Ε 38. Ε 39. Ε 173 (ἤχος β’).

—«Μεγαλύνω τὰ πάθη σου» (ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Σὲ τὸν ἀναβαλλόμενον») Ε 38. Ε 132. Ε 15ῶ. Κ 168.

—«Οὐκέτι στέγω λοιπὸν» (ἐκ τοῦ «Τάδε λέγει Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις») Ε 15ῶ.

—«Τίς ὑμᾶς ἐρρούσατο» (ἀπόσπασμα Ἰδιομέλου) Ε 15ῶ.

—«Λοιπὸν καλῶ τὰ ἔθνη» (ἐκ τοῦ «Ὅτε σε σταυρῷ προσήλωσαν») Ε 15ῶ.

Γ’ ΕΝ Τῷ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙῶ

Τῆ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα :

—«Ἀναστάσεως ἡμέρα» Ε 148.

—«Λέλυται φύσις τῶν βροτῶν ἀπὸ κοιλίας ἄδου» (15σύλλαβον ἀναγραμματισμὸς) Ε 15ῶ. Ε 173 (ἤχος δ’). Λ 166.

—«Ἐναναξ ἀνάκτων ἡλιος» (Στίχοι δεκαπεντασύλλαβοι) Ε 15ῶ. Λ 166. (ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» τόμ. ΜΖ’ (1934) σ. 163).

Τῆ Παρασκευῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς :

—«Ὁ ποταμὸς τῶν δωρεῶν» Ε 15ῶ.

—«Τὴν ζωοδόχον Πηγὴν» (ἀνέκδοτα ἀμφότερα) Ε 15ῶ.

Τῆ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς :

—«Τότε κατειργάσθη ἡ ἀφωνία» (τεμάχιον ἐκ τοῦ Ἰδιομέλου «Γλῶσσαι ποτὲ συνεχέθησαν») Ε 15ῶ (τότε κατηργήθη ἡ ἀφωνία). Ε 173 (τότε κατηργεῖτο ἡ ἀφωνία).

ΘΕΟΤΟΚΙΑ ¹

Μέλος Κουκουζέλη

Ἦχος πλ. δ’

(Λόγοι τοῦ Κλαδᾶ, μέλος Κουκουζέλη Κ 168).
ἐν Κώδ. Θ 207. «Κράτημα» «Βιόλλα» τὰ δὲ γράμματα Λαμπαδαρίου διὰ στίχων ὀρισμῶ τοῦ πα-

¹ Τὰ κατ’ ἦχον Θεοτοκία τοῦ Κουκουζέλη εὗρηνται καὶ ἐν κώδ. Θ 153 φ. 314.

K 168.
Θ 207 φ. 165
E 148

τριάρχου Ματθαίου».—«Λέγεται ὑπὸ τῶν πολι-
τῶν βιόλα, ὑπὸ τῶν Θετταλῶν δὲ Ζαμάρα»
(K 168). «Τὰ γράμματα Ἰωάννου Λαμπαδαρίου
διὰ στίχων ποιηθέντα δι' ὀρισμοῦ καὶ ζητήσεως
τοῦ παναγ. καὶ οἰκουμ. πατριάρχου Ματθαίου»
(E 148).

1. Ἦν πάλοι προεκήρυξαν τῶν προφητῶν χορεΐαι
ἀπόστολοι ἐδίδαξαν παρθένον μετὰ τόκον
μάρτυρες ὠμολόγησαν κυρίως Θεοτόκον
δεῦτε συμφώνως καὶ ἡμεῖς ὑμνήσωμεν ἀπαύστως
καὶ μεγαλύνωμεν αὐτὴν ὡς τοῦ Θεοῦ μητέρα
καὶ τὴν φωνὴν τοῦ Γαβριὴλ εἶπωμεν τῇ Παρθένῳ.
χαῖρε χαρᾶς ἢ πρόξενος· χαῖρε ἀρᾶς ἢ λύσις·
χαῖρε Ἀδάμ ἀνάκλησις, ἢ λύτρωσις τῆς Εὔας·
χαῖρε παγκόσμιος χαρὰ· χαῖρε ἀγγέλων δόξα
καὶ βύθιος δυσθεώρητος τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς τούτων.
χαῖρε καθέδρα θαυμαστή τοῦ πάντων βασιλέως
καὶ κλίνη καὶ παλάτιον καὶ πόκε δροσοφόρε.
χαῖρε νεφέλη φωτεινὴ φέρουσα θεῖον ὄμβρον
καὶ τὰς ψυχὰς ποτίζουσα τῶν σὲ μακαριζόντων.
χαῖρε ἢ ράβδος Ἀαρὼν καὶ βάτος ἢ πυροφόρος.
χαῖρε ἢ στάμνος ἢ χρυσὴ ἢ φέρουσα τὸ μάννα,
ἢ πλάξ ἢ θεοχάρακτος καὶ πύλη κεκλεισμένη.
χαῖρε ἢ νέα κιβωτὸς ἢ σωστικὴ τοῦ κόσμου
καὶ κλίμαξ ἢ οὐράνιος δι' ἧς Θεὸς κατήλθε
καὶ τῶν βροτῶν ἐθέωσε τὴν φύσιν ὑπὲρ φύσιν.
χαῖρε παντάνασσα σεμνὴ πανύμνητε παρθένε
ἀπείρανδρε, θεόνυμφε Μαρία Θεοτόκε
ἄσπιλε, παναμώμητε ἄφθορε παναγία.
χαῖρε ἅγια τράπεζα φέρουσα θεῖον ἄρτον
καὶ τρέφουσα τοὺς εὐσεβῶς σε καθομολογοῦντας·
καὶ προσκυνοῦντας σχετικῶς ὡς τοῦ Θεοῦ μητέρα.
χαῖρε βασίλισσα βροτῶν δέσποινα τῶν ἀγγέλων
χωρίον τὸ εὐρύχωρον πλήρωμα τῶν χαρίτων
ἀπηλπισμένων ἢ ἔλπις ρῶσις τῶν ἀσθενούντων.
χαῖρε πιπτόντων ἔγερσις, ἀσφάλεια ἐσώτων,
ἐκκλησιῶν ὁμόνοια, πατριαρχῶν ἢ δόξα
ἀνάκτων τὸ κραταίωμα, ἰσχὺς τῶν στρατοπέδων
τῶν ἱερέων καλλονή, τῶν μοναστῶν τὸ κλέος
χαῖρε λαμπὰς ἢ φωτεινὴ φωτὸς ἀκατασβέστου

πεπλανημένων ὁδηγέ, τυφλῶν ἢ βακτηρία
τῶν θλιβομένων ἢ χαρά, ἀδικουμένων ρύστις.
χαῖρε βάθος μυστηρίου
τοῦ Θεοῦ τῶν ἀποκρύφων.
χαῖρε πύλη κεκλεισμένη
καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη
χαῖρε σκέπη, χαῖρε χώρα
χαῖρε ἕψος τῶν ἀγγέλων
καὶ κατάπτωσις δαιμόνων
χαῖρε πάντων ἢ χαρὰ καὶ ἀντίληψις
ἢ τεκοῦσα ἐν σαρκὶ τὸν κτίστην τῶν ἀπάντων
χρυσοῦν θυματήριον
καὶ γέφυρα μετάγουσα
τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν.
χαῖρε ἰσχύς, χαῖρε τροφὴ
στολὴ δόξα πνοὴ προστάτις
πορφύρα θεοῦφαντε
στάμνε, ράβδε, πόκε
τόμε, νεφέλη κούφη
σὲ μακαριοῦμεν
σὲ δοξολογοῦμεν
σὲ ὑμνολογοῦμεν
τὴν τιμιωτέραν τῶν χειρουβίμ
καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν σεραφίμ
τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν
τὴν ὄντως Θεοτόκον σὲ μεγαλύνομεν.

*
**

Λ 166

2. Ἄλλ' ὅταν πάλιν, ἄχραντε, νοήσω σὸν λιμένα
τὸν στορεννύντα κύματα τῶν πονηρῶν πνευμάτων
καὶ χεῖρα τὸν ὀρέγοντα πᾶσι χειμαζομένοις
λαβέσθαι τούτου λιπαρῶ καὶ πλεῦσαι μέχρι τούτου
καὶ λυτρωθῆναι τῶν δεινῶν καὶ σάλου τῶν πταισμάτων.

*
**

Λ 166

3. Ταῖς πολυπλόκοις συμφοραῖς τοῦ πολυμόχθου βίου
καὶ τοῖς ἀπειροῖς λογισμοῖς ὡς κύμασιν ὁ τάλας
βυθίζομαι, πανύμνητε, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι.

ἔκτεινον τὰς παλάμας σου ἐν αἰς ὁ πάντων κτίστης
ὡς βρέφος προαιώνιον ἔκὼν ἐνηγκαλίσθη
καὶ σκέδασον καὶ ρίπισον τὰς συμφορὰς τοῦ βίου
καὶ τῶν κυμάτων τῶν πολλῶν τὰς συνεχεῖς κινήσεις
κοίμισον καταπράυνον ὡς τοῦ Θεοῦ μου μήτηρ.
δύνασαι γὰρ πανάχραντε τῇ μητρικῇ πρεσβείᾳ
ρύσασθαι πάσης θλίψεως τοὺς σὲ ὕμνολογοῦντας
καὶ Θεοτόκον ἀληθῶς κηρύττοντας ἀξίως.

*
**

Λ 166

Ἦχος α'

4. Ἄν βάρος με τῶν λυπηρῶν τῶν ἀμετρήτων θλίβῃ
εὐρίσκω σε τὸν κουφισμὸν, παρθενομητορ κόρη·
ἂν καταγίς με συμφορῶν δεινῶν καταβαπτίξῃ,
ἀλλὰ λιμένα βλέπων σε τὸν βυθισμὸν οὐ τρέμω·
ἂν ἐξ ἐφόδων ἐθνικῶν πλήττωμαι τὴν καρδίαν,
σύ μου στερεὸν προπύργιον καὶ σύμμαχος καὶ σκέπη.
ἂν ἀφορμὰς ψυχωφελεῖς ραθύμως παρατρέχω,
σύ μου θερμὴ διέγερσις ἐν ἀγαθοῖς πρακτοῖς.
ἐν σοὶ καὶ μόνη ἐν δεινοῖς ἤλπισα σωτηρίαν.

*
**

5. Χαῖρε κεχαριτωμένη μετὰ σοῦ ὁ Κύριος Ε 39. Ε 128 (ἀναγραμματισμὸς τοῦ «Θεοτόκε Παρθένε»).
6. Ἄνωθεν οἱ προφηταὶ . . Ε39. Ε 58. Ε 128 (ἦχος πλ. β' καὶ βαρῦς). Ε 130. Ε 148 (πλ. β' καὶ βαρῦς). Ε 173 (βαρῦς). Κ 168.
7. Ἀξιὸν ἔστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον.. (ἦχος πλ. β') Ε 148.
8. Ἔχοντες Θεοτόκε . . . Ε 173 (ἦχος δ').
9. Μήτηρ Παρθένε . . . Ε 173 (ἦχος βαρῦς).
10. Μόνη παρθένος καὶ μήτηρ Ε 148 (ἦχος πλ. δ' τὰ γράμματα Μάρκου Ἱερομονάχου Βλατῆ, τὸ μέλος Κουκουζέλη).
11. Κατὰ τὸ ἀνωτέρω Θεοτοκίον ἐποίησε καὶ ὕμνον εἰς τὸν Χριστὸν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Ἀνθιμος ὁ ὁμολογητὴς μελοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Κουκουζέλη Ε 148.

Η ΤΙΜΙΩΤΕΡΑ

μετ' ἀναγραμματισμῶν εἰς διαφόρους ἤχους.

Ε 173 φ. 230

Λ 166

δ. Σὲ μεγαλύνομεν
 σὲ μακαρίζομεν
     τὴν ὄντως Θεοτόκον
 τὴν ἄσπιλον καὶ ἄχραντον τράπεζαν τὴν ἁγίαν
     τὴν στάμνον καὶ τὴν γέφυραν
 τὸν τόμον τὸν θεόγραφον
     τὴν πύλην τὴν οὐράνιον
 τὸν θρόνον τὸν πυρίμορφον
     τὴν κλίμακα τὴν ἐπουράνιον
 δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός.
     τὴν ράβδον τὴν βλαστήσασαν
 τὴν κιβωτὸν τὴν πλάκα σε
     πάντες μεγαλύνομεν.
 τὴν κούφην τὴν νεφέλην τε
     σκηνὴν τὴν θεοχώρητον
 τὸ ὄρος τὸ κατάσκιον
     ὄρος τὸ ἀλατόμητον
 λυχνίαν τὴν ὀλόφωτον
     τὸ τῶν ἀνάκτων καύχημα
 πατριαρχῶν τὸ στήριγμα
     τὴν σωτηρίαν κόσμου τε
 σὲ πάντες μεγαλύνομεν.
     ὡς χερουβὶμ καὶ σεραφὶμ
 τιμιωτέραν ἀληθῶς
     ὡς μεγαλεῖον τῆς φρικτῆς
 οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ
     σὲ πάντες μεγαλύνομεν.
 ὡς τοῦ Θεοῦ μητέρα
     σὲ πάντες μακαρίζομεν
 ὡς [μόνην] Θεοτόκον.

*
* *

Ε 173

Λ 166

β. Τὸν θρόνον τοῦ παντάνακτος
 τὴν καθέδραν Χριστοῦ

τοῦ πάντων βασιλέως καὶ Θεοῦ ἡμῶν
 τῶν οὐρανῶν τὴν πλατυτέραν
 ὅτι πάντας τοῦ ὄδου ἐρρούσατο
 καὶ ἀφθαρσίας ἠξίωσεν
 ὑμνήσωμεν συμφώνως,
 μεγαλύνωμεν καὶ μακαρίσωμεν
 τὴν θεαυγῆ λυχνίαν
 τὸ ἔμφυχον παλάτιον τὸ τῶν ἀγγέλων θαῦμα
 τῶν εὐσεβῶν τὸ στήριγμα τῶν βασιλέων κράτος
 ἱεραρχῶν κλέος καὶ ἱερέων δόξα
 τῶν μοναζόντων τὸ σθένος
 τὴν πάντων σωτηρίαν ὑμνήσωμεν
 τὴν ὄντως Θεοτόκον μεγαλύνωμεν.

*
* *E 173
Λ 166

7. Σὲ μεγαλύνωμεν τὴν ὄντως Θεοτόκον
 τὴν ἄσπιλον καὶ ἄχραντον μητέρα καὶ παρθένον
 ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ καὶ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς
 σὲ μεγαλύνωμεν καὶ μακαρίζομεν
 τὸ ὄρος τὸ κατάσκιον, τὸ ἀλατόμητον
 ἐξ οὗ ἐτιμήθη λίθος ὁ ἀκρογωνιαίος
 Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν
 ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
 μεγαλυνόμεν σε τὴν ὄντως Θεογεννήτριαν.
 χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ
 καὶ διὰ σοῦ μεθ' ἡμῶν.
 χαῖρε ὑπερευλογημένη
 ἐξ ἧς Θεὸς ἐσαρκώθη
 καὶ παιδίον γέγονεν
 ὁ πρὸ αἰώνων Θεὸς ἡμῶν.
 Σὲ μεγαλύνωμεν
 τὸ κλέος τῶν προφητῶν
 καὶ ἀποστόλων, μαρτύρων
 καὶ δόσιων καὶ δικαίων
 ἱεραρχῶν καὶ βασιλέων τὸ καύχημα
 καὶ πάντων χριστιανῶν τὴν προστασίαν,
 ἣν πάλαι προκατήγγειλαν
 οἱ θαυμαστοὶ προφῆται

βάτον τὴν ἀκατάφλεκτον
στάμνον ράβδον πλάκα
τράπεζαν λυχνίαν
κιβωτὸν κλίμακα
δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός.
Σὲ μεγαλύνομεν
τὴν πάντων σωτηρίαν.

8.— Τὴν ὄντως Θεοτόκον (μάθημα) Ε 4. Ε 6. Ε 20. Ε 22. Ε 25.
Ε 28. Ε 32. Ε 34. Ε 39. Ε 148. Ε 173.

Τὴν ὄντως Θεοτόκον μεγαλύνομεν. Βάτον σε ἀκατάφλεκτον εἶδε
Μωσῆς ὁ Θεόπτης καὶ πλάκα γεγραμμένην σε πάλαι Θεοῦ δακτύλῳ σὺν
ταύτῳ προκατήγγειλαν ἅπαντες οἱ προφῆται, θυμιατήριον χρυσοῦν, καὶ
στάμνον μανναδόχον, καὶ κιβωτὸν ἔμψυχον καὶ θεαυγῆ λυχνίαν. ἡμεῖς δὲ
ταῦτα βλέποντες τὸν τόκον σου γεραίρομεν καὶ σὲ δοξολογοῦμεν.

Ε 148
Ε 173
Λ 166
φ. 98 156
I 185 φ. 273

ΣΤΑΥΡΟΘΕΟΤΟΚΙΑ

(κατ' ἤχον)

Μέλος Κουκουζέλη

Ἦχος α' καὶ πλ. α' καὶ ἤχος β' νέος.

1. Ἴδου γὰρ κτίσις ἅπανα συμπάσχει σοι τῷ κτίσῃ
σείεται γῆ καθολικῶς, ταράττεται, κλονεῖται
ρῆγγυνται πέτραι, σχίζονται, σκοτίζεται σελήνη
κρύπτει τὸ φέγγος ἥλιος μεθίστανται τὰ ὄρη
καὶ τὰ κοιλάδων ἅπαντα πληροῦνται λύπης σκότους.
ἔστέναζεν ἐδάκρυεν ἐρρήγνυτο τὰ σπάγγα
ᾠδύρευτο ἢ κύουσα καὶ τάδε φθεγγομένη
βλέπουσα πάθος σου φρικτὸν ἢ σὲ τεκοῦσα κόρη.

*
**

2— Καθὰ μὲν δεύτερος Ἀδάμ, υἱέ μου καὶ Θεέ μου,
παθεῖν ἠνέσχου δι' ἐμὲ δι' ἄκραν εὐσπλαγγνίαν.
θέλων γὰρ σῶσαι τὸν Ἀδάμ παγγελῆ πεπτωκότα
χλαμύδα χλεύης πορφυρὰν σὺν ἀκανθίνῳ στέφει
ἐνδέδυσαι παιζόμενος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.
ἔσταύρωσαι ἐλόγησαι υἱέ μου καὶ Θεέ μου
καὶ θανατεῖς βουλήσει . . .
ὡς δὲ Θεὸς ἀνίστασαι τριήμερος ὡς ἔφης.
δόξα σοι πάντων ἕνεκα, δόξα τῇ σῇ ἐγέρσει.

*
**

3 — Τοῦτον ἰδοῦσα πρὸς σφαγὴν ὡς πρόβατον ἠγμένον
κριτὴν τε τὸν ἀδέκαστον κατάκριτον ὡς ἓνα
ἐκτεταμένον τῷ σταυρῷ τοῖς ἥλοις πεπαρμένον
λόγη τρωθέντα τὴν πλευρὰν καὶ τέλος νεκρωθέντα
κέντροις ἐμπεριβέβλησαι βελῶν τῶν τῆς ὀδύνης
προσφθέγματα μετ' οἰμωγῆς προφέρουσα τοιάδε·

ᾠ νοῦ μεγάλου γέννημα κατὰ τὴν θεϊαν φύσιν
καὶ τόκος ἀνερμίνευτος ἐκ τῆς ἐμῆς ὀσφύος
ἐκ τῶν αἱμάτων τῶν ἐμῶν τὴν βρότειον οὐσίαν
ὑπερφυῶς προσειληφῶς ἀρρήτως ὑπὲρ λόγον,
τί γένωμαι, μονογενές, τὰ σπλάγχνα πληγωθεῖσα ;
ποῖον τῶν θρήνων ἢ χαρὰν ἀποτεκοῦσα πλέξω ;

*
**

ᾠχος πλ. β' (καὶ βαρὺς ἐν E 148)

4. Τέκνον μου πλάστα δυνατέ, τέκνον θεέ μου σῶτε
τέκνον ἐμὸν γλυκύτατον, ἄναρχε πλαστοουργέ μου
πῶς πάσχεις οἴμοι ! σταυρικῶς, πῶς ὡς κακοῦργος θνήσκεις
πῶς ὑπομένεις ἐμπαιγμούς, πῶς ραπισμούς ἀτίμους,
πῶς ἐκεντήθης τὴν πλευρὰν, πῶς προσηλώθης ξύλῳ
τέκνον μου πλαστοουργέ μου ;
χολὴν σὺν ὄξει σε πικρῶς ἐπότισαν Ἑβραῖοι
τῆς παρὰ σοῦ γλυκύτητος τοῦ μάννα κορεσθέντες
οὐ περ οὐδόλως δυσωπεῖ μηδ' ἄπερ νῦν ὀράται.

*
**

5. Σταυρῷ σε προσηλούμενον τὸν κτίστην τῶν ἀπάντων
ὡς ἔβλεψεν ἡ μήτηρ σου, Χριστέ μου ζωοδότα,
τὰς παρειὰς κατέβαινε χερσὶ ταῖς παναχράντοις
ἐστέναζεν, ἐδάκρυεν ἐκ βάθους τῆς καρδίας
καὶ βρυχηθμούς καὶ κοπετούς ἀνέπεμπε θρηνοῦσα.
πῶς πάσχεις, τέκνον, λέγουσα πῶς ὑπομένεις πάθος
ὁ πᾶσαν κτίσιν ὡς θεὸς ἐν τῇ χειρὶ κατέχων ;
ἀλλὰ διὰ τὸ πλάσμα σου φέρεις, οἰκτίρμον, πάντα·
δόξα σοι πανοικτίρμον.

*
**

ᾠχος πλ. β' τοῦ Κουκουζέλη καὶ Κορώνη.

6. Ὁρῶσα ξύλῳ σε σταυροῦ κρεμáμενον, Θεέ μου,

ἢ δίχα πόνων καὶ φθορᾶς τεκοῦσά σε Παρθένος
θρήνοις ἐκόπτετο σφοδροῖς, ἐσπάραττε τὰς ὄψεις
καὶ τρυχομένη μητρικῶς ὀλολυγμῶ ἔβόα·
σπλάγχνον ἔμὸν γλυκύτατον ἀπέρχη ποῦ, υἱέ μου ;
θάνατον τὸν ἐφύβριστον πῶς καταδέχη ; φράσον.
ἔμπτυσματα, ραπίσματα, τὰς ὀτειλὰς τῶν ἤλων
χολῆς τὴν γεῦσιν τὴν πικρὰν τὴν μετὰ ὄξους πόσιν
καὶ τῶν μυρῶν χλευασμῶν τῶν ἀχαρίστων δούλων ;

*
* *

7. Τέκνον τὸ στῆσαν οὐρανόν, τὸ στερεῶσαν γαῖαν
τὸ πλάσαν ἄνθρωπον [ἐκ γῆς] πῶς πρὸς σφαγὴν ἐπέλγεις ;
θάνατον τὸν ἐφύβριστον πῶς καταδέχη ; [φράσον].
πῶς φέρεις τρεῖσιν πλευρικὴν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ πάθους,
τοὺς κατὰ κόρης ἔμπτυσμούς, τοὺς ἔμπαιγμούς, τὰς ὕβρεις
γλυκύτατόν μου τέκνον ;
σπεῦσον, υἱέ μου, δέομαι ταχὺ ἔξαναστῆσαι
καὶ πᾶσαν διασκέδασον Ἰδαμιαίαν βλάβην.

E 173
E 148
Λ 166

*
* *
Ἰχος πλ. β'

8. Φεῦ τί τὸ ξένον καὶ φορικτόν, ὃ νῦν, υἱέ μου, βλέπω ;
σταυρῶ σε προσπηγνύουσι τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου
οἱ τῶν πολλῶν σου δωρεῶν καταπεπολανκότες.
ταφῆ σε καθυπάγουσι τὸν τῆς ζωῆς δοτήρα
οἱ τῆς φαραωνίδος λελυτρωμένοι ζεύγλης.
λίθῳ σε συγκαλύπτουσι τὸν ἥλιον τῆς δόξης
οἱ καὶ πεζοπορήσαντες τὴν Ἐρυθρὰν ἀβρόχως.

*
* *

9. Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος
κλονεῖται κτίσις σύμπασα, ρήγνυνται πέτραι φόβῳ
τῶν μαιφόνων δὲ πληθὺς εἰς κακουργίαν τρέχει
καὶ σοῦ τιτρώσκουσι πλευρὰν καὶ μετὰ μόρον, Λόγε,
προφίταις προλεχθεῖσα δὲ καὶ κόρη καὶ νεφέλη
ὥς κόρη πάσχει τὴν ψυχὴν, ὥς δὲ νεφέλη κούφη
σκοτίζεται τῇ φοβερᾷ τοῦ πάθους καταιγίδι
ὄμβρους δὲ χέει δάκρυα ὡσπερ βροντὰς τοὺς γόους

τέκνον, βοῶσα μητρικῶς, ἔκκαίεις μου καρδίαν
καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῆ τοῦ πάθους.

*
* *

10. Μήτηρ παρθένος σταυρικὸν βλέπουσα πάθος Λόγου
πάσχει τὰ σπλάγχνα μητρικῶς συνέχεται τῆ λύπη
δακρυροεῖ, λιποθυμεῖ, τιτρώσκειται καρδίαν,
τέκνον, βοῶσα, παντουργόν, τέκνον ἑμῆς ὀδύνης
στένει σε κτίσις ἐν σταυρῷ γινώσκουσα τὸ κράτος.
ἐγὼ δὲ πῶς τὸ πάθος σου νῦν βλέπουσα βαστάσω ;
πῶς φέρω σου τὴν στέρησιν, πῶς ἄτεκνος φανοῦμαι ;
ράγητε σπλάγχνα, ράγητε, κρουνοὶ δακρῶν [χεῖτε].

*
* *

Ε 7

11. Πάθος ὀρῶσα σταυρικὸν ἢ πάναγνος Παρθένος,
Λόγε, καταδεχόμενον ἐξ ἀχαρίστων δούλων
ἔτιλλε τρίχας κεφαλῆς, ἐσπάραττε τὰς ὄψεις
ἔτυπτε στῆθος ἀφειδῶς δάκρυ πικρὸν ἠφίει
καὶ στεναγμοῖς ὀδυνηροῖς μετὰ κλαυθμῶν ἐβόα·
ὄτε τὸ πάθος τὸ φρικτὸν ἐκὼν ἐδέχου, σῶτερ,
κτίσις τῆς τόλμης ἦσθετο καὶ τέρασιν ἐθρήνη
καὶ τετρακτὺς ἢ κοσμικὴ συνεθολοῦτο λίαν.
ἀλλ' ὁ κακοῦργος λεγεὼν, τὰ τῆς ἐχίδνης τέκνα,
θεομαχοῦντες τὸν ἰὸν ἐκίρνον τῆς κακίας.
ἢ δὲ παρθένος μήτηρ σου τὰ σπλάγχνα ρηγνυμένη
δάκρυσι, θρήνοις, στεναγμοῖς, περιπαθῶς ἐβόα·
τέκνον, φωτὸς λαμπρότερον πῶς ἤμαυρώθης πάσχων ;
τέκνον, ζωῆς παρεκτικὸν πῶς ὑπὸ φθόνου θνήσκεις ;
οἴμοι τοῦ πάθους τοῦ πικροῦ, τῆς φρίκης τῆς μεγίστης !
οἴμοι ! χεῖρες ἀπάνθρωποι προφητοκτόνος δῆμος
ἀδίκως συλλαμβάνουσι, Λόγε, πλευρὰν κεντοῦσι
ραπίζουσι, ἐμπτύουσιν, αἰμιάσσουσι τὰς χεῖρας
καὶ προσηλοῦσι σταυρικῶ τῆς καταδίκης ξύλῳ.
μήτηρ δὲ βλέπουσα δεινῶς τῆς ἀθυμίας ξίφει
ἔνδον καρδίαν πλήττεται δακρῶν ὄμβρους χεῖ
καὶ ποταμοὺς ἀναστομοῖ τοῖς ὄνυξιν αἱμάτων
ξαίνουσα ταύτης παρειᾶς ἐκτίλλουσα τὰς τρίχας.

E 173

* *
Ἦχος πλ. δ'

12. Ἡ σὲ τεκοῦσα, Δέσποτα, μήτηρ ἀγνή παρθένος
παιζόμενον, γυμνούμενον, σταυρούμενον ὄρωσα
ὠλόλυξεν, ἐστέναζεν, ἐκόπτετο θρηνοῦσα
τὰ δάκρυα τοῖς αἵμασιν ἐμίγνυε τῷ πόθῳ
τῆς ἀνοχῆς ἐθαύμαζε τὴν σὴν μακροθυμίαν.
πῶς οὐ κατέπιεν ἢ γῆ τοὺς σταυρωτάς σου, Λόγε ;

* *
* *

13. Νεφέλη κούφη σταυρικῶ ξύλω σε καθορῶσα,
δικαιοσύνης ἥλιε, κρεμάμενον τῷ θάμβει
βρέχει δακρύων ὄχετους ὀδυνηρῶς βοῶσα·
Χριστέ, τί γίνομαι ἐγὼ σοῦ πάσχοντος ἀδίκως ;
ὁ κρῖναι μέλλων πᾶσαν γῆν Πιλάτῳ πῶς παρέστης ;
πρόσωπον πῶς ἐμπτύη δὲ τὸ φοβερὸν ἀγγέλοις ;
πῶς ὁ τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ προστάγματι φυτεύσας
ἐν ξύλῳ νῦν κρεμάμενος ὡς κατάδικος φαίνῃ ;

E 148

Ἦχος πλ. β'

14. Παρισταμένη τῷ σταυρῷ
καὶ δακρύνουσα ἐλεεινῶς
ἐβόα ἢ Θεοτόκος λέγουσα·
οὐ φέρω, τέκνον, τῶν σπλάγχθων μου τὸν χωρισμὸν
οὐ στέργω καθορᾶν σε, τέκνον, ἐν σταυρῷ.
γλυκύτατε υἱέ μου
μὴ παρίδῃς με, υἱέ,
συμπαθεῖα μητρικῆ
ἀλλ' ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν
ἵνα κράζω καυχωμένη
Κύριε δόξα σοι.

E 173

Ἦχος πλ. δ'

15. Ἐγὼ δὲ πῶς τὸ πάθος σου μὴ φέρουσα βαστάσω ;
πάσχω τὰ σπάγγνα μητρικῶς, συνέχομαι τῇ λύπῃ
δακρυροῶ, λιποθυμῶ, τιτρώσκομαι καρδίαν
ἀλλὰ διὰ τὸ πλάσμα σου ἐκὼν ἐδέξω, Λόγε,
ὦ παραδόξου χάριτος ! ὦ φιλανθρώπου τρόπου !

E 173

Ἦχος α'

16. Εἰ καὶ σταυρὸν ὑπομένεις
 σὺ ὑπάρχεις ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς μου.
 ἠκολούθει Μαρία τρυχομένη
 μεθ' ἐτέρων γυναικῶν ταῦτα βοῶσα·
 ποῦ πορεύῃ, τέκνον ;
 δός μοι λόγον, Λόγε,
 τίνος χάριν τὸν τραχὺν δρόμον τελεῖς,
 ὁ ἄγνην τηρήσας με ;

(Ἡ σύνθεσις τοῦ παρόντος ἐκ τοῦ Κοντακίου τῆς Μ. Πέμπτης ἑσπέρας)

E 173

Ἦχος α'

17. Ἐπὶ ξύλου βλέπουσα κρημάμενον Χριστέ . . .
 (Ἰδιόμελον τῶν Ἀποστίχων τῆς Μ. Πέμπτης ἑσπέρας)

E 173

Ἦχος βαρῆς

18. Ὅτε τὸ πάθος τὸ φορικτὸν ἐκὼν ἐδέχου, σῶτερ,
 κτίσις τῆς τόλμης ἦσθετο καὶ τέρασιν ἐθρήνηι
 καὶ τετρακτὺς ἢ κοσμικὴ συνεθολοῦτο λίαν·
 ἀλλ' ὁ κακοῦργος λεγεῶν, τὰ τῆς ἐχίδνης τέκνα
 θεομαχοῦντες τὸν ἰὸν ἐκίρουν τῆς κακίας.
 ἢ δὲ παρθένος μήτηρ σου τὰ σπλάγγνα ρηγνυμένη
 δάκρυσι θροῖνοις στεναγμοῖς περιπαθῶς ἐβόα·
 τέκνον, φωτὸς λαμπρότερον πῶς ἡμαυρώθης πάσχων ;
 τέκνον, ζωῆς παρεκτικὸν πῶς ὑπὸ φθόνου θνήσκεις ;
 οἴμοι τοῦ πάθους τοῦ πικροῦ, τῆς φρίκης τῆς μεγίστης !
 οἴμοι ! χεῖρες ἀπάνθρωποι προφητοκτόνος δῆμος
 ἀδίκως σὺλαμβάνουσι, Λόγε, πλευρὰν κεντοῦσι
 ραπίζουσιν ἐμπτύουσιν αἰμάσσουσι τὰς χεῖρας
 καὶ προσηλοῦσι σταυρικῶ τῆς καταδίκης ξύλω·
 μήτηρ δὲ βλέπουσα δεινῶς τῆς ἀθυμίας ξίφει
 ἔνδον καρδίαν πλῆττεται δακρῶν ὄμβρους χέει
 καὶ ποταμοὺς ἀναστομοῖ τοῖς ὄνυξιν αἱμάτων
 ξαίνουσα ταύτης παρειὰς ἐκτίλλουσα τὰς τρίχας.

ΝΕΚΡΩΣΙΜΑ

E 108

E 173

I 185 φ. 282

Λ 166

Ἦχος α΄

Ποίημα Ἰωάννου Λαμπαδαρίου

μέλος Κουκουζέλη

1. Ἀπάσης πλάνης, ἄνθρωπε, σχολάσας τῶν φροντίδων
 κάθησον ἔνδον σκόπησον ὡς πάντα ματαιότης.
 ἐτρούφης, ἐπλούτησας, ὑψώθης, ὑπερήρθης
 εἰς ὕψος ἀναβέβηκας τῆς πολυζήλου δόξης
 σκόπησον τοίνυν, ἄνθρωπε, ὡς πάντα ματαιότης·
 ἀλλὰ τὸ τέλος φθάσαν σου μετὰ μικρὸν τοῦ βίου
 ἅπαντα πλάνην ἤλεγξε ἅπαντα τάφος ἔχει.
 γυμνὸς δὲ πάλιν εἰς τὴν γῆν ὑποχωρεῖς μὴ θέλων.
 ὃ συμφορᾶς ὀδυνηρᾶς πράγματος ἀφορήτου.

E 148

E 7

Λ 166

*

* *

Ἦχος πλ. α΄

2. Οἶμοι τὸ τέλος, ἄνθρωπε, ποῦ κατατᾶ τοῦ βίου.
 ποῦ δόξα, ποῦ τοῦ σώματος ἀναδρομὴ καὶ κάλλος;
 ὡς ἄνθος τάχος παραρρεῖ ὡς ὄναρ παρατρέχει
 ὥσπερ σκιὰ τοῦ σώματος καὶ ἄστατος ὑπάρχει·
 βλέψον τὴν φύσιν, ἄνθρωπε, καὶ σεαυτὸν ταπεινοῦ.
 κἂν γὰρ σοφὸς κἂν ἔνδοξος κἂν εὐγενὴς τυγχάνης
 μετὰ μικρὸν προφθάσαντος τοῦ φυσικοῦ θανάτου
 ἄσοφος, ἄδοξος εἰς γῆν γυμνὸς ὑποχωρήσεις
 μηδὲν ἐπιφερόμενος τῆς κοσμικῆς φροντίδος.

*

* *

Λ 166

3. Ἀδελφοί μου πνευματικοί,
 μὴ μου ἐπιλάθησθε ὅταν προσεύχεσθε
 βλέποντες τὸν τάφον μέμνησθε τῆς ἀγάπης
 καὶ ἱκετεύσατε Χριστὸν
 ὅπως κατατάξῃ τὸ πνεῦμά μου
 μετὰ τῶν δικαίων.

E 173

E 148

E 7

Λ 166

*

* *

Ἦχος πλ. δ΄

4. Στῆθι καὶ βλέπον, ἄνθρωπε, τὸ τῆς ζωῆς σου τέλος

- καὶ σκέψιν λάβε κατὰ νοῦν καὶ μάθε σου τὴν φύσιν.
 θρήνησον βλέπων με νεκρὸν τὸν πρὸ μικροῦ σοι φίλον.
 ἔπαυσαν ὄργανα φωνῆς λαμπρότητες ὁμιμάτων
 ὡς ἄνθος τοῦ προσώπου μου τὸ κάλλος ἔμαράνθη
 καὶ πρὸς τὴν γῆν ὁ γηγενῆς καὶ πάλιν ἐπιστρέφω
 καὶ τάφος ξένη φυλακὴ χωρίζει με τῶν φίλων.
 ὦ παραδόξου συμφορᾶς! ὦ μυστηρίου ξένου!
 5. Τί μάτην τρέχεις, ἄνθρωπε . . . E 173 (ἦχος βαρυς).
 6. Ἐξομολογήσομαί σοι . . . E173 (ἦχος πλ. β').
 7. Ὡ ἀπάτη . . . E173 (ἦχος β').

Ποίημα Ξανθοπούλου, οὗ ἡ ἀκροστιχίς

I 185 φ. 280

«Κομνηνός»

τὸ δὲ μέλος τοῦ Μαΐστορος

8. Κόσμου τὴν πλάνην, ἄνθρωπε, καὶ τὴν ἀπάτην βλέπε
 ὄναρ ὁ βίος ἀληθῶς, φάσμα σκιὰ καὶ κόνις . . .

ΚΑΤΑΝΥΚΤΙΚΑ

Μέλος Κουκουζέλη

E 148

Λ 166

Ἦχος α'

1. Μὴ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν σφαλμάτων μου, Χριστέ μου,
 ἀντιμετρήσης μοι πολλὰς ἐν κρίσει τὰς κολάσεις*
 ρημάτων γὰρ ἀθετητῆς σῶν γεγονῶς τῶν θείων
 γῆς ἅπαντας νενίκηκα βροτοὺς ἐν ἁμαρτίαις.
 αἰεὶ μοι καὶ ἐκδέχεται τοίνυν πικρὸς ὁ σκόληξ
 ρεῖθρα θαλάττης φλογερᾶς ἐμπεριμένουσί με*
 ἴσταται προσδεχόμενος τόπος πικρὸς με σκότους
 ταρτάρου χῶρος ἀφεγγῆς, βρυγμὸς ὁ τῶν ὀδόντων
 ἠτοιμασμένος κληρὸς μοι πέφυκε τῷ δυστήνω.
 σὺ δ' ἄλλως φύσις συμπαθῆς ρῦσαι με τούτων πάντων
 μὴ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν σφαλμάτων μου, Χριστέ μου,
 ἀντιμετρήσης μοι πολλὰς ἐν κρίσει τὰς κολάσεις.

E 148

E 173

Λ 166

*
 * *

Ἦχος α'

2. Οἶμοι ψυχὴ τί ραθυμεῖς, τί προσδοκᾶς ἀθλία ;
 ἐγγίξει φθάνων ὁ κριτῆς καὶ σπεῦσον μεταγνῶνα

μήπως αἰσχύνῃς πληρωθῆς ἐνώπιον ἀγγέλων
καὶ τῆς χαρᾶς ἀποκλεισθῆς, τῆς δόξης τοῦ νυμφίου.
ναὶ ναὶ προκαταλλάγηθι, ψυχῇ, τῷ σῶ Δεσπότη.

*
**

E 148
Λ 166

Ἦχος α'

3. Ὑπὲρ ληστὴν καὶ Μανασσοῦν καὶ πόρνην καὶ τελώνην
φιλαμαρτήμων γερονῶς ἔπραξα, παντοκράτορ.
ἄλλην γὰρ ἄλλοις ἔπραξεν ἐκείνην ἁμαρτίαν,
ἐγὼ δὲ πάσας ἑμαυτῷ ὅλας ἐξεπραξάμην
καὶ φρίττω σου τὴν ἀπειλήν, πτοοῦμαι τὴν ὀργὴν σου.
ἀλλ' οἶδά σου τὸ συμπαθὲς καὶ τὴν μακροθυμίαν,
οἶδα θεομῶς ζητοῦντά σε τὴν ἐμὴν σωτηρίαν.
ὄθην κραυγάζω πεποιθώς, σῶτερ ἐλέησόν με.

E 148
E 173
Λ 166
I 185 φ. 276β

*
**
Ἦχος α'

4. Θρηνῶ καὶ κλαῖω καὶ πενθῶ καὶ τύπτω μου τὰ στέγνα
καὶ βρυχηθμούς καὶ μυκηθμούς καὶ κοπετούς ἐκπέμπω
ψυχῆς ἐκ μέσης ἐπειδὴν κατανοήσω, φίλοι,
τὴν τῆς ζωῆς μου τελευτὴν καὶ τῶν ἐναερίων
δαιμόνων τὴν ἐπίθεσιν τῆς καταδυναστείας.
οὐδεῖς μοι τότε βοηθὸς οὐ συγγενὴς οὐ φίλος
οὐκ ἀδελφός μου γνήσιος οὐτε πατήρ οὐ μήτηρ.
καὶ ποῦ λοιπὸν πορεύσομαι; πρὸς τίνα καταφύγω,
εἰμὴ πρὸς σὲ τὴν ἄχραντον Παρθένον καὶ μητέρα;

*
**

E 148
E 173
I 185 φ. 276

Ἦχος πλ. α'

5. Τὴν φοβερὰν σου, βασιλεῦ, δευτέραν παρουσίαν
πίστει καὶ φόβῳ προσδοκῶ, ἐξίσταμαι καὶ τρέμω
πῶς ἀτενίσω τῷ κριτῇ πῶς εἶπω μου τὰς πράξεις;
τίνα μεσίτην χρήσομαι, πῶς φύγω τὰς κολάσεις;
ἀπαγορεύων ἑμαυτὸν πρὸς σὲ νῦν καταφεύγω
σῶσόν με, σῶτερ, δωρεὰν δι' οἶκτον εὐσπλαγχνίας.

Ἦχος α'

Λ 166

6. Ρύπου μεστός ὢν τὴν ψυχὴν τῷ πλήθει τῶν σφαλμάτων
καὶ μεμνημένος τῆς πικρᾶς ἐκείνης καταδίκης
τίς γένομαι; ποῦ τράπομαι; ποῖ καταλύσω ὁ τάλας;
σύμμαχον τίني χρήσομαι; τίς δ' ἀρωγὸς οἰκείων;
τίς δὲ φίλων; ὃ τῶν ἐμοὶ ὀδύνων ἀποκειμένων!
ἀπείρηκα παντάπασι κλύδωνι τῶν πταισμάτων
καὶ πρὸς λιμένα, πάναγνε κόρη, θεογεννήτορ,
τῶν σῶν ἀφάτων οἰκτιρῶν σὺν τόλμῃ καταφεύγω.
καὶ γὰρ οὐκ ἄλλος βοηθὸς ὅτε Θεὸς δικάσει.

*
* *

Ἦχος . . .

Λ 166

7. Ἐξ ἀδεκάστου μου κριτοῦ, τοῦ συνειδότος λέγω,
δικαίως γὰρ εἰς γέενναν βληθήσομαι καὶ σκότος
καὶ τέρατα καὶ εἰς βρυγμὸν ὀδόντων καὶ σκολήκων.

*
* *

Ἦχος

Λ 166

8. Ὁ ποταμὸς τῶν δωρεῶν, ἀγνή, τῶν ἀκενώτων
πηγῆ πόμα ἢ βλύζουσα τῶν θείων χαρισμάτων
ναμάτων κόρυσον ἡμᾶς διψῶντας ἐναρέτων
καὶ μετανόας ὄχετῶ, ἐπιστροφῆς δακρύων
μὴ δεηθῶμεν ἐν φλογὶ τῆς γλώττης καιομένης
ἀκροβαφοῦς ἐν ὕδατι δροσίζοντος δακτύλου.

*
* *

Ἦχος

Λ 166

9. Θρηῆνον θρηνήσεις φοβερόν, ψυχὴ μου παναθλία,
βλέπουσα τὸν ἀδέκαστον κριτὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου
καθήμενον καὶ κρίνοντα πᾶσαν τὴν γῆν δικαίως
καὶ κατ' ἀξίαν ἕκαστον τῶν ἔργων ἀποδόντα.
οἴμοι, ψυχὴ μου, ταπεινή! πῶς φύγης τὰς κολάσεις
[τοὺς σκολήκας] καὶ τὸν πικρὸν φλογμὸν τὸν τῆς γέεννης;
Λοιπὸν ἀπόθου ἅπασαν κακίαν ψυχοφθόρον

καὶ πρὸς τὸν κτίστην βόησον Θεὸν τὸν πλάσαντά σε
καὶ ὡς φιλόανθρωπος Θεὸς ρῦσαί με τῆς γεέννης.

*
**

E 173
Λ 166
I 185 φ. 276

³ *Ηχος β'*

10. Εἰς νοῦν ἄν λάβω τῶν ἐμῶν ἁμαρτημάτων πλήθος
καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ἐνθυμηθῶ τὴν ὄραν
στένω, δακρῶω τῇ πολλῇ καρδίας ἀθυμία
κλονοῦμαι, συνταράσσομαι, συνέχομαι τῇ λύπῃ
καὶ πάλιν πρᾶττω τὰ δεινὰ τοῦ χρόνου συνηθεία.
ἄπερ φυγεῖν ἐπιζητῶ ταῦτα καὶ πάλιν πρᾶττω.
πότε ψυχὴ μου, τῶν κακῶν μακρόθεν ἀποστήσης;
καὶ κλαύσης ἄπερ ἔπραξες καὶ τύχης τῆς συγγνώμης;

*
**

³ *Ηχος*

Λ 166

11. Ὄταν εἰς νοῦν ἐνθυμηθῶ πάσας τοῦ βίου πράξεις
ἄς ἀμελῶς ὁ δαίλαιος ἔπραξα καὶ ραθυμῶς,
τύραννον ἔχω τὴν ἐμὴν συνείδησιν εὐθέως
ἐκπλήττομαι, δεδίττομαι, στένω, πενθῶ, δακρῶω
καὶ τὰς μενούσας με πικρὰς φαντάζομαι κολάσεις
σκώληκα τὸν ἀκοίμητον, τὴν φλόγα τῆς γεέννης
καὶ τῶν ὀδόντων τὸν βρυγμόν.
οἴμοι, ψυχὴ ταλαίπωρε, οἴμοι ψυχὴ μου κλαῦσον.

*
**

³ *Ηχος*

Λ 166

12. Δεύτερος φεῦ μοι! γέγονα ἄσωτος ἐν τῷ βίῳ
ἐκὼν κατεδαπάνησα τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς μου.
ὕλη παθῶν ἐκάλυψε καρδίας μου τὰς κόρας.
τί οὖν ποιήσω ὁ δεινός, πῶς βλέψω τὸν Δεσπότην;
ραδίως ἀπελεύσομαι εἰς πῦρ. τὸ τῆς γεέννης.
οἴμοι ψυχὴ ταλαίπωρε! πῶς φύγης τὰς κολάσεις;
στέναξον, πένθησον πικρῶς καὶ βόησον πρὸ τέλους·
Χριστέ μου Λόγε καὶ Θεὲ δέξαι με ὡς τὴν πόρνην
ὡς μόνος πολυέλεος καὶ συμπαθὴς οἰκτίρμων.

Ἦχος

Α 166

13. Ὄντως δακρύων ὄχετους ἐξ ὀφθαλμῶν προχέω
 ὅταν πταισμάτων πέλαγος ἐνθυμηθῶ, Παρθένε,
 καὶ κύματα κυρτούμενα πνοῇ παραπτωμάτων
 θρηνηῶ, δακρῶ, στεναγμούς ἐκ βάθους τῆς καρδίας
 βροντώδεις πλείστης μεθ' ὁρμῆς ὡς ἐκ νεφῶν ἐκπέμπω
 μὴ κεραυνὸς ἐξ οὐρανοῦ φοβούμενος ραγεῖη
 καὶ κατακαύσῃ μου τὴν ναῦν, τὸ σῶμα τοῦτο λέγω,
 καὶ κυβερνήτην τὴν ψυχὴν τοὺς οἴακας λιπόντα
 καὶ μὲ καθάπαξ τῷ βυθῷ προῖσεται τὸν τάλαν.

*
**

Ἦχος πλ. α'

Α 166

14. Πέλαγος πλέουσα, ψυχί, [τὸ] τῶν παραπτωμάτων
 οἴμοι βυθίζῃ κύμασιν, ἀθλία, τοῦ βορβόρου
 ὡς σκάφος κυλινδούμενον δεινῶς ἐν τῷ πελάγει
 καὶ καταποντιζόμενον τοῖς κύμασι τοῦ βίου.
 λιμνὴν πρόσδρομε λοιπὸν μητροπαρθένου κόρης
 καὶ φύγειας τὸν κλύδωνα φεῦ! τὸν ἀπατεῶνα
 καὶ τὴν κοπὴν τὴν φοβεράν, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

*
**

Ἦχος πλ. α'

Ε 148
Α 166

15. Ἄνθρωπε, θρήνησον πικρῶς καὶ στέναξον πρὸ τέλους
 καὶ ζήτησον τὴν ἄφεσιν τῶν σῶν παραπτωμάτων
 μνημόνευε διηνεκῶς τῆς τελευταίας ὥρας
 καὶ πᾶσα πρᾶξις πονηρὰ τάχιστα δραπετεύσει.
 οὐκ οἶδας γὰρ τὴν τελευτὴν ὅποια ὥρα ἔσται
 χαίρων, ἐσθίων, σπαταλῶν, διάγων ἀμερίμων
 ἥξει τὸ τέλος, ἄνθρωπε, καὶ ποῦ λοιπὸν πορεύσῃ;
 πρὸς τίνα τὴν καταφυγὴν ποιήσεις; φεῦ τοῦ πάθους!
 πρὸς τὴν Παρθένον τάχυνον τὴν τοῦ Θεοῦ μητέρα
 καὶ ταύτην ἐκδυσώπησον ἐξ ὅλης σου καρδίας
 τὴν δυναμένην σῶσαί σε κολάσεως ἀπάσης.

ᾠδὴ

Λ 166

16. Ἄνθρωπε, τίς ἢ πλάνη σου καὶ τίς ἢ ματαιότης;
οὐκ ἔγνωσ, οὐκ ἐσκόπησας τοὺς πρὸ σοῦ τεθνηκότας
πῶς ἅπαν πολυέραστος τούτοις οὐ συναπῆλθεν;
οὐ φίλος οὐδὲ συγγενής, οὐ πλοῦτος οὐδὲ δόξα
οὐ τῶν σωμάτων ἡδοναί, ἀλλ' οὐδὲ τῶν χρημάτων.
τί οὖν καθεύδεις τὸν βαθὺν τῆς ραθυμίας ὕπνον;
ἀνάστηθι, γρηγόρησον πρὸ τῆς τομῆς τοῦ τέλους
ἐλέωσαί σου τὸν κριτὴν ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων.

*
**

ᾠδὴ

Λ 166

17. Φρίττει καὶ τρέμει ἡ ψυχὴ τοῦ δυστυχοῦς μου σκίηνους
ἐνθυμιωμένη κατὰ νοῦν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου
πῶς ἀσπλαγχοὶ ρομφαίοντες ἄγγελοι εἰσελθόντες
χωρίσουσι τοῦ σώματος αὐτὴν τοῦ παναθλίου
καὶ πρὸς κριτὴν τὸν φοβερὸν ἄγουσι παραστήσαι,
ὃς δίκας ἐκποιούμενος τοῦ λόγου τῶν πρακτέων
εἰς γέενναν καὶ τάρταρον ἐκπέμπει τὸν φρικώδη.
τί οὖν ποιήσεις, ὦ ψυχὴ, πῶς φύγῃς τὰς κολάσεις;
Λοιπὸν ἐκ βάθους στενάξον καὶ θρήνησον πρὸ τέλους
καὶ τῶν κακῶν ὧν ἔπραξας ἀπόστηθι τελείως
καὶ φείσεται σοὶ ὁ Θεὸς διὰ τῆς μετανοίας.

*
**

Λ 166

18. Διὰ τὰ ἔργα μου τὰ δεινὰ
πάσης παρρησίας ἐστέρημαι,
καὶ κραζεῖν οὐ τολμῶ τὸ ἐλάσθητι.
ἀλλὰ σὺ μόνος οἶδας, Κύριε,
ἀφιέναι ἁμαρτίας
ἐλέησόν με, Κύριε, ἐλάσθητί μοι
διὰ τὰ ἔργα μου τὰ δεινὰ
καὶ ἐλέησόν με.

*
**

Λ 166

19. Κατανοῶν ἀβύσσους μου πολλῶν παραπτωμάτων
καὶ τρικυμίας τῶν παθῶν καὶ σάλου τῶν κυμάτων

καὶ κλύδωνάς μου τῶν παθῶν ψυχῆς τῆς ταλαιπώρου
 ἐκπλήττομαι τὸν ὄλεθρον καὶ τὸν βυθὸν προβλέπων
 ὡς σκάφος χειμαζόμενον ἐνδείκνυμαι, Παρθένε,
 τῆ ζάλη τῆ τῶν λογισμῶν μέλλω καταποντοῦσθαι
 κατανοῶν ἀβύσσους σου καὶ οἰκτιρισμῶν [τὸ πλήθος]
 προσφεύγω καὶ προσέροχομαι τῷ σῶ λιμένι, κόρη,
 ἐξάρπασόν με τῶν παθῶν, ρῦσαι με τοῦ κινδύνου
 ἵν' εἰς αἰεὶ δοξάζω σε τὴν κεχαριτωμένην.

E 148

E 173

I 185 φ. 282

Λ 166

*
*** *Ηχος πλ. α'*

20. Μετὰ κλαυθμῶν, μετ' ὄδυρμῶν ἐκτίκω μου τὸν βίον
 ὅτι τὸ πρὶν παράδεισον λαχὼν εἰς κληρουχίαν
 ἐξώσθην τούτου καὶ πρὸς γῆν ἐν λύπαις κατηνέχθην
 καὶ μετὰ ταύτην τὴν ποινήν ἄλλη με μένει δίκη
 φλογμὸς πυρὸς ἀκάματος, σκότος, ἀορασία,
 ἐξ ὧν με, πλάστα καὶ κριτὰ καὶ λυτρωτὰ καὶ σῶτερ,
 ἄρπασον, ἐλευθέρωσον, λύτρωσαι, ρῦσαι, σῶσον.

E 148

E 173

Λ 164

Λ 166

*
*** *Ηχος βαρῆς*

21. Ὦντως δακρῶν ἄξια τὰ πράγματα τοῦ κόσμου
 θρήνου καὶ πένθους καὶ κλαυθμοῦ καὶ στεναγμοῦ καὶ γόου
 ὄντως ἐστὶν Ἡράκλειτος βέλτιος Δημοκρίτου
 καὶ σύμπας ἄλλος ὁ πενθῶν ἀλλ' οὐ γελῶν τὸν βίον.
 ἀτιμὶς καὶ τέφρα καὶ καπνὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.
 ἄνθος εὐθές ἀπανθοῦν, φύλλον ἀντίκα ρέον.
 καὶ πῶς οὐ πάντη προσφυρὲς πενθεῖν ἐν τοῖς τοιοῦτοις :
 ὄντως δακρῶν ἄξια τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

*
*** *Ηχος πλ. β'*

Λ 166

22. Μὴ με στήσης ἐν ὄρα, Δέσποτα, κρίσεως
 μετὰ τῶν κατακρίτων ὄντα κατὰκριτον
 ἀλλὰ τὸν μικρὸν στεναγμὸν μου δεξάμενος
 σῶσόν με πρεσβείαις τῆς σῆς μητρὸς, οἰκτίρμον.

Λ 166

23. Οἶμοι, ψυχὴ, πῶς παραστῆς αἰσχύνῃς πεπλησμένη
τῷ ἀδεκάστῳ καὶ φορικτῷ βήματι τοῦ σωτήρος
ἔργοις καὶ λόγοις πταίσασα καὶ λογιμοῖς ἀτόποις.
τίς ὁ ρυσόμενός σ' ἐκεῖ μὴ μεταγνοῦσα ᾧδε ;
οὐδεὶς ὁ προστησόμενος, ἀθλία, μετανόει.

*
* *

E 173

Λ 166

Ἦχος βαρῆς

24. Θρήνησον, κλαῦσον, στέναξον, βόησον ἐκ βαθέων,
μεσίτην ἐπικάλεσαι τὴν ὑπέριμον κόρην
τῶν ἀποστόλων τὸν χορὸν τὰ τῶν μαρτύρων στίφη
τῶν ἀσκητῶν συστήματα καὶ πάντων τῶν ἁγίων
φιλάνθρωπος ὁ Κύριος Θεὸς μετανοούντων.

*
* *

Λ 166

25. Ἐν τῇ φορικτῇ παρουσίᾳ σου, Χριστέ,
μὴ ἀκούσωμεν οὐκ οἶδα ἡμᾶς.
τὴν γὰρ ἐλπίδα ἐπὶ σέ τῷ σωτῆρι ἐθέμεθα.
εἰ καὶ τὰ σὰ προστάγματα οὐ πρόττομεν
διὰ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν
ἀλλὰ φεῖσαι τῶν ψυχῶν ἡμῶν δεόμεθα.

*
* *

Λ 166

26. Τίς μοι τὸν θρηῆνον τὸν ἕμὸν παύση, θεογεννητορ,
τὸν τῆς ἡμῆς καρδίας ; ἄλλος οὐδεὶς μοι βοηθός.
δέξαι τὸν θρηῆνόν μου, ἀγνή, δέξαι τὰ δάκρυά μου
καὶ ρῦσαι πάσης ἀπειλῆς καὶ πάσης τρικυμίας
ὅτι πρὸς σέ κατέφυγον τὴν μόνην Θεοτόκον.

*
* *

Ἦχος . .

Λ 166

27. Ὄραν ἐκείνην τὴν φορικτὴν εἰς νοῦν ἐμβάλλω, σῶτερ,
ὅταν κριτῆς ὁ φοβερός καθήσης ἐπὶ θρόνον
τὰς πράξεις πάσας παριστῶν τῶν ἀπ' αἰῶνος πάντων
ἐλεγχομένων πράξεων καὶ βίβλων προτεθέντων
δέδοικα δ' ἐνθυμούμενος τὴν κόλασιν ἐκείνην.

ἅπαντα τοίνυν φανερὰ παρίστανται ἐκεῖσε,
ἀλλὰ τὸ τέλος μέμνησο, ψυχί, τὸ τοῦ θανάτου
καὶ σπεῦσον πρὸς φιλόανθρωπον, ἐπίστρεψον ταχέως
καὶ βόησον τὸ σῶσόν με δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν.

*
**

Λ 166

28. Νῆφε, ψυχί μου ταπεινή, καὶ σκόπησον τὸν βίον
καὶ φύλλαττε τῆς χάριτος τὴν παρακαταθήκη,
ἦν εἴληφας ἐκ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας
μήπως ὁ κλέπτης ἐπιστὰς τὸν πλοῦτόν σου κενώσῃ
καὶ σὺ λιμώξῃς ἐν καιρῷ τραπέζης ἀκηράτου.
μέχρι γὰρ τίνος ἠδοναί ; μέχρι δὲ τίνος πότοι ;
καὶ χρήματα καὶ κτήματα καὶ δόξα τῶν ἀνθρώπων ;
ἀπόστηθι τῶν πονηρῶν, ἐπίγνωθι τὸ πρέπον
καὶ στέναξον καὶ πρόσδραμε τῷ συμπαθεῖ Δεσπότῃ.
ὁ γὰρ τοῦ βίου σου τροχὸς ὑψώσας ὑποσπάσει
ἤξει καιρὸς μετὰ μικρὸν καὶ γνώσῃ μου τοὺς λόγους
ὄτε λυθήσῃ δυστυχῶς τῶν ἐπὶ γῆς φροντίδων.

*
**

Λ 166

29. Φοβήθητι τὴν φοβερὰν ἡμέραν, ὦ ψυχί' μου,
καὶ τῶν κακῶν ὧν ἔπραξας ἀπόστηθι τελείως
δάκρυσσον, στέναξον πικρῶς καὶ τάχυνον πρὸ τέλους
πρὸς τὴν Παρθένον τὴν ἀγνὴν καὶ μόνην Θεοτόκον
καὶ ταύτην δεξιώθητι δουλοπρεπῶς βοῶσα·
ἐλέησόν με, Δέσποινα Παρθένε Θεοτόκε,
τῶν ὀρθοδόξων ἡ ἰσχὺς καὶ τῶν πιπτόντων στάσις.
σύ μοι γενοῦ βοήθεια, ἐλπίς ἀηλιπισμένων.

*
**

Λ 166

30. Θρίνησον, κλαῦσον, ὦ ψυχί, τοῦ τέλους ἐπελθόντος
μήπως καυθῆς ὡς ἄχυρον δρεπάνῃ θερισθεῖσα
καὶ δένδρον ὡσπερ ἄκαρπον αὐχμῷ τῆς ἁμαρτίας
ξηρανομένη τῷ πολλῷ καὶ καύσωνι πταισμάτων
τὴν φοβερὰν ἐννόησον ὥραν τῆς καταδίκης
καὶ τὴν φωνὴν τοῦ δικαστοῦ Θεοῦ τοῦ πλάσαντός σε.

E 173

Λ 166

* *Ἦχος βαρὺς*

31. Ἰδοῦ, ψυχί, προσήγγισε τὸ τῆς ζωῆς σου τέλος,
 ἴδου τὸ βῆμα τὸ φοικτόν, ἢ κρίσις ἢ δικαία
 σὺ δὲ καθεύδεις ἐν βαθεῖ τῆς ἁμαρτίας ὑπνω
 τρουφῶσα, καταπίπτουσα, γελῶσα, χαννουμένη.
 πῶς τοίνυν τὴν ὑπερβολὴν ὑποστῆς τῆς αἰσχύνης ;
 ἢ πῶς τὴν ἀπαράκλητον ἀπόφασιν ἐνέγκης ;
 ἀλλ' ἀναστᾶσα δάκρυε καὶ μὴ καταρραθῆμι
 καὶ θρηγίνοις ἀναζώωσον σαυτὴν ἀπολωλυταῖν.

*
**

E 148

Λ 166

* *Ἦχος βαρὺς*

32. Πολλὰ πολλάκις πταίοντι μακροθυμεῖς μοι, Λόγε,
 πολλάκις ἁμαρτάνοντι, σῶτερ, οὐκ ἀποδίδεις·
 ἀλλ' ὡς Θεὸς ἁμαρτωλοῦ τὸν θάνατον μὴ θέλων
 ζητεῖς μου τὴν ἐπιστροφὴν¹ ἐν συντριμμῶ καρδίας.
 μὴ οὖν λέων ὁ ἄγιος ἀρπάσῃ τὴν ψυχὴν μου²
 μὴ ὄντος δυνατοῦ τινος αὐτὴν ἐξιλεοῦσθαι.
 ἠνόμησε καὶ Μανασσῆς ἀλλὰ κάκεινος λόγῳ
 μετανοήσας ἔλαβε λύσιν ἀνομημάτων.
 ἠρνήσατο καὶ μαθητῆς, ἀλλὰ δακρύσας πάλιν
 εὐθὺς καὶ τὴν συμπάθειαν ἐκ τῶν δακρύων εὗρεν.
 εἶπε τὸ «μνήσθητι» ληστής ἤκουσεν ἀντὶ τούτου
 σήμερον μετ' ἐμοῦ ἐντὸς τοῦ παραδείσου ἔσει.
 διὸ κἀγὼ κραυγάζω σοι· σῶτερ, ἐλέησόν με.

*
**

Λ 166

33. Ψυχί, τὸ ἐπιτίμιον συκῆς τῆς ξηρανθείσης
 φοβήθητι καὶ ποίησον καρπούς τῆς μετανοίας
 μήπως ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει
 ὡς ἀκαρπον ἐκπέμψῃ σε εἰς πῦρ τὸ τῆς γεέννης.
 καὶ γὰρ ὁ δίκαιος κριτῆς καθὼς εὗρη κρινεῖ σε
 καὶ φεῦ τῆς ἀποφάσεως τῆς φοβεραῆς ἐκείνης!
 μετὰ μωρῶν αἰδέσθητι παρθένων συνταγῆναι
 καὶ ταῖς φρονίμοις σύναπον σαυτὴν πρὸ τῆς ἐξόδου

¹ Ζητεῖς γὰρ μετ' ἐπιστροφῆς Κῶδ.² Μὴ γὰρ ὡς λέων ἄγιος ἀρπάσῃς τὴν ψυχὴν μου Κῶδ.

καὶ οὐ θρηνήσεις ἄπρακτα κρούουσα τὸν πυλῶνα.
καὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἔλεος, ψυχὴ μου, μετὰ μόνον.

* *
*

Λ 166

34. Ψυχὴ πολυαμάρτητε καὶ τετραυματισμένη
καὶ παντελῶς ἀσύνετε μηδὲως μεταγνοῦσα,
τί παραμένεις ἐμπαθῶς τοῦ βίου ταῖς φροντίσι
καὶ ταῖς ἀλύσεσιν αὐτοῦ στρεβλοῦσαι καθ' ἑκάστην;
ἀνάνηψον, ταλαίπωρε, βλέψον ἀξίως, βλέψον
καὶ μνήσθητι τῆς φοβερᾶς δευτέρας παρουσίας
καὶ τὸν κριτὴν τὸν φοβερὸν τὸν μέλλοντά σε κρίναι
φοβήθητι καὶ στέναξον καὶ θρήνησον καὶ κράξον·
ἐλέησόν με, βασιλεῦ Δέσποτα παντοκράτορ,
καὶ τῆς μελλούσης λύτρωσαι κολάσεως ἐκείνης.

*
* *

Λ 166

35. ὦ πῶς, Χριστέ μου, παραστῶ γυμνὸς τῷ βήματί σου
ὁ δαίλαιος [ὁ ἄθλιος] καὶ τετραχηλισμένος;
ἀλλ' ἔφοριξα τῆς φοβερᾶς μνησθεῖς ἐκείνης ὥρας,
σύντρομιον γέγονεν ἰδοὺ τὸ ταπεινὸν μου πνεῦμα.
τίς γάρ μοι τότε βοηθός, τίς ὁ ρυσόμενός με,
δικαιοκρίτα βασιλεῦ, τῆς σῆς δικαίας δίκης;

*
* *

E 148

Ἦχος πλ. α'

Λ 166

36. Ὅταν εἰς νοῦν τὸ φοβερὸν κριτήριον, Χριστέ μου,
τῆς σῆς δευτέρας δι' ἐμὲ καθόδου, σῶτερ, λάβω
φρίκης ἀπάσης ἐμπλεως γίνομαι παραχωρήμα
καὶ πρὸ τῆς ἀποφάσεως ἀπόφασιν λαμβάνω.

*
* *

E 148

Ἦχος πλ. δ'

Λ 166

37. Τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς παρασυρθεῖς ὁ τάλας
καὶ πρὸς ἀτόπους ἡδονὰς ἀφρόνως ἀποκλίνας
πάθεισιν οἴμοι! γέγονα αἰχμάλωτος αἰσχύνης
καὶ κεῖμαι πτόμα χαλεπὸν παίγνιον τῶν δαιμόνων.
ἀλλὰ σὺ φθάσας ὁ πολὺς ἐν οἰκτιρμοῖς, Θεέ μου,

τῆς τούτων ἐλευθέρωσον δεινῆς μου τυραννίδος
καιρὸν διδοὺς ἐπιστροφῆς καὶ συντριβὴν καρδίας.

*
**

Λ 166

38. Ὅταν τὸν νοῦν ὡς δικαστὴν τῶν ἔργων παραστήσω
καὶ τὴν ἐμὴν συνείδησιν εἰσφέρω λογοδότην
σύννου ὄρω καὶ κατηφῆς τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνης
οὐδὲ τολμῶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν οὐρανὸν ἐμβλέπειν
ἀλλ' ἠδονῶν ἢ κάμινος [ἀμέτρως] ἀναφθεῖσα
ἐκκαίει με, καθέλκει με, τοῖς ἀπηγορευμένοις.
οἴμοι ψυχὴ κατὰκριτε, πῶς παρατρέχεις μάτην!
πῶς τῆς μελλούσης ἀπειλῆς ἐκφύγης τὰς εὐθύνας!

*
**

Λ 166

39. Ἄνθρωπε, στέναξον πικρῶς, κλαῦσον ἀπὸ καρδίας
ἴδε τὰ μέλλοντα δεινὰ τὰ ἀναμένοντά σε
καὶ τὴν φοικτὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τὴν μεγάλην.
κριτῆς Θεὸς ὡς ἄνθρωπος κἀθήται ἐπὶ θρόνου
οὐκ ἔστ' ἐξομολόγησις ἐκεῖ οὔτε δυνάστης.
πάντα γὰρ φοικτῆς γέμοντα, ἐπιστροφή οὐκ ἔστιν.
ὁ συγγενῆς οὐ δύναται οὐ φίλος βοηθῆσαι.
τί οὖν ἡμεῖς ποιήσωμεν οἱ πταίσαντες ἀμέτρως;
πρὸς τὸν Δεσπότην δρᾶσωμεν Θεὸν τῶν πάντων κτίστην
τὰς ἀνομίας τε ἡμῶν βοήσωμεν καὶ πράξεις
εἰς τέλος τῆς γεέννης τε πυρὸς τε τοῦ ἀσβέστου
ἡμᾶς πάντας ἀπάλλαξον σὸν πλάσμα μὴ παρίδης
προσεβείαις τῆς τεκούσης σε πανάγνου Θεοτόκου.
ταύτης ἡμεῖς θαρροίημεν βεβαίαν τὴν ἐλπίδα
ἐπεὶ τὴν σάρκα ἔλαβες ἐκ κόρης ἀπειράνδρου.

*
**

Λ 166

40. Ψυχὴ μου, θρήνησον πικρῶς, κλαῦσον ἀπὸ καρδίας
καὶ στέναξον καὶ δάκρυσον ἡγγικέ σου τὸ τέλος
καὶ τῷ Κυρίῳ βόησον ἐν κατανύξει οὕτως·
ἡμάρτηκα, παμβασιλεῦ, ὑπὲρ ληστὴν καὶ πόρνην,
ἠνόμησα ὡς Μανασσοῦς καὶ ὑπὲρ τὸν τελώνην
καὶ τρέμω τὴν ἀπόφασιν τὴν φοβερὰν ἐκείνην.
οἴμοι! τίς γένωμαι; βαβαὶ πῶς φύγω τὰς κολάσεις!

Λοιπόν, Χριστέ φιλόανθρωπε, πρεσβειαις τῆς ἀχράντου
καὶ πανυμνήτου σου μητρὸς καὶ κεχαριτωμένης,
ἦν ἀνυμιουῖσιν οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν ἀπαύστως
ἡ γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν γῆ καὶ πᾶν γένος ἀνθρώπων,
ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ ἔλεός σου.

*
**

Λ 166

41. Δέξαι καὶ πάλιν, Δέσποτα, δέησιν σου ἱκέτου
καὶ στεναγμοῦς καὶ δάκρυα ἐκ βάθους τῆς καρδίας.
κλίνω μου γόνυ πρὸς τὴν γῆν καὶ τύπτω μου τὰ στέρνα,
βρέχω τοῖς δάκρυσιν αὐτὴν ἐκλιπαρῶν καὶ λέγων·
ἀπηλπισμένον δέξαι με καὶ τεταπεινωμένον
νενίκηκα ὁ ἄθλιος τοὺς πάλαι Νινευίτας,
τὸν Μανασσῆν καὶ ἄσωτον πόρνην καὶ τὸν τελώνην
καὶ τὸν ληστήν τοῖς πταίσμασιν ὁ τάλας, ζωοδότα,
ἀλλ' ὡς ἐκείνους ἔσωσας, φιλόανθρωπε [Χριστέ μου],
οὕτω καὶ ἐμὲ συγχώρησον ὡς μόνος ἐλεήμων.

*
**

42. Ἀδάμ ὁ φύλαξ τῆς Ἐδὲμ φαγὼν ἀπὸ τοῦ ξύλου
κρύπτεται μὲν ἀπὸ Θεοῦ μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην
συκῆς δὲ κάθηται γυμνὸς ἐνδεδυμένος φύλλα·
διὸ καταδικάζεται μεγίστην ἐξορίαν
τροφῆς τοῦ χώρου τῆς Ἐδὲμ ἀπελαθεὶς ἀθλίως.
ὦ τί σοι γέγονεν, Ἀδάμ γένους ἡμῶν προπάτορ !

Ἦχος α'

E 173

I 185 φ. 287

Λ 166

E 108

Μέλος Καμπάνη καὶ Ἀνδρονίκου

καὶ Κουκουξέλη (ἀπὸ τοῦ στίχου « Ἀλλὰ πενθῶν,
ἀλλὰ θρηγῶν »)

43. Ριφεὶς Ἀδάμ ἐκ τῆς Ἐδὲμ τροφῆς τῆς ἀκηράτου
ἐκάθησεν ἀπέναντι περιπαθῶς δακρύων,
ἀλλὰ πενθῶν ἀλλὰ θρηγῶν τὴν εἴσοδον οὐχ εὔρεν.
τροφῆς δ' ἐγὼ τῶν ἀρετῶν ἐκπίπτων καθ' ἡμέραν.

εὐρίσκω τὴν εἰσέλευσιν ἐν σταλαγμοῖς δακρύων.
ὦ παραδόξου χάριτος! ὦ φιλανθρώπου τρόπου!

*
**

Λ 166

44. Πιστεύω εἰς τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν, Λόγε,
κηρύττω σου τὰ θαύματα καὶ σὲ Θεὸν δοξάζω
τιμῶ τὰ πάθη, τὴν ταφήν, τὴν ἔγερσιν δοξάζω
τὴν ἔνδοξον ἀνάληψιν ὑμῶν καὶ μεγαλύνω
ἐκδέχομαι καὶ τὴν φρικτὴν δευτέραν παρουσίαν.
Ἰδοὺ γὰρ ἤξει, βασιλεῦ, κριτὴς ἐξ οὐρανόθεν
τοὺς μὲν ἀπάγων πρὸς τὸ φῶς, τοὺς δὲ πυρὶ φλογίζων
κρίνων, εὐθύνων ἅπαντα ἐκάστου τὰ πρακτέα.
σῶσόν με, σῶτερ, σῶσόν με τῆς σῆς μητρὸς πρεσβείαις.
45. Ἦγγικεν ἔφθασε, ψυχὴ... Ε 148 (πλ. δ').
46. Οὐδεὶς μοι τότε βοηθὸς... Ε 173. (ἦχος βαρὺς).
47. Πᾶσα πνοή... (ἦχος α') Ε 148.
48. Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών (ἦχος α') Ε 148.

Καὶ τσαῦτα μὲν τὰ εὐρεθέντα εἰς τοὺς Λαυριωτικὸς κώδικας
ἔργα τοῦ μαΐστορος Κουκουζέλη, ὅστις δαπανηθεὶς ὡς λαμπὰς ἐν τῇ
ἱεροῦ τέχνῃ καὶ ἀσκητικῶς ἐν δοσιότητι τὸν βίον διανύσας, κατετάχθη ὑπὸ
τῶν Λαυριωτῶν πατέρων μεταξὺ τῶν ἁγίων ἑορταζόμενος τὴν α' Ὀκτω-
βρίου. Τὴν Ἀκολουθίαν τούτου συνέταξε Διονύσιός τις, προσκνητητὴς τῆς
Λαύρας ἐπιγραφόμενος καὶ ἄγνωστος ἀλλαχόθεν. Ἡ ἐν λόγῳ Ἀκολουθία
στηρίζεται εἰς τὰ ὑπὸ τῆς «Διηγήσεως» λεγόμενα χωρὶς νὰ συνεισφέρει
νέον εἰς τὸν βίον τοῦ Κουκουζέλη. Ὅχι ἦττον ἐξαιρεται δι' αὐτῆς τὸ
μέγα αὐτοῦ μουσικὸν τάλαντον καὶ ὁ ἐν ἀσκήσει διανυθεὶς ἐν τῇ Λαύρα
βίος καὶ ἐλλείπει παντὸς ἄλλου ἐγκωμίου ἢς γίνῃ γνωστὸς ὁ στέφανος
τοῦ εὐλαβοῦς τούτου προσκνητοῦ τῆς Λαύρας, μέχρις οὗ κατορθωθῆ ἢ
ἀνέγερσις λαμπροτέρου μνημείου εἰς τὸν μετὰ τὸν Δαμασκηνὸν περιφα-
νέστερον ψάλτην καὶ μελωδὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

Α Κ Ο Λ Ο Υ Θ Ι Α
 ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ
 ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΡΙΟΙΣ ΤΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ
 ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΑΘΩ ΑΣΚΗΣΑΝΤΟΣ

(Ψαλλομένη τῇ Α΄ Ὀκτωβρίου)

Ποίημα Διονυσίου προσκυνητοῦ Λαύρας

Εἰς τὸν Ἑσπερινὸν

Στιχηρὰ

Ἦχος δ' Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν

Τὸ ἠδύφωνον ὄργανον
 τὴν κιθάραν τὴν εὐθυθμον
 λιγυρὰν κινύραν τε τὴν ἠδύπνοον
 τῶν μουσικῶν τὸ ἀγλαῖσμα
 5 καὶ μέγαν διδάσκαλον
 ἐπαινέσωμεν, πιστοί,
 μελιφθόγγοις ἐν ᾗσμασι
 χαίροις λέγοντες
 μουσικῆς θείας τέμενος καὶ οἶκος
 10 ἁρμονίου μελωδίας,
 ᾧ Ἰωάννη πατὴρ ἡμῶν.

*
 * *

Ἐν τῇ γῆ τὸ πολίτευμα
 ἐσχηκῶς κατεκόσμησας
 ἐκκλησίας ἅπαντα τὰ συστήματα
 15 τοῖς μελιρρύτοις σου ᾗσμασι,
 θεόφρον πατὴρ ἡμῶν,
 οἷς ἀνέμελπες Θεὸν

τῶν προσευχομένων κατατέρπουσα
 50 δυνὰς ἄσματιζουσα
 ᾧδὰς τὰς τοῦ Πνεύματος
 ᾧ Κουκουζέλη
 Ἰωάννη πατὴρ ἡμῶν
 καὶ Γρηγόριε
 55 δομειστικῶν ὁ ἔξαρχος
 νόες οἱ μουσικώτατοι
 οἱ λύχνοι οἱ ἄσβεστοι
 τῆς μουσικῆς οἱ τὰ μέλη
 ἔναρμονίως κοσμήσαντες
 60 καὶ νῦν μετ' ἀγγέλων
 μελωδοῦντες θεῖαν χάριν
 ἡμῖν αἰτήσασθε.

*
* *

Ἄσμα μελισταγῆς καὶ τερπνὸν
 τῆ παναχράντῳ ἐνεγκῶν Θεομήτορι
 65 ἀγγέλων μιμήσει, πάτερ,
 τῆς εὐλαβείας μισθὸν
 ἐκομίσω πάλαι χρυσοῦν νόμισμα
 ἐν Λαύρᾳ τοῦ Ἁθῶνος,
 Ἰωάννη πατὴρ ἡμῶν,
 70 ἐν ἧ' χάριων διήνυσας
 τὰ ἐπίπονα
 τῆς ἀσκήσεως σκάμματα
 ἔνθα καὶ τὸ πολυάθλον
 κατάκειται σῶμά σου
 75 χάριν βραβεῦον τοῖς πᾶσι
 τοῖς σὲ τιμῶσι, μακάριε,
 καὶ πόθῳ ἕμνοῦσι
 τὴν σεβάσμιον καὶ θεῖαν
 μνήμην σου πάντοτε.

*
* *

80 Κόσμου καταλιπὸν τὰ τερπνά
 ἐν τῇ τοῦ Ἁθῶνος μονῇ κατεσκήνωσας
 καὶ ταύτης ναῶ τῷ θείῳ
 χοροστατῶν εὐλαβῶς

- τῶν τὸν Θεὸν αἰνούντων προηγούμενος
85 σαφῶς ἐχρημάτισας
δομestikων ἀγλάισμα
καὶ τῆς Παρθένου
μελετῶν τὰ ἐγκώμια
ἐμελώδησας
90 ἐπαξίως, μακάριε,
ἢ καὶ προσδεξαμένη σου
τὸν πόθον τὸν ἔνθεον
ἀντιβραβεύει χρυσῶ σοι
ὡς ἐν ἐκστάσει, Γρηγόριε,
95 ἦ νῦν ἐκδυσώπει
δωρηθῆναι τοῖς σοῖς δούλοις
πταισμάτων ἄφεσιν.

Ἔ τ ε ρ α

Ἦχος α' Τῶν οὐρανίων ταγμάτων

- Τοῦ θείου πνεύματος χάρις
ἢ ἀνεξάντλητος
100 σαφῶς τοῖς χεῖλεσί σου
ἐξεχύθη, παμμάκαρ·
διὸ ἁσμάτων ρεῖθρα θεοτερπῶν
ὡς μουσουργέτης πανάριστος
ποταμηδὸν ἐπαφήκας
105 τὴν τοῦ Χριστοῦ
ἐκκλησίαν καταρδεύοντα.

*
* *

- Τῆς μουσικῆς ἁρμονίας
τὴν καλλιέπειαν
τῇ τῆς ψυχῆς ἐνώσας
110 εὐλαβεῖ διαθέσει
ἄσματα καὶ ὕμνους προσῆξας Θεῶ
ὡς θυμίαμα εὐοσμον
καὶ ὡς εὐπρόσδεκτον δῶρον
καὶ ὡς σεπτὸν
115 τῶν σῶν πόνων ἀκροθίνιον

Τῶν σῶν ᾠσμάτων ἡ λύρα
 ἢ παναρμόνιος
 τοῖς μελωδοῦσι πᾶσιν
 ἀφορμὴ θείων ὕμνων
 120 πρόκειται, παμμάρω, ἐν ἧ τὰ αὐτῶν
 προσεφαρμόζοντες ἄριστα
 μέλη δοξάζουσι πάντοτε
 ἐμμελῶς
 τὸν δοξάσαντά σε Κύριον.

Ἰδιόμελα

* Ηχος πλ. β'

125 Τῶν μουσικῶν τὴν καλλονὴν
 τῶν μελωδῶν τὸ κλέος
 τὴν βρῦσιν τῶν ᾠσμάτων
 καὶ μουσικῆς τὴν πηγὴν τὴν μελίρρυτον
 συνελθόντες, ὧ φιλέορτοι,
 130 ᾠσματικοῖς ἐγκωμίοις
 καταστέψωμεν λέγοντες·
 χαίροις τῶν θεσπεσίων ᾠδῶν κιθάρα λιγυρά,
 Ἰωάννη πατῆρ ἡμῶν·
 χαίροις τὸ τερπνότατον ἄκουσμα
 135 τῆς θείας ἐκκλησίας
 καὶ ἐντρύφημα ἡδιστον·
 χαίροις ἑναρμόνιος λύρα
 καὶ εὐρυθμος θεοτερπῶν ᾠσμάτων.
 ἀλλ' ὧ πάτερ τρισόλβιε,
 140 μὴ ἐλλείπης πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Κύριον
 τῶν ἐκ πόθου τελούντων
 τὸ ἱερόν σου μνημόσυνον.

*
**

* Ηχος δ'

Τὸ ἐμπιστευθέν σοι τάλαντον
 τῆς μουσικῆς καλλιπερίας πλεονάσας, θεόληπτε,
 145 πάντα σου τὸν βίον μελέτην
 θεοπρεπῶν ᾠσμάτων πεποίηκας·

διὸ τοῖς ἀμμιήτοις σου ἀριστουργήμασιν
οἱ τὸν Θεὸν αἰνοῦντες καλλωπιζόμενοι
τὴν σεπτὴν ἐκκλησίαν
150 μελωδικῶς καθηδύνοντες
μετ' εὐφημίας γεραίρουσι
τὴν σὴν σεβάσιμον μνήμην
ἐν ἧ̄ δυσώπησον Χριστὸν τὸν Θεὸν
τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

*
**

Ἦχος πλ. δ'

155 Δαυϊτικῶς τὴν τῶν ἁσμάτων σου
πνευματικὴν κινύραν
ἀνακρουόμενος, ὅσιε πάτερ,
παραρριπτεῖσθαι μᾶλλον
ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἡρετίσω
160 ἢ κατοικεῖν ἐν σκηνώμασι τῆς ματαιότητος
καὶ Μωσαϊκῶς τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλὴμ ἐκδεχόμενος
προεῖλου συγκακουχεῖσθαι
τοῖς τῷ Θεῷ δουλεύουσιν
ἢ πρόσκαιρον ἔχειν
165 τῶν τοῦ βίου ἡδονῶν τὴν ἀπόλαυσιν·
διὸ γνησίως δουλεύσας τῷ Θεῷ
καὶ τὰ τῶν πόνων ἔπαθλα ἐν οὐρανοῖς ἀπολαβόν,
πρέσβευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

*
**

Ἦχος β'

Ἐν τῷ σκηνώματι τοῦ Κυρίου σου
170 καὶ ἐν ὄρει ἁγίῳ αὐτοῦ κατεσκήνωσας,
Ἰωάννη παμμακάριστε·
ἀμέμπτως γὰρ ἐν βίῳ περιεπάτησας
καὶ δικαιοσύνην ἐξασκήσας
τῷ κρεῖττονι τὸ χειρὸν καθυπέταξας·
175 διὸ παρησίαν πρὸς Θεὸν κεκτημένος
μὴ ἀποκάμῃς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῷ πρεσβεύειν
τοῦ οἰκτιρῆσαι καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

*Εἰς τὸν Ὁρθρον**Κάθισμα**Ἦχος γ'. Τὴν ὠραιότητα*

Τοῖς μελιρρύτοις σου
 ἄσμασιν, ὅσιε,
 180 ὑπερεφαιδρυνας
 πιστῶν τὸ σύστημα
 ἐν ψαλμοῦδαις καὶ εὐχαῖς
 καὶ θείαις δοξολογίαις.
 μέλι ἀποστάζει γὰρ
 185 σῶν χειλέων ἐν χάριτι
 θέλγον τῇ γλυκύτητι
 τὴν ψυχὴν καὶ διάνοιαν
 τῶν εἰλικρινεῖ διαθέσει
 ἐγκεμένων τοῖς σοῖς πονήμασιν.

*
***Ἄλλο: ὁμοιον*

190 Τὰ ἐπουράνια
 κάλλη, μακάριε,
 ἐνοπτριζόμενος
 ἐφέσει κρείττονι
 ὄλον τὸν πόθον πρὸς Θεὸν
 195 εἰλικρινῶς ἀνέτεινας
 καὶ καταφλεγόμενος
 τῷ αὐτοῦ θείῳ ἔρωτι
 πᾶσαν ἀπεμάρανας
 τῶν ματαίων τὴν ἔφρσιν
 200 καὶ νῦν τῷ ποθουμένῳ ἐνούμενος
 μὴ ἐπιλάθῃ τῶν τιμώντων σε.

*
**Ἄλλο

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ
 Ἀπεριστρόφω λογισμῷ διανύσας

τὴν στενωτάτην τῆς ἀσκήσεως τρίβον
εἰς παραδείσου πλάτος κατεσκήνωσας
205 ὕμνον τὸν τρισάγιον
τῷ Θεῷ σὺν ἀγγέλοις
μέλπων, χαριτώνυμε,
ἀκορέστῳ ἐφέσει·
ᾧ παρεστὸς μνημόνευε ἡμῶν
210 τῶν μεμνημένων σε πόθῳ, μακάριε.

*
* *

Ἄ λ λ ο

Ἦχος α'. Τὸν τάφον σου σωτήρ
Ἡδύφωνος ἀλλὸς
μεγαλόφωνος σάλπιγξ
κιθάρα μελουργὸς
λιγυρὰ θεία λύρα
215 κινύρα παναρμόνιος
μουσικώτατον ὄργανον
ἐμπνεόμενον
τοῦ Παρακλήτου ταῖς αὔραις
ἀναδέδειξαι,
220 ὦ Ἰωάννη, καὶ θέλγεις
ἡμῶν τὰ νοήματα.

Ὁ Κ α ν ὦ ν

οἶ ἡ ἀκροστιχίς

« Ὑμνοὶς τιμάσθῳ εὐλαβῆς Κουκουζέλης »

Ποίημα Διονυσίου προσκυνητοῦ Λαύρας

Ἦχος πλ. δ'. Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ

Ὁδὴ α'

Ὑμνον τῷ φωτοδότῃ,
πάτερ, ἐν τῇ μνήμῃ σου προσάγοντες
φωτισμὸν ἐξαιτοῦμεν
225 δωρηθῆναι ἡμῖν ταῖς πρεσβεΐαις σου.

Μόνον ἐπιποθήσας
τὰ μηδόλως, πάτερ, διαρρέοντα
κατεφρόνησας κόσμου
τῶν ἡδέων τελείῳ φρονήματι.

*
* *

230 Νόμοις τοῖς τοῦ Δεσπότη,
πάτερ, πειθαρχῶν τὸν ἐν τοῖς μέλεσι
στρατευόμενον νόμον
ὡς ἐχέφρων τελείως ἐνίκησας.

*
* *

235 Ὅλην μου τὴν οὐσίαν
διὰ σοῦ, Παρθένε, ἐκαινούργησεν
ὁ ὑπέρθεος Λόγος
συντριβεῖσαν κακία τοῦ ὄφρεως.

*
* *

Ῥδὴ β'. Οὐρανίας ἀψίδος
Ἰσχυρότατον ὄπλον
τὸ τοῦ σταυροῦ τρόπαιον
240 ἐν χερσὶ κατέχων ἀνδρείως,
πάτερ, ἐχώρησας
πρὸς νοητὴν συμπλοκὴν
τῆς νοεραῆς σατραπείας,
ἦν περ καὶ κατέρραξας
245 σθένει τοῦ Πνεύματος.

*
* *

Σταθερᾷ διανοίᾳ
καὶ λογισμῶ σῶφροσι
σάρκα ἀπηρνίσω καὶ κόσμον
καὶ κοσμοκράτορα
250 καὶ ἀνυψώσας τὸν νοῦν
πρὸς μυστικὰς θεωρίας
σκεῦος ἐχρημάτισας
τοῦ θείου Πνεύματος.

*
* *

Τὸ τοῦ Ἁθωνος ὄρος

255 καταλαβεῖν ἔσπευσας
 τῆς ἀγιωσύνης τῇ κλήσει
 τὸ σεμνυνόμενον
 ἔνθα σπουδάζων λαθεῖν
 κενοδοξίας τὸν ὄφιν

260 κτείνας ταπεινώσεως
 τρόπαιον ἡγείρας.

*
 **

Ἱερὰς ἀναβάσεις
 ἐν τῇ ψυχῇ θέμενος
 ὕμνους ἐμελόδεις εἰς δόξαν
 265 τοῦ παντοκράτορος
 ἐν κατανύξει ψυχῆς
 καὶ τῆς πανάγνου Παρθένου
 ἥ περ δεξαμένη σου
 τὸν πόθον ἡμειψε.

*
 **

Ῥοδὴ γ'. Εἰσακήκοα Κύριε

270 Μουσικὸν θεῖον ὄργανον,
 πάτερ, χρηματίσας καὶ ἑναρμόνιον
 πρακτικῶς μέλη θεόφθογγα
 τοῖς πιστοῖς ἀφθόνως καταλέλοιπας.

*
 **

Ἄνυμνῶν τὸν φιλάνθρωπον
 275 ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς ἐφαίδρυνας
 μελιρρῦτοις μελωδίμασιν
 ἐκκλησίας, πάτερ, τὰ συστήματα.

*
 **

Συμμαχία τοῦ Πνεύματος
 280 πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν ἐξήσκησας,
 θεοφόρε χαριτώνυμε,
 καὶ ἐν γῆι πρᾶεων κατεσκήνωσας.

*
 **

Θεοτόκε πανύμνητε,

τῶν σὲ γεραιρόντων τὸ ἀγαλλίαμα
 γενοῦ σκέπη καὶ βοήθεια
 285 τῶν ἐν περιστάσει καὶ ἐν θλίψεσιν.

*
 * *

Ῥδὴ δ'. Ἴνα τί με ἀπόσω

Ὡς θεόφθογγος λύρα
 λιγυροῖς ἐν ἄσμασι τὰ θεῖα λόγια
 μελωδῶν, παμμάκαρ,
 διεγείρεις πρὸς ἔνθεον ἔρωτα
 290 τοὺς ἐν ψαλμωδαίς
 θεοφιλῶς ὑμνολογοῦντας
 τὸν Θεὸν καὶ παννύχοις ἐν στάσεσιν.

*
 * *

Ἐσταυρώθῃς τῷ κόσμῳ
 καὶ ὁ κόσμος αὐθις δέ σοι συνεσταύρωται
 295 τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων
 ἀκλινεῖ διαθέσει ἀράμενος
 καὶ ἀνεπιστρόφως
 τὴν τῆς ζωῆς ὁδεύσας τρίβον
 πρὸς σκηναὶς οὐρανίους κατῴκησας.

*
 * *

300 Ἐλικῆς προσπαθείας
 πᾶσαν ὑπεξέφυγες τὴν ματαιότητα
 ὀλοσχερεῖ πόθῳ
 τοῦ Χριστοῦ τὴν πτωχείαν ἐλόμενος
 διὸ βασιλεία
 305 τῶν οὐρανῶν σε ὑπεδέχθη
 ὡς ἡ ἐπαγγελία, μακάριε.

*
 * *

Λαλιαὶ θεηγόρων
 ἄνωθεν τὰ σύμβολα τὰ σὰ προήγγειλαν
 ὁ δὲ σὸς θεράπων
 310 ἄσματίζων συντόνως ἀνέμελλε

τὰ σὰ μεγαλεῖα
ὄν καὶ νομίσματι χρυσέῳ
ἐπιστᾶσα, Θεόνυμφε, ἤμειψας.

*
**

Ῥδὴ ε'. Ῥβυσσος ἀμαρτιῶν

Ῥσμοσι μελωδικοῖς
315 καθηδύνων τῶν πιστῶν τὰς χορείας
ἐν προσευχαῖς, παμμάκαρ,
καὶ παννύχοις ἐν στάσεσιν
ἐπαλείφεις εὐφυῶς
ψυχῆς τὸ πρῶθυμον καὶ κουφίζεις
320 τῆς ἀγρυπνίας τὸ ἐπίπονον.

*
**

Βίον τὸν ἀσκητικὸν
ἀρετῆς περιουσίᾳ προκρίνας
τῶν χαμαιζήλων, πάτερ,
ἡδονῶν κατεφρόνησας
325 καὶ τὸν Ῥθω ἐπιβάς
τῇ τούτου ᾠκησας θεία Λαύρα
ἧ καὶ τὸ σῶμά σου κατὰκειται.

*
**

Ῥντλησας ὡς ἐκ πηγῆς
τὴν τοῦ Πνεύματος, πανόλβιε, χάριν
330 ἐν κατανύξει μέλπων
τὰ θεόφθεγκτα λόγια
καὶ ὡς ἄγγελος ἀεὶ
ἔδοξολόγεις Θεὸν τῶν ὄλων
τῷ τρισαγίῳ μελωδήματι.

*
**

335 Σύμφωνον ὡς ἐφικτὸν
ταῖς ἀγγέλων ἱεραῖς ὑμνωδίαις
τῇ παναχαράντῳ κόρη

μελωδῶν μέλος ἔνθεον
 διαθέσει εὐλαβεῖ
 340 ταύτην κατεῖδες ὡς ἐν ἑκστάσει
 ἀντιβραβεύουσαν τὸν πόθον σου.

*
 * *

Κο ν τ ά κ ι ο ν

ᾠδὴ β'. Τὰ ἄνω ζητῶν

Τῷ πόθῳ Χριστοῦ
 τρωθεῖς, χαριτώνουμε,
 ὑπῆλθες σπουδῇ
 345 ἀσκήσεως τὸ στάδιον
 καὶ σχολάζων ἐν ὕμνοις
 καὶ ἁσμάτων ᾠδαῖς, νῦν ἀπελίηφας
 τὰ ἔπαθλα ἐν οὐρανοῖς
 πρεσβεύων ἀπαύστως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Ὁ ο ἰ κ ο ς

350 Τὸν τοῦ Κυρίου ἐλαφρότατον ζυγὸν
 ἀναλαβόν, χαριτώνουμε Ἰωάννη,
 εἰς οὐδὲν ἐλογίσω τὰ τοῦ κόσμου τεργνὰ
 ὑποκύψας δὲ μάλα προθύμως
 τῷ τῆς ὑπακοῆς ζυγῷ
 355 ἐν τῇ τοῦ Ἁθωνος σεβασμῆς Λαύρα
 καὶ τῷ Θεῷ μόνος γινωσκόμενος
 τῆς τῶν ἀλόγων θρεμμάτων νομῆς ἐπιστίμονα
 σαντὸν οἰκονομικῶς προτέθηκας
 ἀλλ' ὁ ἐπαγγειλάμενος ἐν τῷ φανερῷ
 360 ἀντιβραβεύειν τοὺς ἐν κρυπτῷ αὐτῷ δουλεύοντας
 κήρυκας τῶν κατὰ σέ
 τὰ ἄλογα ζῶα ἐναπέφηνε
 θάμβει συσχεθέντα
 καὶ πρὸς σέ ἀκλινῶς ἀτενίζοντα
 365 ἐν τῷ ψάλλειν σε μέλος ἐναρμόνιον,
 διὸ ἐν τάξει τῶν αἰνούντων
 τὸν Κύριον προχειρισθεῖς
 καὶ θεαρέστως βιώσας

πρὸς οὐρανὸν μεταβέβηκας
370 πρεσβεύων ἀπαύστως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

*
* *

Ῥδὴ σί'. Παῖδες Ἑβραίων ἐν καμίνῳ

Κόσμος ἐδείχθης ἐκκλησίας
μελιρρῦτοις σου πονήμασι, τρισμάκαρ,
ἦ καὶ νῦν τοῖς πιστοῖς
τὴν τούτων μελωδίαν
375 προτιθεμένη ἄσματα
τὸν δοτῆρα ἀναπέμπει.

*
* *

Ὅλος μετάρσιος ἐγένου
ὄλος ἐνθους τῷ Θεῷ συνηνωμένος
μελωδῶν εἰς αἰεὶ
380 τὰ θεῖα μεγαλεῖα
ἀναβοῶν, θεσπέσιε,
ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

*
* *

Ὑλην τὴν κάτω φθειρομένην
ἐβδελύξω ὥσπερ σκύβαλα, θεόφρον,
385 καὶ ὑψώσας τὸν νοῦν
πρὸς οὐρανὸν ἐβόας
εὐλογητὸς εἶ Κύριε
ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

*
* *

Κοίμισον πάντα τοῦ νοός μου
390 τὰ ἰνδάλαματα καὶ πάθη, Θεοτόκε,
ἵν' ἐν γαλήνῃ ψυχῆς
τὸν ὕμνον σοι προσφέρω
ἀναβοῶν τὸ χαῖρέ σοι
μετὰ τοῦ ἀρχαγγέλου.

ᾠδὴ ζ'. Ἑπταπλασίως κάμινον

395 Ὀλβιωτάτως ὤδενσας
 τὴν ὄδον τὴν ἀπάγουσαν
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς
 τὴν τεθλιμμένην, ὅσιν,
 σχολάζων ἐν δάκρυσιν
 400 καὶ προσευχαῖς καὶ στάσεσιν
 ἀνυμνολογῶν
 τὸν λυτρωτὴν καὶ Δεσπότην
 οἱ παῖδες εὐλογεῖτε
 ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε
 λαὸς ὑπερυψοῦτε
 405 εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

*
**

Ἐψοποιὸς ταπεινώσις
 προηγῆθη σοι ἄριστα
 τῇ τῶν ἀρετῶν
 καταβληθείσῃ κλίμακι
 410 ἐν ἧ ἔρειδόμενος
 λαθεῖν βιώσαι ἔσπευσας
 ἀλλ' ὁ παντεπόπτης
 φανερόν σε ποιεῖται
 διὰ τῆς μελωδίας,
 415 ἦ καὶ θρόεμματα ταῦτα
 διήγειρεν εἰς θάμβος,
 θεόφρον Ἰωάννη.

*
**

Ζῆν ἐν Χριστῷ αἰρούμενος
 τῶν παθῶν ἀπενέκρωσας
 420 τὰς ἐπαναστάσεις
 πόνους τῆς ἀσκήσεως
 καὶ νῦν μεταβέβηκας
 ἐν ἀκυμάντῳ, πάτερ, ζωῆ
 πᾶσι συγχορεύων
 425 τῶν ἁγίων τοῖς δήμοις
 καὶ μέλπων ἀνεन्दότως

ἱερεῖς εὐλογεῖτε
λαὸς ὑπερυψοῦτε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

*
* *

430 Ἐν προσευχαῖς τὸ ἄγρυπνον
ἐν νηστείαις τὸ εὐτόνον
καὶ ἐν πειρασμοῖς
τὸ καρτερὸν κτησάμενος
γνησίως ἐπόθησας
435 ἐν τῷ ναῷ οἰκεῖν τοῦ Θεοῦ
καὶ τῆς παναχράντου
παναμώμου Παρθένου
ἧς ψάλλων ἀνευδότως
τὰ σεπτὰ μεγαλεῖα
440 τὸ «χαῖρε» ἀνεβόας
μετὰ τοῦ ἀρχαγγέλου.

*
* *

Εὐλογημένη πάναγνε,
τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα
καὶ τῆς ἁμαρτίας
445 τὰς οὐλὰς ἐξάλειψον
Θεὸν ἢ κυήσασα
τὸν ἐπὶ πάντων, κόρη ἁγνή,
ἐκ παρθενικῆς
ἀπειρογάμου νηδύος
450 ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν
ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι
λαοὶ ὑπερυψοῦσιν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

*
* *

Ῥδὴ η΄. Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτω

Λιμένι προσωρμίσθης τῷ γαληνῷ
455 καὶ ἁγίοις χοροῖς συνηρθίμῃσαι

ἐν οὐρανοῖς
 ἔνθα τῶν ἀγγέλων αἱ νοεραὶ
 ταξιαρχαὶ μέλπουσιν
 αἶνον τὸν τρισάγιον τῷ Θεῷ
 460 μεθ' ὧν ἀδιαλείπτως
 μνημόνευε, τρισμάκαρ,
 ἡμῶν τῶν πόθῳ μεμνημένων σου.

*
* *

Ἡμέραν ἐορτάσιμον ἄγει νῦν
 ἢ ἐν Ἄθωνι Λαύρα γεραίρουσα
 465 τὴν εὐκλεῆ
 μνήμην, χαριτώνυμε μελωδέ,
 ἐν κόλποις γὰρ κατέχουσα
 τὴν σεπτὴν σου κάραν ὡς θησαυρὸν
 ἀδάπανον δοξάζει
 470 τὸν σὲ ἐν ἀληθείᾳ
 τῇ ἀγιότητι δοξάσαντα.

*
* *

Συνήφθης τῶν ἀγγέλων ταῖς στρατιαῖς
 πολιτείαν σαφῶς τὴν ἰσαγγελον
 καὶ ἀγωγὴν,
 475 πάτερ, ὡς ζηλώσας ἐπὶ τῆς γῆς
 καὶ νῦν φωτὸς τρανώτερον
 θείου ἐμφορούμενος ἐκτενῶς
 μὴ παύση ἱκετεύων
 τὸν μόνον ζωοδότην
 480 ὑπὲρ τῶν πίστει εὐφημούντων σε.

*
* *

Συνόμιλος δσίων, δυὰς σεπτῆ,
 μελωδῶν ξυνωρὶς ἢ θεόληπτος
 τὰ μουσικὰ
 ὄργανα ἁσμάτων θεοπρεπῶν
 485 κιθάρα αἱ μελίρρυτοι
 ὕμνοις εὐφημείσθωσαν ἱεροῖς

ὁ θεῖος Ἰωάννης
καὶ Γρηγόριος ἄμα
Ἄθωνίτιδος Λαύρας τὸ καύχημα.

*
**

490 Δουλείας με ἀπάλλαξον τῶν παθῶν
τὸν σωτήρα Χριστὸν ἢ κηύσασα
καὶ σκοτασμοῦ
τῶν ἁμαρτιῶν μου ὡς ἀγαθή·
ἔν σκοτει γὰρ κατὰκειμαι
495 τῶν παραπτωμάτων ἔλεεινῶς
καὶ πλὴν σοῦ προστασίαν
βεβαίαν καὶ ἐλπίδα
ἄλλην οὐ κέκτημαι, Θεόνυμφε.

Ἐξ αποστειλάριον

Ἐν πνεύματι τῷ ἱερῷ

Ἐν ὕμνοις καὶ δεήσεσιν
500 ἀνευδότοις σχολάζων
καὶ πόνοις τῆς ἀσκήσεως
κατατρώχων τὸ σῶμα
τὸ χειρὸν καθυπέταξας
νουνεχῶς τῷ κρείττονι
505 καὶ ἔλαμψας, θεοφόρε,
τῷ χορῷ τῶν αἰνούντων
τὸν Θεὸν διηνεκῶς
ὡς ἥλιος σελασφόρος.

*
**

Θεοτοκίον: ὁμοιον

Τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου τόκου
510 τὸ παράδοξον θαῦμα
ἐκπλήττει πᾶσαν ἔννοιαν
καὶ βροτῶν καὶ ἀγγέλων.

παρθένος ὄσα τέτοκας
καὶ παρθένος ἔμεινας
ὥς πρὸ τοῦ τόκου, Παρθένε,
ὦ φρικτοῦ μυστηρίου!
ὦ λοχείας θαυμαστῆς!
ὦ τοκετοῦ παραδόξου!

† Ὁ πρ. Λεοντοπόλεως ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

Ἐν Παρισίοις, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1938.